

*Srpska akademija nauka i
umetnosti, Belgrad*

**СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК**

**СРПСКИ
ДИЈАЛЕКТОЛОШКИ ЗБОРНИК
— РАСПРАВЕ И ГРАЂА —**

КЊ. XI

Srpska dijalektoloski zbornik.

**БЕОГРАД
1950**

Уредник:
академик АЛЕКСАНДАР БЕЛИЋ

AS 346
. R 55
kn.11
1950

(Примљени на III, I и IV скупу Одељења литературе и језика
С. А. Н., 30-V-1949, 10-XII-1948 и 12-XI-1949)

THE PENNSYLVANIA STATE
UNIVERSITY LIBRARY

Научна књига

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Штампареја и књигосезница „НАУЧНА КЊИГА“, Народниог фронта улица број 12 — Тел. 20-732

САДРЖАЈ

	Стр.
1. <i>М. Стевановић</i> , Баковачки говор	1
2. <i>М. Московљевић</i> , Говор острва Корчуле	153
3. <i>Ол. Елезовић</i> , Glasovne osobine albanaškog dijalekta Debra i njegove okoline	225

Gl. Elezović

Glasovne osobine arbanaškog dijalekta Debra i njegove okoline

GLASOVNE OSOBINE ARBANAŠKOG DIJALEKTA DEBRA I NJEGOVE OKOLINE

I Pristup

Kao što nisu naučno proučene i kritički potcrtane razlike između dve glavne grupe govora arbanaškog jezika, između grupa govora Toska i Gega, još manje su dijalektološki proučeni i stručno opisani razni dijalekti ovih dveju grupa govora, a njih ima mnogo više no što se uopšte dosada pretpostavljalo.

Imam da zahvalim jednoj svojoj prosvećenoj poznanici što mi je došla do ruku XIV knjiga zbirke narodnih umotvorina arbanaškog Ministarstva prosvete u kojoj su 1914 god. objavljene dve zbirke narodnih pesama u to: 1. *Debarska frula*, zbirka narodnih pesama iz Debra i okoline koje je pokupio Haki Strmilji i *Nežne gusle dukađinske* koje je pribrao Ndoc Vasis¹⁾.

Prva zbirka pesama je jezički naročito interesantna, jer se njen skupljač starao ne samo da verno zabeleži pesme po sadržaju, nego ih je on zabeležio i jezički onako kako ih je čuo.

Tako nam se pružila mogućnost da na njima utvrdimo najizrazitije glasovne osobine dijalekta arbanaškog jezika koji se govori u gradu Debru i njenoj okolini, a koji pripada jednoj od najjače rasprostranjenih grupa govora gegiskih.

O sakupljaču pesama zbirke *Debarske frule*, meni nije ništa bliže poznato do to da je bio svestan glavnih osobina svoga dijalekta, što zaključujem po jednoj njegovoj napomeni: „Valja imati u vidu da u debarskom dijalektu nema *rr* (čitaj tvrdo *r*) i *y* (čitaj kao staroslovensko *ь*). Na pr. govori se: *bourë* (muž), *kourë* (nikad) mesto *burrë*, *kurrë* i: *sej* (oko, oči),

¹⁾ Naslov te knjige u originalu glasi: *Visaret e kombit*, vëllimi XIV, a pomenute zbirke pesama su štampane prva pod naslovom: *Fyelli i Dibrës mbledhë nga Haki Stërmilli*, a druga pod naslovom: *Lahuta e butë e Dukagjinit*, këndue prej Gjergj Pllumbit e mbledhë prej Ndoc Vasis, Tiranë, 1944, str. 1—159.

për tëej (za tebe) mesto *sy*, *për ty*. U mnogo slučajeva *u* (čitaj u) glasi: *ou*, *i* glasi *ej*, *q* (čitaj *ć*), *ç* (čitaj *č*), *l* (čitaj *lj*) često glasi kao *j*, *gj* (čitaj *đ*) glasi često *dž*, *dj* glasi *gj* (čitaj *đ*)".

O jeziku pesama svoje zbirke Strmilji je samo to rekao i na osnovu toga možemo odmah znati da on nije stručno spremljen čovek za poslove ove vrste. Po izvesnim postupcima sudeći, to će biti čovek koji je voleo narodne pesme, kalibra i naučne kulture sličan našem pok. Andriji Luburiću. Objavio je u ovoj zbirci ukupno 94 narodne pesme, od kojih: junačkih 63, svadbenih 22 i „madrigala“ 9. Postarao se da za svaku junačku pesmu napiše posebno napomenu, katkad opširnu, u kojoj je kazao o kome se istoriskom događaju i licu u njoj peva kao i iz koga je vremena. A o „madrigalima“ napisao je čitave priče o tome ko ih je ispevao, kad i kojom prilikom, ali ni jednom prilikom nije nam kazao ni reči na kome se prostranstvu govori jezikom tih pesama, ma da je to od osobite važnosti, jer, kako je rečeno, taj debarski dijalekat arbanaški je jedan od najrasprostranjenijih govora arbanaških posle jezika severne Albanije i susednih joj oblasti u kojima se arbanaški govori. Koliko je meni poznato, tom dijalektu uglavnom pripadaju i arbanaški govori naše Makedonije od severozapadnih grebena Šar-Planine do izvora Crnoga Drima na Ohridskom Jezeru sa izvesnim manjim dijalekatskim razlikama.

Nije Strmilji prvi Arbanas koji je skupljao narodne arbanaške pesme, ali, po mome znanju, on će biti prvi od Arbanasa učinio pokušaj da fonetski zabeleži pesmu koju je od ljudi iz naroda slušao. Na osnovu ove njegove zbirke narodnih pesama, ja sam izbeležio sve primere sa specifično debarskim glasovnim osobinama dodajući im odgovarajuće paralelne oblike i primere kad god sam ih mogao pronaći u svojim beleškama iz arb. govora po Kosovu i Metohiji, a naročito u mestu mog rođenja, koji odgovaraju srednjem arbanaškom jeziku koji je uzet za književni jezik, i to će biti prvi ozbiljniji pokušaj kod nas da se podrobnije prouči fonetika jednog široko rasprostranjenog arbanaškog dijelekta.

Primere ćemo ovde navoditi pisane onako kako su pisani u pomenutim zbirkama, arbanaškom bukvicom koja je u Albaniji uobičajena, pa zato, da bi naši čitaoci mogli pravilno da

čitaju, ovde ćemo navesti mala slova arbanaške bukvice sa odgovarajućim glasovima naše latiničke azbuke u zagradi: a (a), b (b), c (c), ç (č), d (d), dh (kao grč. δ), ë (označava poluglas reda e, sličan našem ѣ), f (f), g (g), gj (đ), h (h), i (i), j (j), k (k), ll (l), l (lj), m (m), n (n), nj (nj), o (o), p (p), q (ć), r (r), rr (tvrdo r), s (s), sh (š), t (t), th (kao st. slov. ꙗ), u (u), y (kao st. slov. ѡ), v (v), x (kao st. slov. ꙗ), xh (dž), z (z), zh (ž).

II Promene samoglasnika

1. a mesto ja:

Brez me tene i raftë *zarmi* str. 112 vrsta 8 (Pojas sa bobicama, vatra ga izgorela!). — Jallah, *zarmi* mos e gjektë! str. 112 v. 13 (O Bože, vatra ga ne izgorela!). U Vučitrnu: *zjarm*, *zjarmi* oganj, vatra.

2. a m. o:

bajshin: Bajshin shiqir ç i erdh Dibra 29 v. 6.¹⁾ (Zahvaljivali su što je došla Dibra). U Vuč.: bi se reklo: *Bojshin* shyqyr q i erdh Dibra). — Çaj batak u *ba* ourë 35 v. 19 (Ona se bara načini most). — Tej *t'u ba* teslim kalaja 56 v. 10 (Tebi se predade tvrdjava).

dhambë: Nji takëm që ishin Dibranë, Ata hajshin çelik me *dhambë* 28 v. 20 (Jedna grupa koji su bili Dibrani, oni su grizli čelik zubima). U Vuč.: Po m' dhem ni dhom(b) boli me jedan zub.

hangrën: Në Morovejshtë m' i *hangrën* çentë 79 v. 7 (U Morovištu mi ih izedoše psi). U Vuč.: T' ongt dreqi! Đavo te izeo! Mos (h)a mut! ne jedi g....! Tona ekan ongër sve su pojeli.

jam: Thot Salija oun *jam*¹⁾ i parë 58 v. 3 (Kaže Salija: Ja sam prvi).

kam: Si në shtat, ashtou ne kam' 19 v. 6 (Kako u stasu, telu, tako u nogama). U Vuč.: *kom*, *koma* noga.

nanë: Në Dollmëhallë xheta nji *nane* 29 v. 19 (u Dol-mahali nađoh jednu majku). — A s'e ndigjove, moj e zeza *nanë*?

¹⁾ Cifre uz primere označavaju stranu napred navedene zbirke arbanaških pesama, sv. XIV, a cifre posle v. obeležavaju vrstu na istoj strani.

- (Zar nisi čula, mori crna majko?). U Vuč.: *non, nona* majka.
- nand*: U shemb Luznejja n'sahati *nand* 85 v. 23 (Sruči se Luz-nija u 9 sati). *Me shemb* pasti, sručiti se. U Vuč.: *nond* devet.
- tan*: Zou me qa i *tan* pazari 39 v. 23 (Poče da plače ceo pazar). Shiqir boni i *tan* Varoshi 39 v. 25 (Hvala Bogu, reče cela Varoš). U Vuč.: *ton* vas, sav, ceo.
- thanë*: Gjith Avropa ashtou kan *thanë* 60 v. 5 (Cela Evropa tako je kazala). U Vuč.: *thon* kaže.
- xha*: Për Imer agën a dish' *xha*? 68 v. 6 (O Imer agi znaš li što?). U Vuč.: podvučena reč glasi *gjo*: S' vyn *gjo* (Ne vredi ništa). — Di penxhere me m'i lanë, t'shof barin tu kullot' xhanë 97 v. 7 (Dva prozora da mi ostaviš, da ja gledam čobanina kako napasa stoku). U Vuč.: *gjo, gjoja* stoka.
- xhaj*: Mejr se të xhaj, moj nousja e ré 68 v. 2 (Vaj, dobro te našao, mori mlada nevesto!). U Vuč.: bi podvučena reč glasila *gjoj*, od *me gjet* naći.
- xhanë*: Bo më, të lutem, një vor të xhanë 97 v. 5 (Načini mi, molim te, jedan širok grob). U Vuč.: *gjon* širok.

3. e m. a: —

- ke*: Se t'ja kishte ndokush frejkën, Nuk ja vrejte *ke* dera mejkun 32 v. 7 (Jer da ga se neko bojao, Ne bi mu ubili prijatelja kod kapije). U Vuč.: reklo bi se: *ka* ili, još bolje, *tu* kod.

4. e m. i:

- qeraxhi*: Qeraxhi, të pjastë moushka 114 v. 16 (Kiridžijo, pukla ti mazga!). — Qeraxhi, të pjastë kali 115 v. 3 (Kiridžijo, crkao ti konj!). U Vuč.: *qiraxhi*, arap. *kira* nagrada za upotrebu neke stvari; tur. *kira* onaj koji stanuje kod nekoga plaćajući kiriju, koji za kiriju prenosi ljude, stvari na svom konju ili kolima.
- tredhet mij*: Se do t'na ndejfte me *tredhet* mij vetë 90 v. 1. Vid. *ndehjmë* str. 240. U Vuč. *tridhet* mi.

5. e m. je ili ije:

- kie*: ... mos *kië* dert 68 v. 1 (... ne brini). — Prej Imer agës selam ké 68 v. 3 (Od Imer age imaš pozdrav). U Vuč.: *kie*

ili *kje*: Mos *kije* dert, Ne brini se; A *kije* unaza? Imaš li dinduve? S' *kje* pa qeso far Nisi ovakve video.

6. e m. o:

bejshin: Bejshin irish, hipshin mbi topa 29 v. 3 (Jurišali su, peli su se na topove). U Vuč.: *bojshin* činjahu.

jemi: Nuk *jem* poushti i Prizrenit, Po *jem* gjal prej Gjakove 72 v. 17 Nisam prizrenski pederast, nego sam djetič iz Đakovice). U Vuč. bi se reklo: nuk *jom*... po *jom*... V. *jam*.

kê: Nousja e ré thot: „Me *kê* t' m' lash mou? 65 v. 17 (Mlada nevesta će reći: „S kim ćeš me ti ostaviti?“) U Vuč.: *Me ko?* s kim?

njëni: Njëni mboushka qetri shtejka 43 v. 16 (Jedan je punio, drugi je pucao). U Vuč.: *njoni* jedan.

openga: Maliq pasha me *openga* 51 v. 20 (Malić paša u opancima). U Vuč.: *oponga* opanci; *gjl̩s(m)ë oponga* fig. golja, golač, sankilot.

7. e m. ô:

belikbash: Belikbash, më dukesh budallë 38 v. 3 (Buljubašo, izgledaš mi budala). U Vuč.: *bylygbash*, no u ovom debarškom dijalektu obično glasi: *bilikbash*. Tur. ta reč glasi: *bölükbaşı*.

8. ej m. i:

Ovde se navodi niz primera u kojima je u ovom dijalektu i raznog porekla i postanja u arbanaškim kao i u stranim rečima zamenjeno sa *ej*:

atej: Atej duel nji sher qetër 22 v. 2 (Tamo se pojavi jedan novi đavo). — Atej afër moun ke stani 33 v. 7 (Tamo blizu, upravo kod stana).

bukurej: Mbret' i *bukurejsë* 124 v. 15 (car lepote).

dhandrej: Veshi petkat e *dhandërejsë* 109 v. 7 (Obuče venčano ruho). *Dhandër* mladoženja, *dhandrî* mladoženstvo, *dhandrija* doba kad je neko mladoženja.

dhej: Si *dhej* për çafe nuk roket bouri, S' roket bouri si *dhej* për çafe 31 v. 2 (Kao koza za vrat čovek se ne hvata, Ne hvata se čovek kao koza za vrat). U Vuč.: *dhi* koza.

fejs: Fejsi i em 27 v. 17 (Moj fis, pleme). U Vuč.: fis pleme, rod, rodbina.

frejk: Kërkush *frejkën* nuk ja ka 32 v. 5 (Niko mu se ne boji).

Hejsa: Gjerçek *Hejsa* s' e haroi të vjetrën 63 v. 16 (Đerček *Hisa* ne zaboravi staro).

Izvejra: Taf *Izvejra* e Sul Sinani 63 v. 9 (Taf Izvir i Sulja Sinan).

Kamenejca: *Kamenejca* rruga, rruga 51 v. 4 (Kamenica, ulica, ulica, reč je o selu kod Niša).

kanejcë: mori thejkë, Çi më dole me gjith *kanejcë* 27 v. 13 (. more nožu, što mi se izvuče zajedno sa kanijom!). U Vuč.: thik nož.

këmejsha: *Këmejsha* e begut kullon xhak 61 v. 3 (Iz begove košulje cedi se krv). — Se të lanë pa *këmejshë* 125 v. 31 (Jer će te ostaviti bez košulje). U Vuč.: *kmish*, *kmisha* košulja.

krejmbë: O Kondeshë, ç' i bone trejmat? — Në Morovejshtë m' i hangrën *krejmbat* 79 v. 8 (Šta učini sa junacima, o Kondešu? — U Moravištu mi ih pojedose crvi). U Vuč.: *krymb* crv.

krejsi: *Krejsi* topi në Mikoresh, I shkoi *krejsma* në Hotes 85 v. 15 (Puče top u Mikorešu, Ode mu glas u Hoteš). U Vuč.: *krisi* puče.

krejsma: I shkoi *krejsma* në Hotes 85 v. 15 (Ode mu glas u Hoteš).

kumutrej: Do t' a çoj me *kumutrej* 112 v. 7 (Poslaću ti ga sa haljinama, darovima za svadbu). Književna reč *kumutri* znači darovi koji se šalju od mladoženjine strane budućoj nevesti.

kushrej: Me Liman Isakun qenka *kushrej* 95 v. 21 (Sa Liman Isakom je rođak). U Vuč.: *kusher* sinovac, brat od strica, uopšte rođak. U Vuč. su trgovci nekad tako zvali svakog nepoznatog seljaka Arbanasa.

Luznejja: U shemb *Luznejja* n' sahati nand 85 v. 23 (Dopade Luznija u 9 sati).

Malsejja: Tanë *Malsejja* u bā lesh 85 v. 18 (Cela Malisija pade mrtva). U Vuč.: *Malsi*, *Malsor* Malisija, čovek iz Malisije.

mej: Xho për *mej* nuk paskan lan'! 19 v. 14 (Ništa za prijatelja ne beše ostavio). U Vuč.: *mik* prijatelj

Mersejm: *Mersejm* Dema me di patllakë 89 v. 5 (Mersim Dema sa dva samokresa).

miçseja: Ngrehu, nan', se vjen *miçseja* 17 v. 17 (Ustaj, majko, jer dolaze prijatelji).

Mitrovejcë: Hipi pamporit për *Mitrovejcë* 28 v. 14 (Pope se na železnicu za Mitrovicu). — Në *Mitrovejcë* mblidhet urdi 70 v. 4 (U Mitrovici se bere vojska, vrši se mobilizacija).

Manastejr: Në *Manastejr*, në vilajet 28 v. 13 (U Bitolju, u vilajetu tj. sedištu valiije). U Vuč. i drugde Bitolj zovu i Turci i Arbanasi Manastir. — Në *Manastejr* t' u këndou fermani 50 v. 6 (U Bitolju za vreme dok se čitao ferman). — Në *Manastejr* na sirdisi 69 v. 6 (U Bitolj nas protera). Haki Strmili greši kad misli da ovaj glagol pravilno glasi *serdisë* (me), ako nije štamparska pogreška i da znači internirati. Jer on na str. 114 kod primera: T' a *sirdisi* në *Manastejr* u nap. 3 kaže *sirdisë* (me) — internirati. Reč je tur. i taj glagol glasi *sürmek* proterati, razume se, da znači i internirati. — S' reje pasha në *Manastejr* 76 v. 10 (Ne sedi paša u Bitolju). U Vuč.: *s' ri(n)*.

nejp: Mor i *nejpi* i haxhi Hisenit 72 v. 15 (More sinovče, hadžije Hisena). U Vuč.: *nip, nipi* sa značenjem ono što u Dubrovniku znači neput. — Se osht vramë nji *nejp* krali (tako!) 88 v. 23 (Jer je ubijen jedan kraljev sinovac). — Osht i *nejp'* i Kanber Tozlloukut 123 v. 17 (Sinovac je Kanbera Tozhlukova).

nejse: Nan' e nouses fjuturë, *Nejse* bijen bukurë, *Nejse* porosejtune, Të mos jet shastejsunë 105 v. 14 (Majko, nauči kćer dobro, nauči zaručenu, da ne bude zbunjena). U Vuč.: me *nis, nisun* početi, započeti.

Nejsh: N' foushtë t' *Nejshit* 25 v. 16 (U Niškom polju). Ximca e asqerit mbet në *Nejsh* 28 v. 15 (Pola vojske ostade u Nišu). — Prej në Shkoup e njer në *Nejsh* 52 v. 6 (Od Skoplja pa do Niša).

parsej: Ku bojsh tej për *parësej*? 120 v. 11 (Gde bi ti bio za prvaka?). — I mbëlidh *parësejn* e shehrit 125 v. 14 (Sakupi varoške prvake). U Vuč.: *parsija* prvaci kao zbirna imenica. U Metohiji ovoj reči odgovara srpska reč *prviš, prviši*.

pejkë: Shej' e shteti qera *pejka* 125 v. 15 (Vidi i stavi druge tačke (?). U Vuč.: *pika* kaplja, tačka; Ska as ni *pik* Nema ni malo, ni kapi.

perëndeja: Rej, mos qaj i mjeri *ashejk*, Se hallet i din *perëndeja* 49 v. 18 (Sedi, ne plači, tužni prijatelju, Jer, tvorac zna stanje stvari). — Osht hajvan' i *perëndejsë* 124 v. 17 (Marva je gospodnja). U Vuč.: *perendija* stvoritelj, *perendija* i Zotit, rab božji, beslovesno stvorenje.

Peshkëpej: Në *Peshkëpej* u bô kjameti 42 v. 4 (U Piškopeji se načini pakao). Ime ovoga mesta uzima se da je postalo od *biskupija*.

Pjergullë: Pjergullë, mori Pjergullë, Me roush qenke derdhunë 111 v. 2 (Pirgulo, mori Pirgulo, vinom si posuta).

prejtë: Gajret, bre gjem, t' i boj'm *prejtë*, T' i boj'm *prejt* n' Çaf të Limjanit 20 v. 16 (Držite se, bre deco, da mu načinimo zasedu, Da mu namestimo zasedu na okuci Limljanskoj). — E boni *prejtën* në Qenok 61 v. 22 (Napravi zasedu u Čenoku). U Vuč.: *prit*, *prita* zaseda, mesto gde se neko vreba, čeka.

Prishtejna: Sait *Prishtejna*, nji gjal i hollë 92 v. 6 (Sajit Priština, jedno tanko momče).

pusej: Ndër xhamej i kan bom *pusej* 63 v. 5 (Ispod džamije su mu namestili busiju). U Vuč.: *pusi*, sinon. *prit* zaseda.

Pustejna: Xhafer Čamishi e haxhi Stërmejlla, Bon irish, ranë ke *Pustejna* 83 v. 1 (Džafer Čamiš i hadži Strmila jurišali su, padoše kod Pustine).

Sllatejnë: Në Sllatejnë ke Destani 50 v. 10 (U Slatini kod Destana).

shpejrti: Oudha e mbar', ju Dibranë, në xhennet ju voftë *shpejrti*! 45 v. 14 (Srećan put, vi Dibrani, u raj vam otišla duša!). — Për nji *shpejrt* veten s' e mbarova 72 v. 22 (Za jednu dušu sebe ne osramotih). U Vuč.: *shpirt*, *shpirti*, duša: Ja ka dalë *shpirti* n' hund Duša mu je izašla na nos.

Shqipnej: A s' të thash, *tej* moj *Shqipnej*? 86 v. 22 (Nisam li ti rekao, mori Arbanijo?). U Vuč.: Shipni, Shipnija, Arbanija.

shtëpej: Nana e nouses ishte bo merak: I paskan thanë: se pejë konjak, As konjak, mori, as rakej, Të pes vaktet në xhamej,

Në xhamej e ne *shtëpej*, Lumi ajo nanë ç'i t' ka tej! 104 v. 12 (Nevestina majka se zabrinula. Rekli joj bejahu: da ne pije konjak. Ni konjak ni rakiju, sviñ pet molitava obavlja u džamiji i kod kuće. Blago toj majci koja te ima!). Gjal' i mejrë, kulm' i *shtëpejsë*, Vdishi petkat e beqarejsë, Veshi petkat e dhandërejsë, Vejsi robet, ashtou më rofsh! 109 v. 4 (Djeticu lijepi, sleme od kuće, svuci bečarske haljine, obuci haljine mladoženjske, obuci praznično ruho, tako mi živ bio!). — *Shtëpejn* m' a ké në kodër 123 v. 8 (Kuću mi imaš na brdu).

tejm: Çaj Sul Meta, Sul *jetejmi*, Me Kaloshin *tejm* për *tejmi*, *Tejm* për *tejmi* e bour me bourë 35 v. 13 (Onaj Sulja Meta, Sulja siromah, sa Kaljošem dim u dim, Dim u dim i junak na junaka). U Vuč.: *tīm*: S' un ndejet prej *tīm* Ne može da se sedi od dima. — Bajraku i Zeqiritë S' po duket prej *tejmītë* 51 v. 14 (Zečirov se barjak ne vidi od dima). — Koullës bardhë i duel *tejmi* 60 v. 21 (Beloj kuli izbi dim). — U doxhën n' *tejm* e n' fjakë 78 v. 9 (Sagoreše u dimu i plamenu).

thejkë: Më paç në çafë, mori *thejkë*, Çi më dole me gjith kanejcë 27 v. 13 (Na vratu da me imaš, more nožu, što mi se izvuče sa kanijom zajedno). — Ki Haliti zveshi *thejkën* 39 v. 26 (Ovaj Halit isuka nož). U Vuč.: *thik*: E theri me *thik* (Ubode ga nožem).

thërmejka: Po mundohen për *thërmejka* 125 v. 17 (Muče se za mrvice). Po Kosovu *thërmi* sitna parčad, debarska *thërmejka* izvedena sufiksom *ka* mrvica, *troha* i *troshka*.

trejmënejja: *Trejmënejn* e bonë ispat 46 v. 6 (Pokazaše junaštvo). — Tej t' u gjektë *trejmënejja*! 58 v. 17 (Spržilo te junaštvo!). U Vuč.: *trim* hrabar, trimnija junaštvo: Gjem Sadrija *trim* budalle Djem Sadrija junačina luda.

vejshi: *Vejshë* robet, ashtou më rofshë! 109 v. 8 Isp. i drukčije primere i prevod gore st. 234, kod reči *shtëpej*.

vrejni: Kush është ai ç'i vjen kah *vrejni*? Halil aga, një zog shajni, Vjen kah *vrejni* tu' bërtetë 20 v. 13 (Ko je onaj što dolazi od zimske paše? Halil aga, tić od sokola, dolazi od zimske paše vičući). *Vri* zimska paša.

zotnej: Ći s' un vdiće ke *zotnejja* 58 v. 20 (Što ne moga da umreš kod gospodara). — Të gjith *zotnej* e bejlerë 106 v. 10 (Sva gospoda i begovi). No pored ovakvog oblika nalazimo i primere koji tu reč upotrebljavaju i obično: Thejri miçt e disa *zotnij* 54 v. 9 (Pozva prijatelje i nekoliko gospode). U Vuč.: *Zotni*, *zotnija* gospodar, gospodin, gazda.

Pored napred navedenih primera, ponajviše reči arbanaških, ili tuđica starijeg porekla, ovde se navodi još jedan niz reči, od kojih su mnoge istočnjačkog porekla, a u arbanaški jezik su ušle preko turskog jezika. I njima se takođe osnovno i menja u debarskom arbanaškom dijalektu u *ej*:

ashejk: Rej, mos qaj i mjeri *ashejk*, Se hallet i din perëndija. 49 v. 18 (Sedi, ne plači, prijatelju, jer stvari zna tvorac). Arap. *aşik* koji je mnogo zaljubljen u nekoga ili nešto; neka vrsta vatrenog bogomoljca.

asqerej: Na e mbrejni *asqereja* 20 v. 10 (Stiže nam vojska). Ma da odmah zatim imamo stih u kome je ta podvučena reč upotrebljena i ovako: N' *asqerije* kush aşht i parë? (Ko je prvi u vojsci, tj. ko je toj vojsci starešina?). Reč je načinjena od arap. *askeri* koji pripada vojsci, vojnički. Arb. *asqerija* označava neku naročitu vrstu zbirne imenice.

avlleja: Krejsi poushka ke *avlleja* 17 v. 16 (Puče puška kod dvorišta). Tur. *avli* zemljište jedne građevine, ograđeno zidom ili plotom. Avlija je prema tome dvorište jedne kuće. U Vuč.: u arb. kao i u našem jeziku ova tur. reč *avli*, glasi *avlija*, ma da se ne čuje često, pošto se mesto nje obično upotrebljava reč *oborë*, *obôr*.

bastejsun: Aliju i vogël nxheshi shpaten... Me *bastejsun* Zek Prevatën 24 v. 6 (Mali Alija pripasa sablju... da napadne Zeku Prevata). Tur. *basmak* presovati, pritisnuti, zgaziti, napasti, udariti.

beqarej: Vdish i petkat e *beqarejsë* 109 v. 6 (Svuci bečarsko odelo). Tur. *bekâr* je čovek koji živi bez supruge, *celibater*.

bërtej: Dale Laçi kour *bërtejti* 40 v. 4 (Dalje Ljači kad povika). — Kour *bërtejti* Demejri e Sula 35 v. 24 (Kad povikaše Demir i Sulja). U Vuč.: *bërtit* vikati, *po bërtet* viče; mos *bërtit* ne viči.

Brahejm: Do t' a vras *Brahejmin* t' it 43 v. 14 (Hoću da ubijem tvog Ibrahima). Arap. *Ibrahim* od bibliškoga imena Avram, Abraham.

bureja: N' at Bahoutë po ref *bureja* 20 v. 9 (U tom Bahutu truba trubi). — Mbrenda në kalà rafti nji *burej* 54 v. 11 (U gradu zasnira jedna truba). U Vuč.: *burî*, tur. *buru* ili *burî* cev od kakvog metala; truba, instrumenat od metala izgrađen na kome se duvanjem svira.

çatallejsoun: Si në shtat ashtou në kam' *Çatallejsoun* si Matjan 19 v. 8 (Kako u snazi tako u nogama, račvast, čatalast kao Maćanin). U Vuč.: *me çatallisun*, raščataliti, načiniti nešto račvaštim.

Demejr: Kour bërtejti *Demejri* e Sula 35 v. 24 (Kad povika Demir i Sulja). — *Demejr* pasha, mor divane! 80 v. 3 (Demir pašo, more budalo). Tur. osob. ime *Timur*, *Demir* od *demir* gvožđe, prema tome ime Demir odgovaralo bi našem imenu Gvozden.

dervejsh: Prej në Shkoup e njer në Nejsh u mboush oudha me *dervejshë*; *Derve'shët* po falenë, Bajrakët s' po ndalenë 52 v. 6 (Od Skoplja do Niša ispuni se drum dervišima; Derviši se mole, Zastave ne staju). — Mori nouse, fjok *dervejshe* 113 v. 2 (Mori, snašo, razbarušene kose). — *Dervejsh* Elmazi thot nji fjalë 78 v. 2 (Derviš Elmaz reče jednu). — *Dervejsh* pasha ku ka mbetë? 28 v. 17 (Gde ostade Derviš paša?). — *Dervejsh* pasha na e mbrrini 53 v. 11 (Stiže nam Derviš paša).

efendej: Abdi hoxha, nji *efendej* 95 v. 19 (Abdi hodža, jedan efendija). -- Moj e bija e *efendejut* 103 v. 19 (Mori kćeri efendijina). Tur. *efendi* zvanje koje se davalo osobama koje su znale da čitaju i pišu, gospodar, gospodin, hodža, kadija, mula. Onako kao što se po St. Srbiji nekad zvao mitropolit. Kad bi se reklo da je došao *gospodīn*, značilo je da je došao mitropolit, vladika. Bio sam kod *gospodīna* tj. kod vladike. U tur. dodaje se i uz drugu neku titulu radi pojačavanja značenja: hanım efendi, paša efendi, beg efendi.

esejr: Imer agën *esejr* e zoun ... Ashejk ju bâka e bija e kralit 66 v. 8 (Imer agu zarobiše ... U njega se zaljubi kraljeva kći). — Don me e bom Dibrën *esejr* 76 v. 11 (Hoće da porobe Debar). Arap. *esir*, a ne kako kaže H. Strmili na str. 66 u nap. pod 3, ratni zarobljenik ili zarobljenica, rob ili robinja za novac kupljena. U Vuč.: *jesir* kažu i Srbi i Arbanasi.

Fatejm: O, moj *Fatejme* 110 v. 15 (O, mori Fatimo). Arap. Fatime.

frengej: Marko Boci del në frengej 19 v. 9 (Marko Boci izlazi na kulu gde su puškarnice). U tur. rečnicima ovoga značenja nema. *Frengi* znači koji pripada evropljanima, narodu van turske carevine. Po Kosovu i Metohiji *frengija* pored vrste užeta, znači još i nešto tanko, elegantno. Reč je načinjena od *Frenk* Frug.

frejk: Kërkush frejkën nuk ja ka, Se t' ja kishte ndokush *frejkën* 32 v. 5 (Niko mu nema strah, jer da mu kogod ima strah).

gostejt: Më *gostejtën* me jatagana 94 v. 16 (Ugostiše me jataganima). Među Arbanasima po Kosovu ovu reč nisam čuo.

hejse: Në *hejse* i ka rà xhigeri 120 v. 23 (U deo mu pala džigerica). Arap. hissa deo, tal, udeo, akcija. U Vuč.: *ise*.

jetejm: Sula i vogël, Sul *jetejmi* 35 v. 16 (Sulja mali, Sulja siroče). Arap. *yetim* je dete kome je umro otac. Tur. *yetim* je dete kome su umrli i otac i majka, sirota, samohran, redak, koji nema pâra.

kondejs: U fug molla prej Stambolli, Na *kondejsi* ke sokolli 108 v. 13 (Baci se jabuka iz Carigrada, Zaustavi se — pade u ruke — kod sokola). Tur. *konmak* kad neko ili nešto krećući se zaustavi se na jedno mesto, izabрати jedno mesto za preročište, tamo se privremeno smestiti, leteći spustiti se nogama na kakvo drvo, na zemlju i drugo što, pasti.

krejs: *Krejsi* poushka ke avlleja 17 v. 16 (Puče puška kod dvorišta). — *Krejsi* poushka në gjimrikhane 22 v. 17 (Puče puška u đumrukani). — *Krejsi* poushka ndër Manjanë 25 v. 5 (Puče puška pod Manjanima). — *Krejsi* poushka n' at prou 42 v. 11 (Puče puška u tom potoku). — *Krejsi* poushka

- në Rrzhanejcë 53 v. 9 (Puče puška u Ržanici). — *Krejsi* poushka në Tiranë 60 v. 15 (Puče puška u Tirani). — *Krejsi* poushka moun ke foura 63 v. 17 (Puče puška baš kod pekarnice). — *Krejsi* poushka, xhëmoi toka, *Krejsi* poushka, xhëmoi kepi 87 v. 16 (Puče puška, zatrese se zemlja, Puče puška, zaljula se lukac). — *Krejsi* poushka moun ke koulla 92 v. 14 (Puče puška baš kod kule). — *Krejsi* poushka në breg te Drinit 96 v. 16 (Puče puška na obali Drima). — *Krejsi* topi me potere 55 v. 16 (Puče top sa bukom). U srezu gilanskom reč *poter*, *potere* pored običnog značenja potera, znači i graja, buka, galama. — *Krejsi* topi në Gradishtë 80 v. 9 (Puče top u Gradištu). — *Krejsi* topi në Mikoreshe, I shkoi *krejsma* në Hoteshe 85 v. 14 (Puče top u Mikorešu, Glas mu ode u Hoteš). U Vuč.: *me kris* puči; *Krisi* pushka si ni top Puče puška kao top. *krejsma*: I shkoi *krejsma* në Hoteshe 85 v. 15 (Glas mu ode u Hoteš).
- mbejt*: Thkeu, Zife, se më *mbejti* 40 v. 5 (Vrati se, Zife, jer me ubi). U Vuč.: Ktheu... se më *mbyti*.
- mbrej*: Na e *mbrejni* asqereja 20 v. 10 (Stiže nam vojska). U Vuč.: Na *mrini* Stiže nam. Na *mrini* dimni Stiže nam zima.
- mej*: Ke po vijñ' tre miqt e mej 19 v. 10 (Gde dolaze moja tri prijatelja). U Vuč.: *miqt* e *mi* moji prijatelji, jedn. *mik* prijatelj, *miku* em moj prijatelj.
- mej*: Lam të *mej*, moj' koull' e bardhë 15 v. 14 (Uzdravlju, mori kulo bela). — *Mej* m' a mkuçi ket xhamadan 23 v. 7 (Dobro mi ocrveni ovaj džamadan). — Gjem të *mej* kishte Gjakova 29 v. 2 (Krasnu ti je decu imala. Djakovica). — Ndër levenat ma i *mejri* Kahrmani i gjith dinjasë 55 v. 10 (Najbolji među leventama Junak svega sveta). — *Mej* se vjen, mor rob' i zanë 67 v. 22 (Dobro došao, robe uhvaćeni). — *Mej* se të xhaj, moj nousja e ré 68 v. 2 (Dobro te našao, mori mlada nevesto). — Hisni pashës *mej* ja boni 77 v. 5 (Hisni paši dobro mu učini). — Pse, mor mixhë, s' m' a ke thejër, Mos osht t' andja mđ e *mejër*? 102 v. 8 (Zašto me, more striko, nisi pozvao, da nije tvoja lepša?). — Gjal' i *mejër*, kulm' i shtëpejsë 109 v. 4 (Dobro dete, kućno kulme).

mejrni: Ju, mor shokë, ç'i po shkoni, *Mejrni* armët e m' i çoni 94 v. 18 (Vi, more družino, što idete, uzmite oružje i odnesite mi ga). U Vuč.: od glag. *me mar* uzeti, 2 l. mn. zap. nač. *merni*, *mirni* uzmite, uzimajte.

Misejri: Si të bohet fet *Misejri* 47 v. 18 (Çim bude osvojen Egipat, Misir). — Ç' i bone Fellaht e *Misejrit*? 48 v. 3 (Šta učini sa Felasima misirskim?). U Vuč.: Misir, Misiri: si Misir kao Egipat, u značenju osobite plodnosti.

ndehjmë: Na erdh në *ndehjmë* me tet çint vetë 90 v. 27 (Dođe nam u pomoć sa 800 ljudi). — Se do t' na *ndeifte* me tredhet mij vetë 90 v. 1 (Jer bi nam pomogao sa 30.000 ljudi). U Vuč.: *me ndimue* pomoći; *ndimoni* pomozite; *Ndimo*, o Zot! Pomози, Gospode! *Ndim* pomoć.

nejs: Nan' e nouses fjaturë, *Nejse* bijën bukurë, *Nejse* porosejtunë, Të mos jet shastejsunë 105 v. 14 (Nevestina majko, pohitaj, spremi lepu kćer, spremi zaručnicu, da ne bi ostala zbu-njena). — Kur më *nejse*, ku m' çon natën? 24 v. 5 (Kad me šalješ, Kud me upućuješ noću?) — U *nejs* Shkau për Podgoricë 53 v. 7 (Pođe Srbin za Podgoricu). — Kemi *nejs* me u bo millet 53 v. 2 (Počeli smo da se udružujemo). — Menjiherë u *nejs* me shkoue 67 v. 9 (Odmah pođe da ide). U Vuč.: *me nís* poći, početi; *Nisu* ti, qe po vi une, pođi ti, eto mene.

ngrejt: Turçëneja u *ngrejt* në kam' 45 v. 5 (Diže se Turska na noge). — Se ka *ngrejt* krejë ajo Sërbi 87 v. 2 (Jer je ona Srbija digla glavu). — Male e Dibër jon *ngrejt* në kambë 90 v. 7 (Brda i Debar ustali su na noge).

pej: I paskan thanë se *pejë* konjak, As konjak, mori, as rakej 104 v. 13 (Beše mu rekao: „Ne pijem konjak, ni konjak, mori, ni rakiju“). — Sa të *pejmë* en ka një cigare 45 v. 18 (Dok popušimo, popijemo još po jednu cigaretu). U Vuč.: *me pi*, piti; A po *pi* duon? — Jo, un s' po *pi* duon. Pušiš li duvan? — Ne, ja ne pušim duvan.

porosejtun: *Nejse porosejtunë* 105 v. 14 (Spremi zaručenu). U Vuč.: *me porosit* poručiti, naručiti; t' kan *porositun* poručili su ti.

prejsh: Mori nouse, fjok dervejshe, Me gjalin t' onë pse u *prejshe*? 113 v. 1 (Mori snašo, razbarušene kose, Zašto si se zavadila sa našim momčetom?). — Kush ja *prejshe* fesin pashës? 75 v. 22 (Ko pokvari paši fes?). U Vuč.: *me prish* pokvariti, oštetiti; *prisht'* i *prishua!* pokvareni, pokvarenjak!

prejt: *Prejt* t' a falim en Bajramnë 39 v. 16 (Čekaj da otklanjamo još Bajram). — *Prejt*, moj Vide, tē mar abdest 82 v. 13 (Čekaj, more Vide, da uzmem avdes). — *Prejt*, mor babē, se jom i rī 101 v. 11 (Pričekaj, more oče, jer sam još mlad). — *Prejte*, gjalo, mollënë 108 v. 15 (Čekaj, hvataj, momče, jabuku). — *Prejt* t' a ve nanën n' xhumë 110 v. 2 (Čekaj, da majku uspavam). U Vuč.: *me prit* čekati, pričekati; T' u tursha! — Tu *pritsha!* Tako se Arbanasi pozdravljaju pijući, kad se kucaju čašama.

qimejr: Seju i zī si qimejri 104 v. 1 (Oko crno kao ugljen). Tur. *kömür* drveni ugalj, ugalj uopšte.

rakej: As konjak... as *rakej* 104 v. 14 (Ni konjaka ni rakije). Tur. raki, rakija. U Vuč.: rakí: S' po pi *raki* ne pijem rakiju.

rejfet i *rejhet*: S' *rejfet* Dibra me gërbaç! 74 v. 1 (Ne bije se Dibra korbačem. U Vuč.: *me re* biti, tući; *Ekan ré* Tukli ga; ato githmon ashtu po e *rehin*, njega vazda tako tuku.

rejhet: Me nji vend nuk po i *rejhet* 120 v. 14 (Na jednom mestu ne sedi mu se). — Shtatë houtat çī *rejnë* në lerrë 15 v. 9 (Sedam hajduka (?) što sede u zabranu). — *Rej*, Has beg, mos u trem 16 v. 17 (Sedi, Has beže, ne boj se). — *Rejn* si nousja ndër dullak 26 v. 2 (Sedi kao mlada pod duvakom). U Vuč.: *me ri* sedeti: Ajde *rim* hodi da sedimo; *Ri urt* sedi s mirom, sedi mirno.

rejt: Nana gjalin *rejt* e ruĵ, Sot ja fali qetër kuj 107 v. 5 (Majka dete gaji, i čuva, Danas ga darova drugome). — Bajram Ceku, nji gjal fidan, Na osht *rejtë* n' Topojan 25 v. 10 (Bajram Ceka, jedno stasito momče, Porastao nam je u Tpojanu). — Pse e *rejsim* imrin kot 119 v. 3 (Zašto smo proživeli svoj vek uzaludno?). U Vuč.: *me rit* rasti, porasti; Mos u *ritsh* ne porastao! Djemt kan *rit* deca su porasla.

- rejt*: Moj e *rejt* me leblebija, Moj e *rejt* me fiç 105 v. 18 (Mori, ti, što si odgajena na leblebiji, Mori, ti, što si othranjena na smokvama). U Vuč.: *me rit*, ritun odrastao.
- Selanejk*: Të t' i çojmë në *Selanejk* 114 v. 25 (Da ih pošaljemo u Solun). — Nuk osht Dibra *Selanejk* 77 v. 1 (Nije Dibra Solun). Tur. *Selânik*, po Kosovu i Metohiji i Srbi i Arbanasi ovu varoš tako zovu.
- Selmanejca*: *Selmanejca* del në derë 20 v. 22 (Žena Sulejmanova izađe na vrata). Svakako ova imenica je izvedena od reči Sulejman srpskim nastavkom *-ica*.
- spahej*: Ju *spahej*, allajbejlerë 48 v. 9 (Vi spahije, alajbegleri). — Prej ata *spahejt* e ngratë 49 v. 7 (Od tih jadnih spahija). Pers. *sipah* vojnik uopšte.
- shaejn*: Halil aga, një zog *shaejni* 20 v. 19 (Halil aga, jedan tič od sokola). Tur. *şahin* soko.
- sharkej*: Me *sharkej* ka dal n' mejdan 123 v. 16 (Sa tamburom je izašao na megdan). Tur. *şarki* pesma. Po balkanskim zemljama se tako zove neka vrsta muzičkog instrumenta, sličan tamburi.
- shastejsunë*: Të mos jet *shastejsunë* 105 v. 17 (Da ne bude zbunjena). U Vuč.: *me shastisun* zbuniti, zaneti se; *mos shastis* nemoj se zbuniti; m' ka *shastis* zbunio me.
- shejf*: S' mound t' i *shof*, more vëllá 96 v. 22 (Ne mogu da ti ih vidim, more brate). — M' i *shejf* pjumbat ku m' kan rá 96 v. 20 (Pogledaj, gde su me kuršumi udarili). U Vuč.: *me she* videti, gledati, a s' *po she?* zar ne vidiš? S' *po t' sho* ne vidim te. — Dilni, *shejfni* nëpër çardakë 18 v. 12 (Izidite, pogledajte po čardaku ili kroz čardak). — Dilni, *shejfni* se vjen Hamz Kazazi 54 v. 14 (Izidite, pogledajte, jer dolazi Hamza Kazaz). Arap. *kazzaz* prodavac sirove svile. — *Shejf* e shteji qera pejka 125 v. 15 (Vide i udari, stavi ostale tačke).
- shtej*: *Shejf* e *shteji* qera pejka 125 v. 15 (Vide i udari ostale tačke). — Njëni mboushka, qetri *shtejka* 43 v. 16 (Jedan je punio, drugi pucao). — *Shtejva* krejëť në një sokat (?) 49 v. 14 (Stavljah glavu u jedan ...?). — Vrejk e vrejk zou me *shtej* 95 v. 22 (Ubrzano poče da puca) U Vuč.:

me shti staviti, tisluti, čušnuti, zabiti, metnuti: qeto *shtine* aty ovo stavi onamo; kom arue ku e kom *shtij* zaboravio sam gde sam ga ostavio. Sa ovim sličan glagol je *me shty* gurnuti; po *shtyen* čuškaju se, guraju se.

Tahejr: *Tahejr* pasha qan me lot 57 v. 5 (Tahir paša suze lije).
U Vuč.: islamsko ime Tair, Tairi: Mula *Tair*.

tej: *Tej*, mor Kourt, a s' po del nji herë? 15 v. 12 (Ti, more Kurte, zar nećeš jednom da izađeš). — Mori, motra ma e vogël, *Tej*, moj zemër, mori kokël, Merri pashës kamb' e dorë, Çi t' a fali Alin e gjorë 24 v. 21 (Sestro najmlađa, srce moje, bubreže moj, poljubi paši nogu, ruku što ti je poklonio jadnoga Aliju). — *Tej* t' u ba teslim kalaja, ... Aferim, *tej*, Halim aja 56 v. 10 (Tebi se predade grad, ... Aferim ti, Halil aga). — *Tej*, martin, më qoish beku! 70 v. 12 (Ti, martino, da si ini blagosloven!). — *Tej* më thejre për mbas darke, Oun të erdha parq akshamit 72 v. 12 (Ti me pozva za posle večere, ja ti dođoh pre akšama). — *Tej*, mor Sërb, mor façe zi! 91 v. 23 (Ti, more Srbine, more crni obraze!). *Tej* me poushkë të paskan vrá 96 v. 19 (Tebe su iz puške ubili). — *Tej*, mor gjalë, mor kinxh i njomë 101 v. 7 (Ti, more momče, more jagnje mlado). — Babo, si të thoush *tej*, Nano, si të duësh *tej* 101 v. 19 (Oče, kako ti kažeš; Majko, kako ti hoćeš). — *Tej* të deshnja, *tej* të mora 102 v. 10 (Tebe sam želeo, tebe sam uzeo). — Lum ajo nanë ç i t' ka *tej* 104 v. 17 (Blago majci koja tebe ima). Lumja *tej*, kê ke bo vjehrë! Lumja *tej*, kê ke bo babë, Lumja *tej*, kê ke bo kunat! 106 v. 16, 18, 20 (Blago tebi, koga si dobila za svekrvu, ... za svekra! ... za deveral). U Gilanu *vje(h)r* (neod. vid) bez razlike roda, *vjehra* svekrva, *vjehri* svekar; *kunât* dever, *kunâta* zaova. — *Tej* mor gjalë, të boj m rixhá 109 v. 10 (Tebi se, more mladiću, molimo). — Nuk të rej, moj t' qafsha *tej* 112 v. 6 (Ne lažem te, dabogda plakala za tobom!). U Vuč. se isto ovako žene kunu: D' ukopâm bacu ne lažem, tj. ako lažem, neka mi umre otac! Arbanas kaže: Plakala za tobom, ako lažem, tj. da mi ti umreš, ako lažem! — *Tej* je bom si deli Meta 121 v. 9 (Načinio si se kao deli Meta). — Ku bojsh *tej* për parësej? 120 v. 11

(Kud si ti za prviša?). — *Tej* më dole nji kara abdall 122 v. 10 (Ti mi ispade jedan arhibudala). — Oun me *tej* nuk kom inat 123 v. 9 (Ja ti nemam inat). — *Tej*, mor mbret i bukurejsë! 124 v. 15 (Ti, more kralju, lepote). — Oun e re *tej* i rije 112 v. 15 (Ja mlad a ti mlada). U Vuč.: *ty* ti; *ty* t' kan thon tebi su rekli; as *ty* as mue ni tebi ni meni.

thejrë: Pse, mor mixhë, s' m' a ke *thejrë*? 102 v. 8 (Zašto me, more striko, ne pozva?). — Ditën e diëlli *thejri* telalli 90 v. 2 (Dana u nedelju povika telalin). — Ene mbreti *thejri* e tha 47 v. 12 (I car pozva i reče). — Në Dibër t' u *thejr* telalli 50 v. 7 (U Debru telal vičući). — *Thejri* miçt e disa zotnij 54 v. 9 (Pozva prijatelje i nekoliko gospodara). — Mbrenda në Tiranë *thejri* telalli 54 v. 13 (Unutra u Tirani vikao je telalin). — *Tej* më *thejre* për mbas darke 72 v. 11 (Ti me pozva za posle večere). U Vuč.: *me thir* pozvati, zvati; *po thret* zove; *sod thiri* telalli danas je vikao telal; *thire* Ukën zovni Uku.

trejm: Kishte qënë *trejm* pa hile 21 v. 20 (Beše hrabar, bez mane, prevaře). — *Trejm* s' kom pá si Osman Anë 23 v. 6 (Nisam video junaka kao Osmana Ana). — Zek Prevata nji *trejm* budallë 24 v. 7 (Zeka Prevata, jedan ludi junak). — I kom pas *trejma* me fjetë 34 v. 24 (Imao sam junake na spavanju, na konaku). — Refi Sinani, nji *trejm* dajf 70 v. 6 (Rif Sinan, jedan hrabar dalja). — Ene mbreti *thejri* e tha: Kush të jet i bir' i *trejmit* 47 v. 12 (I car povika i reče: „Ko je junački sin?“). — Rá në prehën t' Imer *trejmit* 68 v. 19 (Pade u krilo Omera junaka). — Mbreti *trejmat* nuk i pret 70 v. 19 (Car junake ne čeka). — Ahmet begu, *trejm* i vërtetë 90 v. 26 (Ahmed beg, istinski junak). — Tet çint vetë *trejma* Matjanë 90 v. 28 (Osam stotina junaka iz Mata). — O Kondeshë, ç' i bone *trejmat*? — Në Morovejshtë m' i hangrën krejmbat 79 v. 8 (O Kondešu, šta uradi sa junacima? — U Morovištu mi ih izedoše crvi). — *Tej* t' u gjektë *trejmënejja* 58 v. 18 (Tebe, sago-relo te junaštvo!). U Vuč.: *trim* hrabar; Gjëm Sadrija *trim* budalle Dem Sadrija luda junačina; *trimnija* junaštvo.

Turçënej: *Turçëneja* u ngrejt në kam' 45 v. 5 (Turska diže se na noge). — [Le t' a mar vesht qafiri, Se ka shpatë në *Turçënej* 47 v. 17 (Neka nevernik razbere, da u Turskoj ima sablja). U Vuč.: Arbanasi kažu *Turqniya* Turska kao neka vrsta zbirne imenice, slično našoj Srbadiji.

xhamej: Vojta e hina n' *xhamej* t' vjetër 22 v. 1 (Oдох i udoh u staru džamiju). — Prej *xhameje* tue dalje 39 v. 3 (Izlazeći iz džamije). — Ndër *xhamej* i kan bom pusej 63 v. 6 (Ispod džamije su mu napravili zasedu). — Lum *xhamejja* kë ka mbrenda 84 v. 26 (Blago džamiji koga ima unutra!). — Të pes vaktet në *xhamej*, Në *xhamej* e ne shtëpëj 104 v. 15 (Svih pet vremena određenih za molitvu u džamiji, u džamiji i kod kuće). U Vuč.: *xhami* i *xhamija*; në *xhami* e ka shkû otišao je u džamiju.

xhevahejr: Seju... mâ i bukur se *xhevahejri* 104 v. 2 (Oko... lepše od dragog kamena). Arap. *cevher* materija svake vrste, tvar, svojstvo, ruda, prirodno svojstvo materije; dijamant, dragi kamen, svaki skupocen predmet koji služi za ukras, skupocena stvar.

Xhezaejr: Nami i mbet *Xhezaejrit* 48 v. 5 (Ostade slava Alžiru). Arap. Cezair mn. od. cezire. Bukvalno znači ostrvo, ime zemlje na severnoj obali Afrike, sad Francuska kolonija Alžir, sa preko 6,000.000 stanovnika, na prostranstvu od 575.000 km².

vejshi: *Vejshi* petkat e dhandërejsë, *Vejshi* robet, ashtou më rofsh! 109 v. 7 (Obuci venčane haljine, Obuci praznično ruho, tako bio živ!). U Vuč.: *me vesh* obući, *veshun* obučen; *xhveshun* svučen.

vrejk: *Vrejk* e *vrejk* i erdh tabuti 23 v. 14 (Brže bolje stiže mu mrtvački sanduk). — *Vrejk* e *vrejk* zou me shtej 95 v. 2 (Poče hitno da puca). — Na erdh teli *vrejk* e *vrejk* 114 v. 14 (Hitno nam dođe telegram). U Vuč.: *Frk* e *frk* brzo, najbrže, shko *frk* idi brzo.

zengej: Me *zengej* i rá *doris* 67 v. 18 (Zengijom udari doriiju). Tur. *üzengi* stremen na koji se konjanik odupire nogama, kad na konju jaše. U Vuč.: *zengi* i *zengija*.

zinxhejr: Në mes paska nji *zinxhejr* 62 v. 14 (Na sredini je imala jedan lanac, reč je o pušci). — Në Manastejr

na sirdisi, Hanëmlarët po bojnë sejr, Shaban agën me *zinxhejr* 69 v. 6 (U Bitolj nas protera, Hanume posmatraju Šaban agu u lancima). — Të t' a lidhi me *zinxhejr* 114 v. 9 (Da ga svezem lancima). — U Vuč.: *zinxhir* i *sinxhir*, Nekad su Arnauti pevali kad vide popa: Pop, pop, trnokop. me *sinxhir*, me konop! Pop, pop, trnokop, sa sindžirom, sa konopom! Tur. *zincir* iz persiskog *zencir* lanac, okovi kojima su osuđenici bili okivani.

9. ej m. y:

fejt: Ja *fejt* Zirës njer në bark 37 v. 6 (Zabi je — pušku — Ziru do trbuha). U Vuč.: *fyf*: Ja *fyti* thikën mun në bark zabi mu nož u sred trbuha.

krejë: T' ja marim *krejë*t Selman Kacanit! 20 v. 18 (Da uzmemo glavu Selmanu Kacanu!). — N' divanhane, në *krejë* të shkallës 23 v. 1 (Na divanhani, u vrh stepenica). — Shtejva *krejë*t në nji sokat 49 v. 14 (Stavih glavu u jedan... *sokat*, ako nije pogrešno naštampano, ne znam šta znači). — Lutju kralit për *krejë* të gjalit 66 v. 20 (Moli kralja, tako mu glave njegova sina). — Hisni pasha, or *krejë* shënejk 76 v. 24 (Husni pašo, šinik glavo). — Allahi ja kputtë *krejë*t 120 v. 16 (Bog mu glavu otkinuo). — Ktheva *krejë*t prej oborit 124 v. 18 (Okretoh glavu ka dvorištu ili od dvorišta). U Vuč.: *kryje*: Po m' dhëmë *krye* boli me glava.

mbejt: Emanate, mor Miftâr, Mos u *mbejt*, se shkojsh murdâr 34 v. 17 (Amanet ti, more Miftare, Nemoj se udaviti — ubiti, jer češ pogan otići na onaj svet). — Do të *mbejtem* do t' shkoj murdâr 34 v. 19 (Hoću da se utopim — ubijem, otići ću nečist). U Vuč.: *mbyt*, u *mbyt* në Sitnicë udavio se u Sitnici; Ekan *mbyt* si qen Ubili ga kao psa.

mbejt: Mos më *mbejtish* me zeher! As të vras, as të *mbejsi* 59 v. 20 (Nemoj me umoriti otrovom! — Niti ću te ubiti, niti ću te udaviti). U Vuč.: Ekan *mbyt* ndër Drvâr Ubili ga ispod Drvara.

pejs: Kom nji fjalë të të *pejsi* 59 v. 21, 60 v. 1 (Imam za jednu reč da te pitam). — *Pejtni* nanën sa t' mbaj zi? 95 v. 5 (Pitajte majku koliko će da nosi crninu?). — *Pejt* Bajramin ku t' i bojm teqet? 25 v. 14 (Pitaj Bajrama gde da mu gradimo tekiju?). — *Pejt* ku jon malet e Dibrës? 74 v. 14

(Pitaj gde su Debarske planine?) — Salih aga erdh ke Guri Shpou, E *pejt* pashën pse e ka kërkou? 76 v. 18 (Salih aga dođe kod Šupljeg Kamena, Pa upita pašu zašto ga je tražio?). — *Pejt* binbashi kush osht n' at koullë? 86 v. 3 (Pita bimbaša ko je u onoj kuli?). — N' u *pejttë* nana për mou 94 v. 19 (Ako vas majka upita za mene). — *Pejtni* nanën sa t' mbaj zì? 95 v. 5 (Pitajte majku koliko će za mene nositi crninu?). — Mbetnë krushçit në sokak, *Pejsin* se ku ka konak? 105 v. 10 (Ostadoše svatovi na ulici, Pitaju gde ima prenoćište?). — Po Mynqiri të t' na *pejsi*, Si t' i kimi kabahatet 125 v. 1 (No Muncir¹⁾ će nas pitati: Kakve grehove imamo?). U Vuč.: *pyet*: E *pyeta*, ama aý s' ma kallxoj Upitao sam ga, ali mi on ne kaza.

porosejt: Esat pasha ç' të *porosejti*? 60 v. 2 (Esat paša šta ti je poručio?) U Vuč.: *me porosit* poručiti, e kom *porositune* poručeni su mi; *porosite* ni kafe për mu(e) poruči jednu kafu za mene.

sej: Çili *sejt* e bonu gati 47 v. 10 (Otvori oči i budi spreman). — Të di *sejt* jan tu më dalë 78 v. 5 (Oba oka hoće da mi ispadnu). — Shoum i vogël duket në *sej* 95 v. 20 (Na oko se vrlo mali vidi). — Njimij qese drita e *sejut* 103 v. 20 (Svetlo oka hiljadu kesa). — *Seju* i zì si qimejri 104 v. 1 (Crno oko kao ug'jen). — *Seju* i zì me bisht të shkrou 104 v. 5 (Crno oko sa ofarbanim trepavicama). — Fesin m' a ke vou në *sej* 120 v. 9 (Nakrivio fes nad oko). U Vuč.: *sy*, *syni*, *syt* oko, oči.

Tako u debarskom govoru, međutim, u govoru Arbanaša u Kačaničkoj Klisuri i po selima pored reke Treske u srezu skopskom, a možda i po celom Pologu i po podgorini šarplaninskoj *y* se ne zemenjuje sa *ej* nego sa *aj*, tako: *mej*r, u Vuč. *mir*, a u pomenutim krajevima Arbanaši kažu *maj*r; *shpej*, u Vuč. *shpi*, a tamo *shpaj*.

10. *aj* m. *y*:

Ja sam u Vuč. od Srba zabeležio reč *čpaja* mesto soba u pogrdom smislu ili kako se ponegde kaže šupa, a ta reč ne može biti drugo ništa nego gore navedena arbanaška

¹⁾ Arapski *münker* ime je svakoga od onih anđela koji pokojnike u grobu ispituju i saslušavaju.

reč *shpaj*. Ovako je još i u nekim drugim arbanaškim govorima. U *Visaret e kombit*, sv. III, na str. 206 v. 4 nalazimo stihove: *Sait* janë tu m' u vërbue (Oči mi se zaslepljuju). U jednoj tužbalici iz Spača u Mirditi, opet tamo, na str. 209 v. 19, 35, 38 i 210 v. 4, 10 imamo:

Pse m' ka marrë malli për *tai*?
 Me t' pá nâna me di *saj*.
 Me tokë t' zezë *taj* t' ká martue,
 Të di *sait* me m' i vërbue.
 Oh, e njera une, për *tai*,
 Mos me pá kurr ditë me *sai*!
 (Što sam te se zaželela?
 Da te vidi majka sa dva oka.
 Sa crnom te je zemljom ona ožejala,
 Oba oka da mi ih oslepi.
 Oh, ja tužna za tobom,
 Da nikad očima ne vidim dana!). —
 Erdh dita e mrame Qi m' u dá me *taj*
 (Dođe zadnji dan rastanka s tobom).¹⁾

11. en m. edh:

en: Sa të pejmë *en* ka një cigare 45 v. 18 (Koliko da popijemo, popušimo još po jednu cigaretu). — *En* hilefen s' m' a ka pagu 57 v. 14 (Ni plaću mi nije platio). — Në besë të vret *en* një grou 42 v. 18 (Na veru će te ubiti i jedna žena). U Vuč. *edhe* i: Të pim *edhe* ka një cigare, Da popušimo još po jednu cigaretu.

12. ene m. edhe:

ene: *Ene* dinnë me iman 67 v. 3 (I vera sa zakonom). — Të të la me xhishën pjakë, *Ene* shoçe, motrën kumatë 65 v. 18 (Ostaviću te sa starom bakom i drugaricom sestrom zaovom). — *Ene* mejkun m' a kan vramë 32 v. 3 (I prijatelja su mi ubili). — *Ene* ati u shilu 58 v. 1 (I at se osedla). U Vuč. *edhe* i, još: A ka ardh? — Jo *edhe*, Je li došao? — Ne još.

¹⁾ *Visaret e kombit*, Tiranë, 1937, sv. III, str. 206 v. 27.

13. ě m. a:

mëhalle: Në Doll *mëhhalë* xheta një nane 29 v. 19 (U Doll mahali nadoh jednu majku). U Vuč.: *mahallë* i *mahalle*; none, nona, non.

14. ě m. e:

nanë: A s' e ndigjove, moj e zeza *nanë*? 30 v. 4 (Zar nisi čula, mori crna majko?).

No isto tako ima i: Qaj, mōj *nane*, qaj! 39 v. 8, 21 (Plači, mori majko, plači).

perëndëja: Rej, mos qaj, i mjeri ashejk, Se hallet i dīn *perëndëja* 49 v. 18 (Sedi, ne plači, jadan prijatelju, jer zna Bog kako je). U Vuč.: *perendija* i zotit! govorili su nekad Arbanasi smušenom čeljadetu, sinon. zamlata.

15. ě m. i:

çëndro: Çëndro, beg, se këtou jom 58 v. 7 (Drži se, beže, jer ovde sam). — Çëndroni shokë, boni gajret! 90 v. 15 (Držite se, drugovi, zapnite). U Vuč.: *qindro*, *qindroni*. Sun *qindron* as dy dīt Neće moći da istraje ni dva dana.

sejër: E tan' Çidhna po bon *sejër* 20 v. 19 (I cela Čidna je posmatra). U Vuč.: reklo bi se: po bon *sejr* ili *sejir*. Arap. *seyr* kretanje, polazak, pohod, šetnja; posmatranje, gledanje, gledanje izdaleka, posmatranje ne mešajući se u ono što se odigrava.

shënejk: Hisni pasha, or krejë *shënejk* 76 v. 14 (Husni pašo, more šinik glavo). U Vuč.: *shinik*, ali se reč više čuje među Srbima nego među Arbanasima. Isp. u Dukadīnu: Katër *sheka* ni karlic.

vëkati: Kour *vëkati* Jousouf agë Dibra 83 v. 3 (Kad povika Jusuf aga Dibra). — Kour *vëkati* Nourçe leveni 83 v. 5 (Kad povika leventa Nurče). U Vuč.: *me vikat* viknuti, vikati.

16. ě m. u:

kërkush: Kërkush frejkën nuk ja ka 32 v. 5 (Niko mu se ne boji). — As *kërkound* s' tē dihet qaci (ciril) 121 v. 22 (Niti ti se zna igde stanište). U Vuč.: *kurkush* niko, *kurkund* nigde, *kurqysk* ni na koji način, *kurnifar* nikakav, *kurnisend* ništa.

17. i m. ò

Imer: *Imer* aga na u martou 65 v. 10 (*Imer* aga nam se oženio). Arap. 'Omar, ali u Vuč. i Srbi i Arbanasi kažu *Imer*, a samo učevni muslimani upotrebljavaju oblik *Ymer*.

qimejri: Seju i zi si qimejri 104 v. 1 (Oko crno kao ugljen). U Vuč.: *qimir* drveni ugalj. Tur. *kömür* ugalj, obično drveni ugalj, fig. vrlo crn. Tako i:

qyprija: Than se ljujti Tounë *qyprija* 49 v. 17 (Rekoše da se zaljuljala na Dunavu ćuprija). Tur. *köprü* ili *köpri* most. U Vuč. ni Srbi ni Arbanasi ne upotrebljavaju ovu tur. reč, nego Srbi kažu *most* a Arbanasi *ura*.

18. i m. y:

Bez obzira na poreklo reči.

ai: Ç' *ai* Kourt Hoti e ç' *ai* Kourt Deda 15 v. 19 (Onaj, eto onaj Kurt Hot i eto onaj Kurt Deda). — Ashtë Mourja, *ai* hinzir 17 v. 19 (Murja je ona svinja). — Mjer *aji* ç'i s' ka vëlla 32 v. 4 (Teško onom koji brata nema). U Vuč.: *ay* on, onaj, *qay* onaj, eto onaj, tonaj, kako se poneki put rekne u Vuč.

belikbashi: Të mos dilshe me gjith kanejçë, *Belikbashi* qeshë tue mbejtë 27 v. 15 (Da ne beše izašao zajedno s kanijom, Buljukbašu bih ubio). Međutim, ako nije štamparska pogreška, ima i: *Belikbash*, më dukesh budallë 38 v. 3 (Buljugbašo, izgledaš mi lud).

bilik: Halim aja po bërtet: „Mu *biliku* ku m' ka mbetë? 56 v. 7 (Viče Halim aga: „Gde je meni četa ostala?“). — Tre *bilicet* i kom mbaru, Tre *bilice*, treçind vetë 70 v. 17 (Tri buljuka sam smlatio, Tri buljuka, tri stotine duša). U Vuč.: *bylyk*. Arbanasi u buljuk broje 100 ljudi. Tur. *bölük* ono što je podeljeno, deo jedne celine, parče, komad, udeo; odeljenje na primer u kući soba, odeljak, družina, svaki deo na koji je bataljon podeljen, četa.

çish: More lule, *çish* paske baft! 106 v. 20 (More cveće—snašo, kako si srećna bila!). U Vuč.: *qysh* kako, *kurqysh* nikako.

dî: U përpoçën si *dî* kulshedra, Si *dî* kulshedra, si *dî* arslanë 15 v. 20 (Susretoše se kao dve aždaje, Kao dve aždaje, kao dva lava). — Ki Zeneli, nji gjal i ri, *Di* kuburet rras

në xhl 37 v. 4 (Dve kubure-gurnu u nedra). — Mboushi patllakun me xhasht fishekë Për me vramun *di* tre vetë 41 v. 10 (Napuni revolver sa 6 metaka, da ubije dve tri osobe). — *Di* Koleca, *di* Petrejta, Njëni mboushka, qetri shtejka 43 v. 15 (Dva Kolečanina, dva... (?), Jedan punjaše, drugi pucaše). — *Di* tri ditë 46 v. 2 (Dva tri dana). — Hamz Kazazi nji bour i zl, *Di* taboret na i paska grl 54 v. 15 (Hamza Kazaz, jedan crni čovek, dva je bataljona izdrobio). — *Di* kavazat po *rejn* në derë 57 v. 19 (Dva kavaza sede na vratima). — Xhiu i Fajës me *di* patllakë 59 v. 15 (Džija Fajin sa dva revolvera). — *Di* pjumbat në shtat t' i dhashë 72 v. 13 (Dva sam ti zrna dao u meso). *Shtat* stas, telo. — *Di* pjumba i' shkret në krahnouër 95 v. 1 (Dva pusta zrna u grudi). — Këta *di* me i zënë 73 v. 20 (Tu dvojicu da uhvati). — Kour të rejmë na të *dije*, Kour të rejmë na të *di* 112 v. 16 (Kad budemo sedeli nas dvoje). — *Diçint* gjem Bulçizakë 78 v. 8 (Dve stotine momčadi iz Bulčiza). U Vuč.: *dy* dva, *tedy* oba, obadva, oboje, obojica.

difeku: Ku të rá pjumbi i *difegut*? 94 v. 10 (Gde te udari tane od puške?). Tur. *tüfek* ili *tüfenk* puška.

dinja: Nami i juej e mbëloj *dinjanë* 45 v. 15 (Vaša slava svet je prekrilila). Tur. *dünya*, U Vuč.: *dynja*: *Dynja* mall me mi dhon, smuj. Ovaj beli svet da mi daš — ne mogu.

diqan: Nana e Halitit në *diqan* 39 v. 18 (Majka Halitova u dućanu). — No ima i ovako: Qenka shpou nji qosh *duqani* 63 v. 8 (Beše provaljen jedan ugao od dućana). — U Vuč.: pored *dugonja*, *dyqan*, ali se mnogo više upotrebljava reč *dugonja*. Arap. *dükkan* zgrada u kojoj se prodaje razna roba. Vidi str. 271.

dishek: Na e vran' pashën në *dishek* 16 v. 16 (Ubiše nam pašu u postelji). — Shtroma *dishekun* me napë të bardh, Shtroma *dishekun* palë palë 21 v. 18 (Zastri mi postelju belim čaršavom, prostri mi dušek sve na falte). Arb. *me palue* saviti, previti, ispresavijati. — Thuj, ku bone mbramë sefa? — Në *dishekun* e ç' asaj vashe 114 v. 4 (Kaži, gde si se sinoć provodila? — U dušku ove devojke). U Vuč.: Arbanasi obično kažu *dyshek*. Ta se reč uostalom čuje kako među Arbanasima tako i među tamošnjim Srbima, samo

što Arbanasi kažu: *dyshëk*, a Srbi *dishek*. Tur. *düşek* postelja.

grik: N' ato kodra, n' ato *grika* 29 v. 5 (Na onim bregovima, na onim ždrelima). — *Grik'n* e Madhe e kan rethou 75 v. 6 (Veliku klisuru su opkolili). — No ima i ovako:

Sait Daci po vinte *grykës*, Na vinte *grykës* me nji urdi 34 v. 7 (Sajt Daci dolažaše kroz klisuru, Dolažaše nam kroz klisuru sa jednom ordijom). U Vuč.: *gryka* grlo: po m' dhem *gryka* boli me grlo, sinon. *qaf*, *qafa*.

gjimrikhane: Krejsi poushka në *gjimrikhane* 22 v. 17 (Puče puška u đumrukani). U Vuč.: *gjymrykane*.

Hiseni: Mor i nejpi i haxhi Hisenit 72 v. 15 (More sinovče hadži Huseina!).

Hisni: *Hisni*, pasha, or krejë shënejk! 76 v. 24 (Husni pašo, more šinik glavo!). U Vuč.: Arbanasi tu reč izgovaraju *Hysni*, ali mesto *Husein* i Srbi i Arbanasi govoro *Isën*: Mula *Isën*. Međutim, u ovoj zbirci ima i ovakvih primera: *Hysejn* aga, nji bour i shkourtën 61 v. 9 (Husein aga, jedan omalen muž).

hitbe: T' ja këndojm *hitben* gazi 48 v. 1 (Da mu otslužimo pobedničku hutbu). Arap. *hütbe* molitva koju hatib čita sa minbera.

ilqa: Në *ilqe* t' onë çish qenka bam 71 v. 8 (U našoj zemlji kako se to desilo). Tur. *il'ke* zemlja, teritorija pod jednom državnom upravom. U Vuč.: *ylqe*.

irish: Bani *irish* e duel në shkallë 24 v. 8 (Učini juriš i izađe na stepenice). — Me *irish* në llogore mbrenda, Na paska himun Aziz Dema! 26 v. 8 (Beše nam na juriš ušao u logore Aziz Dema). — Bejshin *irish*, hipshin mbi topa 29 v. 3 (Jurišahu, skakahu na topove). Ne *irish* hin n' istiqam 46 v. 12 (Na juriš uđe u utvrđenje). — Kush e boni *irish'* e parë? 45 v. 16 (Ko je napravio prvi juriš?). — Me *irish* n' llogore mbrenda 52 v. 1 (Na juriš prodro unutra, u logor). — Boni *irish* e zou në dardhë 75 v. 11 (Napra-vio je juriš i uhvati kod kruške). — Bon *irish*, ranë ke Pustejna 83 v. 2 (Napraviše juriš, padoše kod Pustine).

U Vuč. Arbanasi: *jyrish*, Srbi: *jurīš*; knjiž. turski: *yürüş* ili *yürüme* hod, konjski hod, navala, napad, *jurīš*.

it: Do t' a vras Brahejmin t' *it* 43 v. 14 (Ubiću ti Ibrahima tvoga). U Vuč.: *yt, yti*.

karadizen: Tue i rà *karadizenit* 66 v. 6 (Bijući u karaduzen). U Vuč.: *karadyzen* vrsta male tambure.

ki: *Ki* Haliti zveshi thejkën 39 v. 26 (Ovaj Halit Isuka nož). — Č' ka po thote *ki* Pajaziti? — Na mundon *ki* Xhil jeziti¹⁾ 21 v. 11 (Sta kaže ovaj Pajaziti? — Muči nas ovaj Džil svirepi). — *Ki* s' më vrau po më theri 40 v. 7 (Ovaj me ne ubi, nego me zakla). — Če *ki* osht pazari i gajtanit 72 v. 14 (Ovo je pijaca za gajtan). U Vuč.: *ky, qeky*.

kriç: Kapidani rejn kamb *kriç* 44 v. 8 (Kapetan sedi sa prekrštenim nogama). U Vuč.: *kryq* krst, isp. *krysa*, a u Gilanu *krygza* krstina, gomila na naročiti način naslaganih 13 snopova.

mifliz: Në çafë na pastë Franca, Inglizi, Çi na lanë në dorë *miflizizi* 42 v. 9 (Na vratu neka nas nose Francuska, Engleska, što nas ostaviše u rukama mufljuza). — Mouërmë nouse ke *miflizi* 113 v. 14 (Uzesmo nevestu od mufljuza). Arap. *müflis* bankrot, čovek koji je ostao ubog bez pare i dinara. Tako i u Vuč. Srbi kažu: *mifliz*.

mihlet: T' m' api izën me *mihlet*, Çi te shkoj në vilajet 66 v. 21 (Da mi dâ dozvolu sa rokom, da bih otišao u svoj zavičaj). Arap. *mühlet* vreme potrebno za obavljanje jednog posla.

milazim: *Milazimët* të t' i vras vetë 71 v. 18 (Potporučnike ću sam pobiti). Arap. *mülazim* pomoćnik, volonter, u vojsci

¹⁾ Ova arp. reč znači: bandoglav, tvrdoglav, bez srca, svirep, a postala je od arap. osob. imena *Yezid* koji je bio drugi kalifa i rođeni sin Muavije, osnivača jedne posebne islamske države i dinastije. Jezid je rođen 26 godina posle hidžr., a 60 god. posle smrti svoga oca Muavije seo je na njegov presto. Zbog građanskih i verskih ratova među muslimanima stekao je glas čoveka prokletog i najsvirepijeg. Od muslimana je prešla i u srpski jezik. Po varošima i Kosova i Metohije, pa često i po selima ranije se moglo čuti: *Mlëgo jezlt* čovek u značenju: bez srca, svirep, nemilostiv, tvrdoglav, nadžltja. Vid. Š. Sami, *Kamus-ul-'alam*, knj. VI, Istanbul, 1316, str. 4796 a. v. *Yezid*.

potporučnik. U Vuč. Srbi kažu: miljazim, miljazima, a arb. *milazim*.

shiçir: *Shiçir* bona, dola n' selamet 49 v. 10 (Zahvalih se, spasoh se). Ali jedanput sam zabeležio i ovako: *Shiqir* boni i tan Varoshi 39 v. 25 (Blagodarila je bogu cela varoš). Arap. *şükr* zadovoljstvo koje se ima od kakvog dobročinstva, zahvalnost, blagodarnost. U Vuč.: *shyqyr* hvala, blagodarim. — Kako si? — *Šućur* Bogu, dobro sam. Qysh jê? — *Shyqyr* me thue. Kako si? — *Šućur*, da kažemo.

xhibe: Për nji *xhibe* na bezdisi 113 v. 15 (Dosadi nam radi jednog džubeta). Arap. *cübbe* vrsta dugačke haljine koju su nosili školovani, crkveni ljudi. U Vuč. arb. *xhybe*, a Srbi *džube*, poneki i *džibe*.

xhish: Të të la me *xhishën* pjakë 65 v. 18 (Ostaviću te sa bakom starom). lsp. u Gilanskom srezu: *stërgjysh* praded, *katërgjyshi* prapraded; u Vuč.: *gjysh*, *gjyshi*, *babgjysh*, *babgjyshi* ded.

zilif: Të qofsha falë, moj *zilife* zezë 111 v. 19 (Bravo, ti mori sa crnim zulufima!). Pers. *zülfi* prameni kose koji se lelujaju sa obe strane obraza U Vuč. *zylyf*, *zylyfi*, zuluf. Međutim, ima i ovako: Kur vëkati *qyçuk* Mehmeti 65 v. 2 (Kad povika mali Mehmed).

zdrip: Kour t' a zdropni prej në at, Lë t' mos boje shoum inat 105 v. 9 (Kad bude sjahala s konja, Nemoj da se mnogo inati). U Vuč.: *zhdryp*! siđi, skini se; M' ka *zhdryp* prej kerit. Skinuo me s kola.

19. o m. e:

qonka: Sod për sod na *qonka* dita, *Qonka* dita për me vdekë 93 v. 10 (Danas nam je dan, Dan za umiranje). U Vuč.: reklo bi se: *qenka* ili *koka*. Ay *koka* ardh On beše došao.

20. oll m. lla:

pollambë: T' a masin shtatin me *pollambë* 112 v. 2 (Izmeriće ti snagu pedljem). U Vuč.: *pllom* pedalj; dy *pllom* e gjys dva pedlja i po.

21. *oll m. llu:*

polloumb: Mor *polloumb* i foushësë 108 v. 8 (More poljski golube). U Vuč.: *pllumb*, *pllumbi* divlji golub, golub uopšte.

22. *o m. u:*

kolloukët: Çoi *kolloukët*, na sardisi 69 v. 5 nap. 2 i 3 (Posla vojsku, opkoli nas) Tur. *kul* rob, sluga, slovesno stvorenje, rab božji. Nekad se tako zvala vojska izvrbovana od roblja. *Kapu kuli* i *kul ogli* vojska od roblja kupljena. Rod tur. podanika koji su obavezni bili da obavljaju neke vrste vojničkih dužnosti.

ogur: Ka mar oudhën n' *ogur* t' allahit, N' *ogur* t' allahit i ka rá malit 92 v. 3 (Uputio se na božju sreću, na božju sreću uputio se kroz planinu). Arap. *ugur* sreća, radost, naoposlo. Tur. *ugur* ola! neka je sa srećom! I u ovoj zbirci arbanaških pesama nalazimo: *Ugur olla!* 68 v. 24, a znači isto što i arbanaški: *Oudh'e mbarë!* 68 v. 20 (Srećan put ili ako Bog da!). Kao Arbanasi što kažu: *Ugur olla*, tako i Srbi po Metohiji i Kosovu kažu: *Ako bog da?* mesto kuda?

23. *o m. y:*

qosh: Qenka shpou nji *qosh* duqani 63 v. 8 (Beše provaljen jedan ćošak od dućana). U Vuč.: Srbi kažu: *ćuše*, *ćušeta*, a Arbanasi: *qýshe*. Reč je turska i glasi po carigradskom izgovoru *köşe* ugao, kut, budžak.

24. *ou m. u:*

aroushë: Dalip Karaji, nji *aroushë* mali, I rá asqerit moun ke Zalli 81 v. 14 (Dalip Karaji, jedna gorska mečka, udari na vojsku upravo kod Peska).

ashtou: Gjith Avrupa *ashtou* kan thanë 60 v. 5 (Cela Evropa je tako rekla). — Ajo fjalë *ashtou* ka mbetë 107 v. 10 (Ta reč je tako ostala). U Vuč.: *ashtu* tako; *Ashtu* po thuen Tako kažu.

axhënou: Në e ké *axhënou* Ramazà'n 39 v. 15 (Ako si postio Ramazan). *Me axhënou* postiti, a *me ninue* jednoničiti. — Tredhet dit' e muharemit Zouna fejl¹⁾ me i *axhënou* 72 v. 24 (Trideset dana muharema počeh uredno da postim).

¹⁾ Arbanaški *fejl*, u Vuč. *fill* nit, žica.

Bahoutë: N' at *Bahoutë* po ref bureja 20 v. 9 (U tom Bahutu truba trubi).

bardhoushka: Qeraxhi, të pjastë moushka. Ku i çon kto *bardhoushka*? 114 v. 17 (Kiridžijo, pukla ti mazga, kamo носиш te beloјke? Misli na devojke, žene).

bekou: Tej, martinë, më qofsh *bekouë*! 96 v. 9 (Ti, martinko, da si mi blagoslovena!). U Vuč.: *beku* blagosloven.

bongouri: Tarnana, o pilaf *bongouri* 113 v. 16 (Tarnana, o pilave od bungura). Tur. *bulgur* postalo od *burgul* prekrupljena pšenica koja se upotrebljava za gotovljenje pilava.

bour: Vërtet Dibra paska boura! 25 v. 18 (Vaistinu je Debar imao junaka!). — Has Ballanca, nji *bourë* pjak 30 v. 1 (Has Balanca, jedan hrabar starac). — S' roket *bouri* si dhej për çafe 31 v. 3 (Ne hvata se muž kao koza za vrat). — Tejm për tejmi e *bour* me *bourë* 35 v. 19 (Dim u dim, a junak sa junakom). — Nuk don *bouri* jogunesha 57 v. 17 (Neće muž jogunice). — Hysejn aga, nji *bour* i shkouritën 61 v. 9 (Husejin' aga, jedan omalen junak, muž). — *Bourrat* Zhouta na i ka vrá 71 v. 6 (Ljude nam je Žuta pobio). — Don t' i çoje *bourat* në Fizan 76 v. 12 (Hoće da pošlje ljude u Fizan). — Bini, bourra, atij dushmani, Bini, *bourra*, n' dashi me i rá 87 v. 13 (Udrite, ljudi, na tog dušmanina, Udrite, muževi, ako želite da na nj udarite). — Selman Lika, nji *bour* i vjetër 93 v. 23 (Selman Lika, jedan stari junak). — Ndal, Kalesh¹⁾, se s' ke njoft *boura*, T' i çoj shokët si kërcouna 36 v. 2 (Stani, Kalješ, jer ti nisi poznao junake, Poslaću ti drugove kao trupce). — Hamz Kazazi, nji *bour* i zì 54 v. 15 (Hamza Kazaz, jedan crni junak). — Rustem Kërouca, nji *bour* i vjetër 42 v. 27 (Rustem K'ruca, jedan junak stari).

cicërou: Ene zoçtë tou *cicërou* 97 v. 9 (I ptice cvrkućuci). Isp. u Vuč. u govoru tamošnjih Srba *căcōrit* (se) i *căcōrit*, kaže se za kokoš kad sitno cvrkuće, mlada kokica kad pokušava da se rakolji pre no što će da proneše.

¹⁾ U Gillan. srezu: *kalesh* i *kalush* crnomanjast, omalen. Isp. u rečniku Kosovsko-metohijskog dijalekta reč *kaluša* ovca crnih obraza.

couca: S' jemi *couca*, s' jemi grá 31 v. 7 (Nismo cure, nismo žene). — Mor polloumb i foushësë, More bashn' e *coucësë* 108 v. 8 (More divlji golube, More devojačka perjanico). — Ç' atje poshtë një *coucë* kërcente 102 v. 2 (Onamo dole jedna cura skakaše, igraše). U Vuč.: me *kcyë*, po *kcn* skakutati, skakati, skače.

Couka: Baftjar *Couka* s' zejhet xhallë 27 v. 2 (Baftijar Cuka ne hvata se živ). — S' e ke njoftë Baftjarn' e *Coukës* 27 v. 10 (Nisi poznao Baftijara Cukinog). — Baftjar *Couka* i hoç topanxhat 27 v. 5 (Baftijar Cuka odloži puške).

coull: Bini, bourra, ... se s' durohet Sërbi ndër *coull* e grá! 87 v. 15 (Udrite, junaci, ... jer se ne mogu Srbi trpeti među devojkama i ženama). — Aziz Xheka me do *coullë*, Me do *coull* e me do gjem të tij 86 v. 4 (Aziz Đeka s nešto svoje ženske dece, S nešto ženske dece i s nešto svojih sinova).

çou: Nikoll Rrita paske *çou* 43 v. 9 (Nikola Rita beše poslao, poručio). U Vuč.: *çue*. — Ku m' ka *çou*, e kom ndigju 57 v. 10 (Kud god me je poslao, poslušao sam ga). — Sheh Zërqani fjalë ka *çou* 75 v. 4 (Šeh Zrcan poručio je). — *Çouni*, gjem, e rokni houtat 62 v. 1 (Ustanite, deco, i uzmite puške!). U Vuč. Arb. bi rekao: *çoni* djem. — Në banjë na e *çouka*, Në banjë na e *çojnë* 103 v. 9 (U banju nas je slao, U banju bi nas slao).

çoun: Pash *çounat* si në Berat 49 v. 15 (Videh momčad kao u Beratu).

Daout: *Daout* Mourja, një gjat lehnok, E boni prejtën në Qenok 64 v. 21 (Daut Murja, jedan detič ... (?) Načini busiju u Čenoku). U Vuč.: Daut muslim. osobno ime, kod Srba *David*, *Dava*.

diftou: M' u *diftou* një andr' e zezë 66 v. 13 (Prikaza mi se jedan crni san). U Vuč.: *diftu*; Dauti na *diftoj* udhën (David nam pokaza put).

farouen: Tre çind houtat ç i rân ke dhentë, Na i *farouën* barijt e çentë 93 v. 13 (Trista hajduka što upadoše u ovce, Istrebiše nam čobane i pse). U Vuč.: na i *farûn*. Qeto macët na i *faruën* mijt (Ove mačke nam istrebiše miševe).

foush: Ç' jon ata n' at *foush* të gjatë? 67 v. 15 (Sta su oni u tom dugom polju). — Bojn xhillis në *foush* të Gjericës 74 v. 16 (Drži skup u Đuričkom polju). — *Foush* e male u mblodhnë vetë 84 v. 19 (Polja i planine sabraše se sami). — N' *foushë* të Nejshit, moun ke ura 25 v. 17 (U Niškom polju upravo kod mosta). — Mor polloumb i *foushësë* 108 v. 8 (More poljski golube). U Vuč.: *fush*: Në për *fusha* po polju.

fouta: Shoum nouse *fouta* vounë 49 v. 23 (Mного nevesta u crno se zaviše). Srbi u Vuč. upotrebljavaju reč *futo* koja služi za poređenje modre boje predmeta u najvećem stepenu kao čivit: Modar kaj *fûto*. Iz ovog se arbanaškog primera vidi da se tako nekad zvala materija modre boje koje su Arbanasi upototrebljavali mesto crne boje. U Vuč. kad se kaže da se neko *ofûtio* znači isto što i da se u crno zavio. Tur. *futa* ili *fita* vrsta platna koje se paše mesto pregače u kupatilu.

gëzou: M' u *gëzou* zemra e ime 49 v. 11 (Obradova se srce moje). U Vuč.: *gëzu*; U *gëzofish* me shindet! da si zdravo! Veselio se u zdravlju!

grou: Në besë të vret en nji *grou* 42 v. 18 (Na veru ćete ubiti i jedna žena). U Vuč.: *gru*, *grua*, *gra* žena, žene.

gjobou: Mor Kolec, më ke *gjobou* 43 v. 10 (More Kolečë, globio si me). U Vuč.: Më *kë goby*; M' kan shti *gob* me pague Naterali me da platim *globu*; M'kan *goby*. Globili me.

houta: Treçind *houta* i mbajti tan natën 18 v. 4 (Tri stotine pušaka (?) prenosio je svu noć ili: Držao je 300 hajduka svu noć). — Nji takëm ç i ishin me *houta* 28 v. 18 (Jedan odred — vojske — koji je bio s puškama). — Çouni, gjem e rokni *houtat* 62 v. 1 (Ustajte, deco i uzmite, pograbite puške). — Shtatë *houtat* ç i rejnë në lerë 15 v. 9 (Sedam hajduka (?) što sede u zabranu). — Gjith me *houta* e me openga 84 v. 11 (Svi sa puškama i u opancima). — Të gjith zotnej e bejlerë, Gjith me *houta* e ruvelë 106 v. 10 (Sva gospoda i begovi, Svi sa puškama i revolverima).

hutou: Çudë e madhe si s' jom *hutou*! 104 v. 6 (Veliko je čudo da se nisam izbezumila). — Em im at m' ish varrue,

Ime motër m' ishte *hutou* 66 v. 16 (I moj otac mi beše ranjen, Moja sestra beše se izbezumila). *Me hutou* biti smučen, zbuniti se, poludeti.

jakouce: Gjemt e Dibrës nuk jan pula, Po bojn huxhum pa kësula, Pa kësula e pa *jakouce* 25 v. 21 (Debarska momčad nisu kokoši, nego jurišaju bez kapa, Bez kapa i bez džoka). Do duše kod Strmilja je podvučena reč naštampana u obliku *jakuoe*, ali ja mislim da je tako nečijom pogreškom napisana mesto *jakouce*.

Jousouf: Kour vëkati *Jousouf* agë Dibra 83 v. 3 (Kad povika Jusuf aga Dibra).

kasatourja: Si s' m' u ndodh *kasatourja* qetër 94 v. 1 (Kako mi se ne nađe drugi tesak ili: da mi se beše našao drugi tesak). U Vuč.: *kasatura* jedna vrsta vojničkog tesaka, ime koje se upotrebljavalo u turskoj vojsci.

katound: T' a ka lanë pjak pa *katound* 121 v. 23 (Ostavili su ti starce bez sela). U Vuč.: *katund*; Në për *katunde* po selima.

këndou: Në *Manastej* t' u *këndou* fermani 50 v. 6 (U Bitolju čitajući ferman). — Ç' na *këndon* nji zogë Në çardak, në penxhere, *Këndouka* e s' pushouka 103 v. 4 (Što nam peva jedna ptica na čardaku, na prozoru, Pevaše i ne prestajaše). — T' a shof... bilbilin tou *këndou* 97 v. 11 (Da vidim slavuja kako peva). U Vuč.: Na *këndu* kongat e mira Pevao nam je lepe pesme.

këndouka: *Këndouka* e s' pushouka 103 v. 6 (Pevaše i ne prestajaše). U Vuč.: *kendojke* pevaše. Po lujke e po *këndojke* igraše i pevaše.

këpout: E xheta Xhilin në prou, Ja *këpouta* me karafille 21 v. 19 (Nadoh Džilja na potoku, Presekoh ga karabinom). U Vuč.: *me këput* iskidati, prekinuti; U *këput* sinxhiri i kofës Prekide se sindžir od kofe.

kërcoun: T' i çoj shokët si *kërcouna* 36 v. 3 (Poslaću ti drugove kao trupce). — Shoum nana i lae *kërcounë* 49 v. 22 (Mnogo si majki ostavio sirote, kao ogorele panjeve). Što znači reč *kërcoun*, tačno ne znam. U Prizrenskom srezu rekoše mi da *kërcoun* znači trupac, panj.

kërkou: E pejt pashën pse e ka *kërkou* 76 v. 19 (Upita pašu zašto ga je tražio?) U Vuč.: *kërkue* tražiti, iskati; E ka shku me *kërkû* Otišao da se šeta.

kërkound: Je si plloska či s' ka fund, As *kërkound* s' të dihet qaci (ciril) 121 v. 22 (Ti si kao pljoska koja nema dna, Niti ti se zna kraj). U Vuč. kaže se: *kurkund* nigde, s' gjindet *kurkund* ne nalazi se nigde.

Kërouca: Rustem *Kërouca*, një bour i vjetër 42 v. 27 (Rustem Keruca, jedan starinski junak).

këtou: Memë Hasan, ku të kom? — Çëndro, beg, se *këtou* jom 58 v. 7 (Memo Hasane, gde si mi? — Drži se, beže, jer sam ovde). U Vuč.: *këtu* ovde, tu, no kaže se i *qetu* i *qety* kao što Srbi kažu: *tovde*.

kolloukët: Po çoi *kolloukët*, na sardisi, çoi *kolloukët* ... në Manastejr na sirdisi 69 v. 5 (Posla vojsku, opkoli nas, posla vojsku ... u Bitolj nas protera). U Vuč. I Srbi i Arbanasi upotrebljavaju reč *kuluk*.

koulla i *koullë*: Na bon *koullë* me këlçere 35 v. 20 (Načiniše nam kulu sa krečom). — Dītn' e martë rash me fjetë. Se ç' kam pa një andër t' shkretë, M' u dīftou një andr' e zezë: Koull' e saraje m' ishin derdhë 66 v. 11 (U sredu legoh da spavam. Kad usnih jedan pusti san, prikazao mi se jedan crni san: kule i dvori bejahu mi porušeni). — Krejsi poushka moun ke foura, Pa një faj u vrà Dine *Koulla* 63 v. 17 (Puče puška baš kod pekarnice, bez ikakve krivice ubijen je Din Kula). — Dīl e çile dern' e *koullës* 92 v. 22 (Izađi i otvori vrata na kuli). — Krejsi poushka moun ke *koulla* 92 v. 14 (Puče puška upravo kod kule). U Vuč.: *kulla* i *kull*.

kour: *Kour* vëkati Nourçe leveni 83 v. 5 (Kad povika leventa Nurçe). *Kour* vëkati Jousouf agë Dibra 83 v. 3 (Kad povika Jusuf aga Dibra). — *Kour* je lirou e *kour* ke ardhë? 38 v. 1 (Kad si se oslobodio i kad si došao?). — *Kour* u vra Halit sugari, Zou me qa i tan pazari 39 v. 22 (Kad pogibe Halit mezimče, ceo pazar počeo da plaće). — *Kour* lufton Selman' i mjerë 20 v. 21 (Kad se bori tužni Selman). — Dale Laçi *kour* bërtejti 40 v. 4 (Kad povika Dalje

Ljači). — *Kour* dha nare Doll Mëhalla 82 v. 21 (Kad kliknu Dol Mahala). — Se shoum pjagë më kan bâ ... Mos m' i prek, e mos m' i nga, M' i shef hoxha *kour* ka me m' lá 96—97 v. 3 (Jer su mi mnoge rane napravili, ... Nemoj m! ih doticati i nemoj me dirati, videće mi ih hodža, kad me bude kupao). — *Kour* të bojsh, babo, emër 101 v. 18 (Kad, oče, zapovediš). — *Kour* e çelën të bon merak 104 v. 4 (Kad ih otvori da te očaraju).

No pored oblika kao što su gornji, ima i ovakvih, ako nemamo posla sa nečijom pogreškom: *Kur* ja boni poushka pam! 58 v. 5 (Kad mu puška učini: pam!). U Vuč.: *kur* kad: tu shpija s' t' vij *kur* kući ti doći neću nikad; *Kur* po shkoni? Kad ćete ići? *kurkund* nigde; *kurqysh* nikako ni na koji način.

Kourt: Tej, mor *Kourt*, a s' po del nji herë? U bâ *Kourti* për me dalë 15 v. 12 (Ti, more Kurte, ne bi li jednom izišao? Pođe Kurt da izađe). — Ç' ai *Kourt* Hoti e ç' ai *Kourt* Deda 15 v. 19 (Onaj Kurt Hoti i onaj Kurt Deda). — — *Kourti* e Xhepa di vëllazën 44 v. 18 (Kurt i Džepa dva brata). U Vuč. islamsko ime *Kurt*, *Kurta*, *Kurteš* i znači: isto što u Arbanasa *Uka* a u nas *Vuk*.

krahnoaër: Me di pjumba në *krahnouër*, Di pjumba i' shkret në *krahnouër* 94 v. 22, 95 v. 1 (Sa dva kuršuma u grudima, Dva pusta kuršuma u grudima).

luftou: Ku po shkoni, more lakoriçë? — Ke Shabani me *luftou* 18 v. 10 (Kamo idete, more golaći? — K Sabanu da se bijemo). Më dha poushkë me *luftou* me Has Ballancën 29 v. 22 (Dade mi pušku da se bijem sa Has Balancom). — Osht mb'edhun tabori me *luftou* me Salih Asllanë 30 v. 6 (Sabrao se tabor da se bije sa Salihom Arslanom). — Për reth Drinit tu *luftou* 75 v. 7 (Vodeći borbu oko Drima). — Ç' jan ata n'at prou? — Gjemt e shehit tu *luftou* 77 v. 20 (Ko su oni na onom potoku? — Sinovi Šeihovi biju se). — Isti primer na str. 78 v. 6. U Vuč. Obično *luft* i *lufta* borba, ali: me *lliftú* boriti se, biti se, po *llifton* vodi borbu, bori se.

lirou: Kour je *lirou* e kour ke ardhë? 38 v. 1 (Kad si se oslobodio i kad si došao?). U Vuč.: *liru*, *me liru* osloboditi, isp. *me dliru* isprazniti, izručiti np. kakav sud.

lshou: Pa xhak malet me mos i *lshou* 53 v. 1 (Bez krvi planine da ne pusti). U Vuč.: *me lishu* pustiti; *lishoma* vend pusti mi mesto; *s' po lishon* ne pušta; E kemi *lishu* gjojn në për arave Pustili smo stoku po njivama.

lulëzou: T' a shof verën tou *lulëzou* 97 v. 10 (Da vidim proleće kako cveta).

mallkouëm: Na këndon një zog i zë, Mos këndo, qofsh i *mallkouëm* 109 v. 19 (Peva nam jedna crna ptica, Ne pevaj da si prokleta!).

martouë: N' u pejtë nana për mou, Ju t' i thoni se u *martouë* 94 v. 19 (Ako vas majka upita za mene, vi joj recite da se oženio). — Imer aga na u *martou* 65 v. 10 (Imer aga nam se oženio). — Nousja e ré m' ishte *martou* 66 v. 18 (Mlada se snaša beše udala). U Vuč.: *martu*, Don me u *martue* hoće da se oženi; Martom, babo, Oženi me, oče.

mbarou: Theni çafën, mor të *mbarou* 42 v. 13 (Slomite vrat, more besramnici). — Thoni nanës mos më qajë mou, T' qan Salihnë çu u *mbarou* 58 v. 13 (Recite majci da ne oplakuje mene, Neka oplakuje Saliha koji je skončao ili se osramotio?). Glagoli u dva navedena primera nisu od iste osnove. Prvi *mbarou* postao je od osnove *mbare* čast, sreća; drugi primer je od glagola *me mbarue* načiniti, svršiti, okončati. — Neki Starova, qofsh i *mbarou* 42 v. 17 (Neki Starova, da si posramljen, ili sram te bilo!). U Vuč. pozdravljaju Arnauti radnike na poslu: Puna (e) *mbarë!* a pozdravljeni odgovaraju: Mbar paq! Srećna radnja! — Sreću imao! A e *m'arove* kerin? Jesi li napravio, dovršio kola?

mbështoull: E *mbështoull* ulemanë 45 v. 8 (Sabra ulemu).

mboush: Ja *mbousha* brezat pjot me xhak 30 v. 2 (Napunih mu pojas pun krvi). — Beqir Markja patllak'n e *mboushi*, *Mboushi* patllakun me xhasht fishekë 41 v. 9 (Bećir Markja napuni samokres, Napuni samokres sa šest metaka). — U *mboush* oudha me dervejshë 52 v. 7 (Ispuni se drum sa dervišima).

— T' a *mboush* qemerin me fjort 101 v. 11 (Da ti napunim čemer sa dukatima). U Vuč.: *me mbush* napuniti; *Mbushma* qet kënat me uj, Napuni mi ovaj krčag vode).

mçouëm: Më ndodhi nana *mçouëm* 110 v. 1 (Majka mi se desila budna).

mçouka: Ç' na këndon nji zogë? Këndouka e s' pushouka, Dhandrin na e *mçouka*, Në banjë na e çouka 103 v. 7 (Što nam peva jedna ptica! Pevala je i nije prestajala, Mladostenju nam je budila, u banju nam ga je slala).

mou: Nousja e ré thot: „me kê t' m' lash *mou*“¹⁾ 65 v. 17 (Snaša mlada će reći: „S kim ćeš *me mene* ostaviti). — Se kët s'her na e bani pasha, Ketë s'her m' a boni *mou* 17 v. 4 (Jer ovu pakost nam učini paša, Ovu pakost *mi* je učinio *meni*). — Thoni nanës mos m' qaje *mou* 42 v. 19 (Recite majci da *me* ne oplakuje *mene*). Istovetni primer nalazimo i na str. 58 v. 13. — Pse m' a vret Brahejmin *mou*? 43 v. 11 (Zašto će *mi* Ibraima ubiti *meni*). Ç' ka veziri ç'i m' vret *mou* 57 v. 9 (Zašto bi *me* vezir ubio *mene*?). — *Mou* për tej më mouër malli 112 v. 9 (*Mene me* je obuzela želja za tobom). — N' u pejtë nana për *mou* 94 v. 19 (Ako vas bude majka pitala za *mene*?). U Vuč. *mu*: *Mu* po m' doket se je mir *Mene mi* se čini da si dobro. Ali pored primera koje smo naveli iz debarskog govora u ovoj zbirci pesama nalazimo i ovakve primere: Cili gjaltë t' vjen me *mu*? 58 v. 2 (Koji će djetić da pođe sa mnom?); Halim aja po bërtet: „*Mu* biliku ku m' ka mbetë?“ 56 v. 5 (Halim aga viče: „*Meni* četa gde *mi* je ostala?“).

mouër: N' u pejtë ç' farë nouse mouër 94 v. 21 (Ako vas upita majka kakvu je nevestu uzeo?). — *Mouërmë* nouse ke miflizi 113 v. 14 (Uzesmo snašu od mufližu). — *Mouërmë* nouse ke potouri 113 v. 17 (Uzesmo snašu od potura). — *Mour* xhakun e Ganejs 60 v. 11 (Uze krv Ganijinu, tj.

¹⁾ Kao u kosovsko-metohiskom govornu i u još nekim našim dijalektima, kao što se vidi, u arb. debarskog kraja upotrebljavaju se dvostruke zamenice u istom licu i padežu.

osveti Ganiju). U Vuč.: *me mar* uzeti, *e mur* uze, *s' m'* a kan *mar* nisu mi uzeli, *na murën* uzeše nam, uzeše nas.

moun: N' foushtë të Nejshit, *moun* ke ura 25 v. 17 (U Niškom polju, baš kod mosta). — Krejsi poushka *moun* ke koulla 92 v. 14 (Puče puška baš kod kule). — I rá asqerit *moun* ke Zalli 81 v. 15 (Udari na vojsku baš kod Peska). — *Moun* në vetull osht shitu¹⁾ 78 v. 1 (Baš u obrvu beše ustreljen). — *Moun* ke teqja u zou fesati 84 v. 5 (Upravo kod tekije zametnu se boj). — *Moun* ke oura me kamza druni 93 v. 15 (Baš kod mosta sa drvenim stubovima). Ali, ako nije kakva pogreška, ima primera i samo sa *u* mesto *ou*: *Mun* ke oura në Gallatë 58 v. 10 (Upravo kod mosta u Galati). — Çi të mar xhak mû -n-ë ballë! 56 v. 18 (Daću ti uzeti krv upravo u čelo, tj. da ću ti se osvetiti tanetom u čelo). U Vuč. *mun*: *Mun* tu dugonja Dimkut Kod samog Dimkinog dućana.

moun: A *moun* ja thom nouses vet 67 v. 29 (Mogu li ja reći svojoj snaši?). U Vuč. *Mun* i *mund*, *muj*, *smuj* moći, ne mogu; a *po mundesh?* možeš li? ili A *po mundeni?* Možete li? Tako prolaznici posle pozdrava pitaju radnike u polju, ili na drugom kakvom radu.

moundem: Rej, juzbash, mos m' shaj mou, Se s' *moundem* tjalët me t' i duru 70 v. 10 (Sedi, kapetane, nemoj me psovati mene, jer ne mogu tvoje reči da podnesem). — S' mound t' i shof, more vëllá 96 v. 22 (Ne mogu da ti ih vidim, more brate, misli na kuršume u rani). U Vuč.: vidi objašnjenje kod prethodne reči.

Mourja: Ashtë *Mourja*, ai hinzir 17 v. 19 (Murja je onaj krmak). — Ngrehu, kunat', bjerma poushkën, Se vjen *Mourja* me m' marr' moushkën 18 v. 1 (Diži se, zaovo, donesi mi pušku, jer dolazi Murja da mi uzme mazgu).

moushka: Vjen *Mourja* me m' marr' *moushkën* 18 v. 2 (Dolazi Murja da mi uzme mazgu). — Qeraxhí, te pjastë *moushka*

¹⁾ Arb. *me shitu* ustreliti: Zana t' shitoit! Vila te ustrelila! U Vuč. česta ženska kletva među Srbima: Strela te ukočila! Arb. u Gilanskom srezu: *Shita* t' shitoit' strela te ustrelila! lsp. grč. ἡ σάβρα, σάβρα od lat. *sagitta*.

- 114 v. 17 (Kiridžijo, pukla ti mazga!). U Vuč.: *mushk*, *mushka* mazga.
- ndihmou*: Thoj Kaloshit me na *ndihmou* 75 v. 5 (Reci Kaljošu da nam pomogne). U Vuč.: *me ndimue* pomoći; *ndima* pomoć; *Ndimu*, o zot! Bože, pomози! *Ndimona* pomozite nam; Na kan *ndimue* pomogli su nam.
- ngarkouë*: Nëpër kual se ç' jon *ngarkouë* 96 v. 7 (Na konjima što je bilo natovareno). U Vuč.: *me ngarkue* ili *me ngërkue* natovariti, utovariti, potovariti; Kerin plot eka *ngarkue* Puna kola potovario.
- Nourçe*: Kour vëkati Nourçe leveni 83 v. 5 (Kad povika leventa Nurçe). — *Nourçe* Kala nji kahreman 25 v. 8 (Nurçe Kalja, jedan junak). U Vuč. hipokor od arap. imena *Nur-ed-din* što znači svetlo vere, načinjeno je ima *Nurçe* pomoću verovatno srpskog sufiksa -če.
- nouri*: U dixhet *nouri* natë për natë 65 v. 7 (Svetli im nur svake noći). Arap. *nur* svetlost, svetlo, fig. oko. U Vuč.: *nur*, *Nuredin*.
- nouse*: Shoum *nouse* fouta vounë 49 v. 23. (Mnoge neveste staviše crninu). — N' u pejtë ç' farë *nouse* mouër? 94 v. 21 (Ako vas upita kakvu je nevestu uzeo?). — *Nousja* e ré thot: „Me kê t' m' lash mou?“ 65 v. 17 (Mlada nevesta će reći: „S kim ćeš me ostaviti?). — Marin *nousen* e lmer fatziut 67 v. 17 (Uzimaju nevestu nesrećnog lmera). — A moun ja thom *nouses* vet? 67 v. 29 (Mogu li kazati svojoj nevesti?). — Nana e *nouses* ishte bo merak 104 v. 12 (Majka nevestina bila se zabrinula). — Nana e *nouses* na kishte qamë 104 v. 8 (Majka nevestina beše uplakana). — Nji selam *nouses* t' ja boni 105 v. 5 (Da pozdravite nevestu). Nan' e *nouses* fjuturë 105 v. 14 (Hitra majka nevestina). — Mori *nouse*, dil në shkallë 106 v. 4 (Mori nevesto, izadi na stepenice). — Mos u bon, *nouse*, budallë 107 v. 8 (Nemoj, snašo, da budeš budala). — *Nousja* e vet u bo fodulle 111 v. 17 (Njegova nevesta postade gorda). — Mouërmë *nouse* ke potouri 113 v. 17 (Uzesmo snašu od potura). — *Nousja* e ré m' ishte martou 66 v. 18 (Mlada se nevesta beše udala). U Vuč.: *nuse*, *nusja*, snaša. nevesta.

oudhë: Thoni Alis: „*Oudh'* e mbarë“! 24 v. 9 (Recite Aliji: „Srećan put“!). — *Oudh'* e mbar, or Gut i Fajës 62 v. 7 (Srećan put, Guto Fajin!) — U mboush *oudha* me dervejshë 52 v. 7 (Ispuni se put dervišima). — *Oudh'* e mbarë, or krushç bujarë 68 v. 20 (Srećan put, more svatovi...). U Vuč.: *udhë, udha* put: *Udha* 'mbar! Srećan put! Srbi vučitrnci se rugaju Arnautima: Ajt ulambar! kad hoće nekog da oteraju.

Okshëtoun: S' ke pa gjalë prej *Okshëtouni* 96 v. 4 (Nisi video momke iz Okštuna). — N' *Okshëtoun* na jan shkarkouë 96 n. 8 (U Okštunu su nam istovareni).

oun: *Oun* me pashën kom kuvend 16 v. 19 (Ja sam s pašom razgovarao). — *Oun* kom dale e kom shkrepë 33 v. 9 (Ja sam izašao i okinuo, misli na pušku). — Mjeri *oun* për pesë fishekë 43 v. 1 (Avaj meni siromahu, za pet metaka). — Thot Salija: „*oun* jam i parë“ 58 v. 3 (Kaže Salija: „Ja sam prvi“). — *Oun* Ganejs i paç thanë 60 v. 3 (Ja Ganiji bih rekao). — *Oune* izën të api vetë 66 v. 23 (Ja ću ti sam dati dopuštenje). — Se *oun* e xheta fatn' e parë 68 v. 21 (Jer ja nađoh prvu sreću). — *Oun* i mjeri e mendova 72 v. 20 (Ja siromah razmislih). — *Oun* të erdha para aksh-amit 72 v. 12 (Ja ti dođoh pre akšama). — Mjeri *oun*, sa qenka tretë 108 v. 5 (Jadna ja, koliko si oronula). — *Oun* të rì e mora, Vethen e gëzova 110 v. 21 (Ja uzeh mladoga, te sebe obradovah). — *Oun* me tej nuk kam inat 123 v. 9 (Ja tebe ne mrzim). — *Oun* të parin e kom pas arslan 123 v. 14 (Ja sam za poglavicu imao lava). U Vuč.: *un, une, ja*

oura: Ke *oura* e shehit u bo shum xhak 89 v. 6 (Kod šehova mosta prolivena je mnoga krv). — Moun ke *oura* me kamza druni 93 v. 15 (Baš kod mosta sa drvenim stubovima). — Çaj batak u ba *ourë* 35 v. 19 (Ona bara napravi se most). U Vuč. *ur, ura*, most; *Ura* i Sitnicës most na Sitnici; Te *ura* e vjetër Kod staroga mosta; Përte *ura*. Preko mosta, s one strane mosta.

pagou: Më mbet gjali pa *pagou* 21 v. 17 (Ostade mi sin nenaplaćen, tj. neosvećen). — Se veten t' eme e kom *pagou* 42 v. 19. (Jer sam ja sebe naplatio, tj. osvetio). U Vuč. *me*

pague platiti, naplatiti; *pagoma* plati mi; *s' boet pa pague* ne može da se ne ne plati, ne može besplatno.

potouri: Mouërmë nouse ke potouri 113 v. 16 (Uzesmo snašu od potura). U Vuč.: *potur* poturčenjak, Srbi tamo kažu *poturnjak*.

poun: Si bohet *pouná*, nuk e dij 71 v. 14 (Kako će stvar da se okonča, ne znam). — T' i shof pountorët tou *punou* 97 v. 8 (Da vidim radnike kako rade). U Vuč.: *puna*, *pun* posao, rad; *puna(e)* mbar srećna radnja; na gjeti tu(y)e *punue* nađe nas pri radu.

poushk: Krejsi *poushka* moun ke koulla 92 v. 14 (Puče puška baš kod kule). — Ngrehu, kunat', bjerma *poushkën* 18 v. 1 (Diži se, zaovo, donesi mi pušku). — Hajde, hajde, mor Maliq aga, S' i ke pa këto *poushkë* t' gjata; Poushk' e gjata jon për Jovanin 36 v. 20 (Hajde, hajde, more Malić aga, Nisi video ove dugačke puške. Puške dugačke su za Jovana). — Krejsi *poushka* n' at prou 42 v. 11 (Puče puška u tom potoku). — Krejsi *poushka* në Rrzhanejcë 53 v. 9 (Puče puška u Ržanici). — Kur ja boni *poushka* „pam!“ 58 v. 5 (Kad mu puška učini: „pam!“) — Krejsi *poushka* në Tiranë 60 v. 15 (Puče puška u Tirani). — Na me mbretin *poushk* lë t' bojme 84 v. 7 (Mi sa carem da se puškaramo, tj. da se bijemo). — Poushka e Duros lara, lara 79 v. 10 (Durina puška šara li šara). — Krejsi *poushka* në Trojak 92 v. 10 (Puče puška u Trojaku). — Tej me *poushkë* të paskan vrá 96 v. 19 (Tebe su te iz puške ubili). U Vuč.: *pushk*, *phshka*: qite *pushk* ispali pušku; bini *pushk* pucajte iz pušaka. Të vraftë *pushka!* Puška te ubila!

prou: Krejsi *poushka* n' at *prou* 42 v. 11 (Puče puška u onom potoku). — E xheta Xhilin në *prou* 21 v. 18 (Nađoh Džilja u potoku). U Vuč.: *pru*, potok.

prou: Çoj në shehër, na *prou* nji top 22 v. 6 (Posla u varoš, donese nam jedan top). — Se në besë na keni *prou* 42 v. 14 (Jer ste nas doveli na veru). U Vuč.: *me prue* doneti; na *pruni* donese nam, donese nas. S' e kan *pru* kurdjo me veti Ništa sa sobom nisu doneli.

pushou: Nji zogë këndouka e s' *pushouka* 103 v. 4 (Jedna ptica pevala je i nije prestajala). — Ki Xhil jeziti, na mundon pa *pushou* 21 v. 13 (Ovaj Džil svirepi, muči nas bez predaha). U Vuč.: *me pushu* izduvati se, odmoriti se; *pushoni* pak odmorite se malo; po *pushon* gjoja odmara se stoka.

rethouë: Pesë vetë ç'i më kan *rethouë* 96 v. 5 (Petorica ih je što su me opkolili). — Grik'n e madhe e kan *rethou* 75 v. 6 (Opkolili su Veliko Ždrelo). U Vuč.: *rethu*, *me rethu* opkoliti; Azem Bejtën e kan *rethue* në Galincë, azem Bejtu su opkolili u Galinicu,

Souf: *Souf* Xhelili i hypi atit 92 v. 2 (Suf Dželil pojaha ata). U Vuč. svakako od istog imenā ima oblik *Cuf*, *Cufa*. Ja dosada nisam znao da to ime *Cufa* pretstavlja hipokoristikon od Jusuf, ali sad, prema debarskom *Souf*, to je, mislim, jasno.

Stourçe: Lum xhamejja kê ka mbrenda, Abdi *Stourçen* me shoum zemra! 84 v. 26 (Blago džamiji, ko je u njoj! Abdi ja Sturča sa mnogo srca). — Kush e boni xhilisn' e parë? Abdi *Stourçia* me agallarë 84 v. 14 (Ko je prvi držao sastanak? Abdi Sturča sa agalarima).

shkou: Imer aga u nejs me *shkou* 65 v. 16 (Imer aga pođe da ide). — Me nji herë u nejs me *shkoue* 67 v. 9 (Od jednom se uputi da ide). — E rëmovā, e lash e *shkova* 67 v. 25 (...?, ostavih i odoh). U Vuč.: *me shkue* içi, otiçi; due *me shkue* n' Mitrovic içi çu u Mitrovicu. *Shkuen* me mar nusen (Odoše da uzmu nevestu).

Shkoup: Shkinat e *Shkoupit* vijn tu qā. I ako odmah za tīm dolazi i ovako: Pasha i *Shkupit* na paska thanë 71 v. 3,7 (Skopske Srpkinje dolaze plačući. Skopski paša nam beše kazao). U Vuč.: *Shkup*, e ka *shku* në *Shkup* otišao je u Skoplje.

shkout: Hysejn aga nji bour i *shkoutën* 61 v. 9 (Husejin aga, jedan junak omalen). U Vuč.: *shkurt*. Kad se ljudi pazare u čaršiji, Arbanas će reći: *Shkurt* sa, kallxo! Kratko, pošto? kaži.

shkrou: *Shkroun* nji kartë e i a çon gjalit 31 v. 20 (Napisa jedno pismo i posla ga sinu) — Seju i zi me bisht të *shkrou* 104 v. 5 (Crno oko sa pisanim trepavicama). U Vuč.: *me çkrue* pisati; *çkrujma* ni letër napiši mi jedno pismo.

shoum: *Shoum* nana i lae kërcounë, *Shoum* nouse fouta vounë 49 v. 22 (Mnogo matera ostavi samohrane, Mnogo nevesta u crno se zaviše). — Abdi Stourçen me *shoum* zemra 84 v. 27 (Abdi Sturča sa mnogo srca). — Shën Nikoll me *shoum* dredha¹⁾ 48 v. 2 (Sv. Nikola sa mnogo prepredenosti). — Të falem *shoum*, mor rob' i zanë 68 v. 4 (Mnogo ti se zahvaljujem, more zaručeni robe). — *Shoum* të vramë e të pjaquem 81 v. 16 (Mnogo pobijenih i ranjenih). — Abdi hoxha, nji efendej, *Shoum* i vogël duket në sej 95 v. 19 (Abdi hodža, jedan gospodin, na oko vrlo mali izgleda). — Lë t' mos boje *shoum* inat 105 v. 9 (Nemoj da se mnogo inati). U Vuč.: *shum*: Vojsa jon *shum* t' mira, oskoruše su vrlo dobre.

shpou: Salih aga erdh ke Guri *Shpou* 76 v. 18 (Salih aga dođe do Supljeg Kamena). — Qenka *shpou* nji qosh duqani 63 v. 8 (Beše provaljen jedan čošak od dućana). U Vuč.: *shpu*, *shpum*, često i: *çpu*, *çpum*: Kapučen ja ka *shpu* me pushk, kapu mu je puškom probio.

tërthouër: Di pjumba... njeni zgrip, qetri *tërthouër* 95 v. 1 (Dva kuršuma jedan... (?), drugi zarezan, upreden ?).

thoush: Ç' ka po *thou*, mor sultan Murat? 28 v. 5 (Šta kažeš, more sultan Murate). — Babo, si të *thoush* tej 101 v. 19 (Oče, kako ti rekneš). — *Thoni* nanës, mos m' qaje mou 42 v. 19 (Recite majci da ne plače za mnom). U Vuč.: *me thue* reći, kazati: po m' *thot* kaže mi; mos i *thue* ne moj mu reći.

tou: T' i shof pountorët *tou* punon 97 v. 8 (Da vidim radnike kako rade, kad rade). — Ene zoçtë *tou* cicërou, T' a shof verën *tou* lulëzou, En bilbilin *tou* këndou 97 v. 9 (I ptice cvrkućući, da vidim leto cvatući i slavuja cvrkućući). Ali odmah pored ovih stihova, ako nije kakvom pogreškom,

¹⁾ Arbanški *dredh* — *me dredh* prestl, prepredati; *me dredh* do thupra da ispredem nešto pruča.

napisano, stoji: T' shof barin *tu* kullot' xhanë 97 v. 7 (Da vidim pastira napasajući stoku). Inače u Vuč.: *tu*: Mos e prek *tu* e punue, Ne diraj ga kad radi.

Toufë: Ngrehu, *Toufë*, se të sardisën, Ngrehu, *Toufë* e dil përjashta 82 v. 10 (Digni se, Tufo, jer te opkoliše, Digni se, Tufo i izidi van). U Vuč.: *Tufa*, svakako hipokor. od nekakvog islamskog imena, ali od koga baš, ne znam.

Tounë: Than se luŕti *Tounë* qyprija. Mori *Tounë*, e zeza *Tounë* 49 v. 17 (Rekoše da se zatresla ćuprija na Dunavu. Dunave, more crni Dunuve). Tur. *Tuna*, Dunav.

Tourk: Si t' a marrim *Tourkun* gjithë 47 v. 6 (Čim zauzmemo celu Tursku, Turčina). U Vuč.: *Turk* i *Turku* Turčin: Kofsh *Turk*, mos luj me muel Ako si Turčin, ne igray se sa mnom!

Tozllouk: Osht i nejp' i Kanber *Tozlloukut* 123 v. 17 (Sinovac je Kanbera Tozhlukova). U Vuč.: *tozlluk*, *tozlluku* vrsta dokolenica.

turp:nou: T' i qaje shokët ç i jan *turpnou* 42 v. 22 (Neka plače za drugovima koji su se osramotili). Međutim, ako nije slučajna pogreška, jedanput je zapisano i ovako: lku pasha i *tourpnuem* 81 v. 17 (Sramotno pobeže paša).

voum: Se m' a kan *voum* samarn' e kalit 32 v. 1 (Jer su mi metnuli konjski samar). — Fesin m' a ka *vou* në sej 120 v. 9 (Stavio si mi fes nad oko). — Shoum nouse fouta *vounë* 49 v. 23 (Mnogo nevesta staviše crninu). U Vuč.: *vu*, *me vue* staviti, metnuti; Na *vun* vergijet e ronda Nametnuše nam teške poreze.

zou: Dale Laçi *zou* t' ikën 40 v. 1 (Dalje Ljači poče da beži). — Pse e *zoune* Beqirin në besë? Po t' a dinja se m' zen në besë 40 v. 19 (Zašto uhvatiše Bečira na besu? Da sam znao da će me uhvatiti na veru). — Vrejk e vrejk *zou* me shtej 95 v. 22 (Brzo, brzo poče da puca). — Gjiht Tirana *zou* me qá 62 v. 4 (Sva Tirana poče da plače). — Tredhet dit' e muharemit *zouna* fejl¹⁾ me i axhënou 72 v. 23 (Trideset dana muharema zaredih da postim). — Në Kološjan u *zou* fesati 91 v. 10 (U Kolosjanu započe kavga). —

¹⁾ U arbanaškom debarakom *fejll*, kos.-met. *fill* nlt, žica.

Në Dervend e *zou* gazepi 95 v. 18 (U Dervenu započe nevolja). — Moun ke *teqja* u *zu* fesati 84 v. 2 (Upravo kod tekije započe borba). — U Vuč.: *zu, me zu* početi, započeti: *zu* me qá poče da plače; e kan *zôn* uhvatili ga; e *zun* uhvatiše ga; *Aty e zuni* taksirati Tamo ga uhvati zla kob.

Zhouta: Bourrat *Zhouta* na i ka vrá 71 v. 6 (Ljude nam je Žuta pobio).

25. u m. i:

luftou: Osht mbledhun tabori i tanë me *luftou* me Salih Asllanë 30 v. 5 (Ceo se bataljon skupio da se bije sa Salih Arslanom). Gjemt e shehit tu *luftou* 77 v. 20 (Sinovi šaha vodeći borbu). U Vuč.: *me luftue* pored *lliftue* voditi borbu, boriti se; asqeri po *lifton* vojska se bije.

26. u m. o:

dukesh: Belikbash, më *dukesh* budallë 38 v. 3 (Buljugbašo, činiš mi se budala). U Vuč. mislim da bi se reklo: më *dokesh* vidiš mi se, činiš mi se.

urdi: Na vinte grykës me nji urdi 34 v. 7 (Kroz ždrelo nam dolažaše sa jednom vojskom, ordijom). — T' ja boj qejfin gjith urdis 53 v. 6 (Da zadovoljim celu armiju). — Vije pasha me nji urdi 71 v. 13 (To dolažaše paša sa jednom ordijom). — Nuk osht mbreti me urdi 87 v. 20 (Nije car sa vojskom). U Vuč.: *ordi*, ordija.

27. u m. y:

duqani; Qenka shpou nji qosh *duqani* 63 v. 8 (Beše provaljen jedan ćošak od dućana). Arap. *dukkân* prodavnica, radnja gde se razne stvari prodaju. U Vuč. Arbanasi malo upotrebljavaju ovu reč, mesto nje imaju *dugonja* dućan. Vid. str. 251.

huqumet: Në *huqumet* po lufton Beqiri 41 v. 13 (U načelstvu bori se Bećir). Arap. *hükümet* upravljanje jednom zemljom, zgrada gde zaseda i poslove obavlja zemaljska vlast; ljudi koji tu vlast vrše. U Vuč. Srbi sedište središnje vlasti zovu *ućumât*, arb. *yqymet*. Međutim, pored ovakvih primera ima i pravilno upotrebljeno y: Kur vëkati *qycuk* Mehmeti 65 v. 2 (Kad povika mali Mehmed).

Podvučena reč tur. glasi: *küçük* mali, suprotno od *büyük*.

Očekivati je bilo da oba jednaka tur. samoglasnika budu zamenjeni jednako, ali eto primera, ako je tačno oštampao, u kome debarski govor ne postupa jednako.

tu: T' shof barin *tu* kullot' xhanë 97 v. 7 (Da posmatram pastira kako napasa stoku). Međutim, kao što smo napred videli, u istoj ovoj zbirci pesama nalazimo i ovako: T' i shof pountorët *tou* punou 97 v. 8 (Da gledam radnike kako rade) U Vuč. bi se reklo: *ty* kullot, *ty* e punue, pasući, radeći.

tue: Prej xhameje *tue* dalë 39 v. 3 (Izlazeći iz džamije). U Vuč.: *Ty e* dalë izlazeći.

28. y m. õ:

qyprija: Than se lujti Tounë *qyprija* 49 v. 17 (Rekoše da se zadržala na Dunavu čuprija). Tur. *köprü* ili *köpri* most. Ovde je debarski Arbanas od prvog tur. vokala *õ* načinio *y*, a tur. *ü* pretvorio je u svoje *i*. I kod nas se nešto slično dogodilo kod ove reči: mi smo prvi vokal *õ* pretvorili u *u*, a drugi *ü* kao i Arbanasi pretvorili u prosto *i*: čuprija ili su ga kao *i* od Turaka dobili. U Peći Arbanasi tur. reč *direk* (poznata vrsta grede razne debljine) izgovaraju *dyrek*, a kako je izgovaraju debarski Arbanasi nije mi poznato. U ovoj zbirci nisam je našao. Isto tako i arap. reč *hidmet*, tur. *hizmet* i *hizmetkâr* u Peći Arbanasi izgovaraju *hyzmet* i *hyzmeqâr*.

III Promene suglasnika

29. ç m. gj:

zoçtë: Gjemt e Dibrës e *zoçt* e malit 90 v. 12 (Debarski sinovi i gorske ptice). — Ene *zoçtë* tou cicërou 97 v. 8 (I ptice cvrkućući). U Vuč. *zog*, *zogu*, zbir. im. *zogjt* ptica, ptičija.

30. ç m. q:

bilicet: Tre *bilicë*, treçind vetë 70 v. 18 (Tri buljuka, tri stotine duša). Tur. *bölük* deo celine, odeljak; kod Arbanasa u buljuk se računalo 100 ljudi. U Vuč. *bylyk*, Srbi buljuk.

çaf: T' i boj'm prejt n' *Çaf'* të Limjanit 20 v. 17 (Da postavimo zasedu na Limnlfjanskom Ždrelu). — Më paç në *çafë*, mori thejkë! 27 v. 13 (Na vratu da me imaš, more nožu). — Në *çafë* na pastë Franca, Inglizi 42 v. 9 (Na vratu da nas nosi Francuska, Engleska). U Vuč.: *qaf, qafa*: Qafa Morina ime naselja i ždrela kod Đakovice, inače *qaf, qafa* vrat, šija: mos m' mer n' *qaf* nemoj da me uzmeš na vrat.

ç' ai: *Ç'.ai* Kourt Hoti e *ç'.al* Kourt Deda U përpoçën si di' kulshedra¹⁾ 15 v. 19 (Onaj Kurt Hoti i onaj Kurt Deda, susretoše se kao dve aždaje). — *Çaj* Sul Meta diç, na sosi 35 v. 15 (Onaj Sulj Meta umre, ugasi nas, tj. upropasti nas). — *Çaj* batak u ba ourë 35 v. 19 (Ona se bara načini most). U Vuč. *qay* onaj, od *qe + ay*.

ç' asaj: Thuj, ku bone mbramë sefa? — Ne dishekun e *ç'.asaj* yashe 114 v. 4 (Kaži, gde si uživala sinoć? — U dušeku one devojke). U Vuč.: *Qesaj* od *qe + asaj*. U Vuč. Srbi kažu: one tamo, tone; *qesajde* ovuda od *qe + asajde*. U Vuč. Srbi isto tako kažu tavudër m. ovuda.

ç' at: Për *çat* poun shokët m' i kan zanë 38 v. 6 (Za onaj posao ili za ono zašta su mi uhvatili drugove). — T' a shiloj *ç' at* dorinë 67 v. 4 (Da osedlam onoga dorata). U Vuč. *qe + ato* ili *qe + at, qat* i *qato* onaj, ona; Une *qat* pun sun' e mbaroj Ja taj posao ne mogu da obavim.

ç' atje: *Ç' atje* poshtë nji coucë kërcente²⁾ 102 v. 2 (Onamo dole jedna cura igraše). U Vuč.: *qatje* od *qe atu, atje* onamo. U Vuč. Srbi tonamo.

çe ki: *Çe ki* osht pazari i gajtani 72 v. 14 (Ovo je trg gde se gajtan prodaje). U Vuč. *qe ky* ovaj, evo ovaj ili, kako u Vuč. Srbi kažu: tavaj od ete + ovaj.

çe ku: *Çe ku* po vinte mejdis-holla 102 v. 14 (Eto gde dolazaše tankostruka). U Vuč: *qe* evo, eto, *ku* gde.

çen: Nuk të la ke *çenat* e Shkodrës 50 v. 16 (Nije te ostavio kod pasa škadarskih). — O Kondesh', ç' i bone gjemtë?

¹⁾ Po narodnom verovanju *kulshedra* se bilje sa dragao (zma) kao što se u nas bilje ala sa berićetom.

²⁾ U Vuč.: *me kcy* skakati, po *kcn* slače, ali ovaj glagol u Vuč nema značenje igrali.

— Nê Morovejshtë m' i hangrën *çentë* 79 v. 7 (O Kondešu, šta si učinio sa decom? — U Moravištu mi ih pojedose psi). — Na i farouën barijt e *çentë* 93 v. 14 (Istrebiše nam čobane i pse). — Nuk e hae *çeni çennë* 125 v. 16 (Pas psa ne jede). U Vuč.: *qen, qeni, pas; Qeni* i biri *qenit!* Pas od psa, pasji sin! česta arbanaška psovka.

çëndro: *Çëndro*, beg, se këtou jom 58 v. 7 (Drži se, beže, jer ovde sam). — Halil Kaloshi po bërtet: *Çëndroni*, shokë, boni gajret! 90 v. 14 (Halil Kaloš podvikuje: držite se, drugovi, zapnite!). — Krejsi poushka në Trojak, Xheladin Čerja *çëndroj* pak 92 v. 10 (Puče puška u Trojaku, Dželadin Čerja izdrža još malo). U Vuč.: me *qindrue* izdržati, *qin droni*, burat! izdržite, junaci.

çi: Shtatë houtat *çi* rejnë në lerë 15 v. 9 (Sedam hajduka (?) što sede u zabranu). — Ku po shkoni, more lakoriçe?¹⁾ — Ke Shabani *çi* s' ka miç 18 v. 7 (Kamo odlazite, more golje? — Šabanu koji prijatelja nema). — I vraftë buka *çi* m' kan' ngran', I vraftë besa *çi* m' kan' dhan! 19 v. 11 (Ubio ih hleb koji su mi pojeli, Ubila ih vera koju su mi za²⁾ dali!). — Merri pashës kamb' e dorë, *Çi* t' a fali Alin e gjorë 24 v. 23 (Ljubi paši nogu i ruku, što ti oprosti Aliju nesretnoga). — Xheç rahmet, mor Rahman aga, *Çi* na e lae Azizin mbrapa! 26 v. 10 (Bog te pomilovao, more Rahman aga, što iza nas ili za sobom ostavi Aziza). — Më paç në çafë, mori thejkë, *Çi* më dole me gjith kanejcë 27 v. 13 (Na vratu da me nosiš, o nožu, što mi se izvuče zajedno sa kanijom). — Shtat takëme e xhet asqerin, ... Ata ikshin posi couca 28 v. 17 (Sedam grupa nađoše vojsku, ... oni bežahu kao devojke). — Mjer aji *çi* s' ka vëlla 32 v. 4 (Teško onome koji brata nema!). — Ç' janë ata *çi* vijn pazarit? — Janë do Gjuras mbas magarit 36 v. 17 (Ko su oni sto dolaze na pazar? — To su neki iz Djura sa magarićima). — Më erdh keç për at Jovanin, Ç' e paska vram Nezir Limanin 37 v. 15 (Teško mi je palo zbog onog Jovana, što bejaše ubio Nezira Limana). — Nê çafë na pastë Franca, Inglizi, *Çi* na lanë në dorë miflizi 42 v. 9

¹⁾ Arb. *lakoriçe* slepi miš, fig. golja, golač.

(Na vratu neka nas imaju Francuska, Engleska, Što nas ostaviše u rukama mufljuza). — Mjeri oun, për pesë fishekë, Çi të njifesha me prefektnë! 43 v. 1 (Avaj meni, za pet metaka, Da sam se poznao sa načelnikom okružnim). — Kush osth ai ç'i shkon kalës përpetjë? 54 v. 5 (Ko je ono što ide uz grad?). — Lum ajo nanë, ç'i të boni? 50 v. 4 (Blago majci koja te je rodila!). — T' a mbani mend ju kët fjalë, Se më thonë kara Mahmuti, Çi të mar xhak mû -n-ë ballë! 56 v. 16 (Da zapamtite vi ovu reč, Jer mene zovu kara Mahmut, Koji će ti uzeti krv upravo usred čela). — Ç' ka veziri ç'i m' vret mou? 57 v. 9 (Zašto bi vezir ubio mene?). — Tej t' u gjektë trejmënejja, ... Çi s' un vdiçe ke zotnejja 58 v. 19 (Izgorela te tvoja hrabrost, ... Što ne umre kraj gospodara). — Ç' ke ç'i qan, mor sadriazem? 59 v. 16 (Šta ti je, more veliki vezire, što plačeš?). — Qofsh i shkret, mor altipatllak, Çi s' m' u ndodhe n' at sahat! 61 v. 6 (Pust ostao, more revolveru, što mi se ne nađe onog časa!). — Nuk jon gjem ç'i dun me vdekë 61 v. 20 (Nisu momci koji hoće da mru). — N' luftë t' parë ç'i luftoun 66 v. 1 (U prvoj borbi koju su vodili). — Ç' ke, mor ago, ç'i s' hash, as pish? 66 v. 9 (Šta ti je, more ago, što niti jedeš niti piješ). — T' m' api izën me mihlet, Çi të shkoj në vilajet 66 v. 20 (Da mi da dozvolu sa rokom, Da bih otišao u svoj zavičaj). — Bojn xhilis e lidhin besën, Çi Hajredin pashën do t' a presin 74 v. 16 (Održaše sednicu i zakleše se Da će čekati Hajredin pašu). — Hiçu pashë, se të kom falë... Hajredin pashën e xhet belaja, E xhet belaja ç'i e ka xhetë 75 v. 12 (Miči se, pašo, jer, sam ti oprostio... Hajredin pašu snađe beda kao što ga je snašla). — Halil bon kuvend me Zenelin, Çi t' a thresin Aziz Nelin 81 v. 8 (Halil razgovara sa Zenelom, da pozovu Aziz Nelju). U Vuç.: *me thir* zvatí, zovnuti; *thire* Zenellin zovni Zenela; Na kan *thir* n' darsëm. Zvali su nas na svadbu. — Nam ç'i boni Elez Josoufi 91 v. 17 (Čudo počini Elez Jusuf). — Pesë vetë ç'i më kan rethouë, Ç' i kom vram, ç' i kom coptouë! 96 v. 5 (Petorica su me opkolili, koje sam ubio, koje sam raskomadao). — Ç' ke, mor mixhë, ç'i s' m' a pëlqen? 102 v. 6 (Šta ti je, more

striče, što ti se ne dopadam?). — Lum ajo nanë *çi t'* ka tej! 104 v. 17 (Blago toj materi koja tebe ima). — Ju, mor kruhsh *çi* po shkoni, Nji selam nouses *t'* ja boni 105 v. 4 (Vi, more svatovi, što idete, pozdravite snašu). — Mos u bon, nouse, budallë, Se s' ka nanë *çi* falën gjalë 107 v. 8 (Nemoj, snaho, biti budala, jer nemä matere koja poklanja dete). — Të qofsha falë, moj zilife zezë, Për kandilët *çi* ke ndezë. I kom ndezë, të bojnë dritë, *Çi t'* më shofin sevdallitë 111 v. 20 (Hvala, ti mori vranih zulufa, što si užegla kandila? — Užegla sam ih da načine svetlo, Da bi me videle sevdalije). — Të *t'* i çoj... në Gostivár, *Çi t'* i vesh me jelek me ár 115 v. 1 (Hoću da ih pošljem... u Gostivar, Da obučeš jelek od zlata). — Je si plloska *çi* s' ka fund 121 v. 21 (Ti si kao pljoska bez dna). No pored ovakvih primera, nađe se, istina ređe i kao ovaj: Nji takëm që ishin Dibranë, Ata hajshin çelik me dhambë 28 v. 20 (Jedna vrsta njih koji bejahu Dibrani, oni su žderali čelik zubima).

Çidhna: E tan' *Çidhna* po bon sejër 20 v. 19 (Cela Čidna posmatra, seiri).

çind(t): E dërgoj me nji *çint* nizamë 83 v. 23 (Posla ga sa 100 vojnika). — Di *çint* e dizet konakë 49 v. 5 (Dve stotine i četrdeset konaka). — *Treçind* houta i mbajt i tan natën 18 v. 4 (Tri stotine pušaka (?) prenese ih sve noću). — *Treçint* qese i kom harxhu 57 v. 12 (Tri stotine česa sam potrošio). — *Treçind* houtat *çi* rán ke dhentë 93 v. 12 (Trista hajduka (?) padoše kod ovaca). — *Treçint* Toskë i vou përpara 79 v. 11 (Tri stotine Toska isturi napred). — *Treçint* vetë trejma Matjanë 90 v. 28 (Osam stotina hrabrih Matjana). U Vuč.: *qind, ni qind, dy qind, tre qind* i t. d.

çiri: Do të dixhemi si *çiri* 112 v. 18 (Sagorećemo kao sveća). U Vuč.: *qiri* sveća; dhezma qet *qiri* zapali mi ovu sveću.

çish: More, lule, *çish* paske baft! 106 v. 19 (More cveće, fig. snašo, kako si sreću imala!). U Vuč.: *qysh* kako, *diqysh* nekako, na neki način: *Qysh* je, si je? Kako si?

dîç: Çaj Sul Meta *dîç*, na sosi 35 v. 15 (Onaj Sul Meta umre, izgore nas). U Vuč. *me dek* umreti, aor. *diq* umre. Srbi u

Vuč. mesto ovog arbanaškog izgořeći upotrebljavaju uga-siti: Umre Tona, ugasi nas, upravo suprotno od navedenog primera: *diq*, na sosi izgore nas.

façe: E zbardhi *façen* e gjith Shqipnejs 60 v. 12 (Obeli obraz celoj Arbaniji). I Srbi u Vuč. kažu: *obeliti obraz* u smislu osvetlati obraz, upravo kao u ovom arbanaškom primeru. — Tej, mor Šërb, mor *façe* z! 91 v. 23 (Ti, more Srbine, more crni obrazu!). U Vuč.: *façe* mislim samo u frazama u fig. smislu obraz, inače obično *ftyra*: Me *façe* bardh! svetla obraza!

fiç: Moj e rejtmeja me *fiç* 105 v. 22 (O ti, koja si porasla na smokvama!). U Vuč.: *fiq* kao zbirna imenica, nije mi poznato da li ima kakav poseban oblik, kad je reč o jednoj smokvi.

hiçen: *Hiçna* para, mor Bajram 25 v. 7 (Pođi napred, ispred nas, more Bajrame). — *Hiç*, e shko, mor Zenel beg 30 v. 18 (Miçi se, i idi, more Zenel beže). — Oudh' e mbarë, ju kambisor! Kambësorija po hiçetë, Si kandil po dixhetë 51 v. 17 (Srećan put, ti pešadijo! Pešadija se kreće, Kao kandilo sagoreva). U Vuč.: *hiçmu* qafe! skini mi se s vrata! — O, moj Fatejme, *hiçe* vallen, O, *hiçe* vallen nizamije! 110 v. 14 (O moja Fatimo, povedi kolo nizamiju!?).

hoç: Baftjar Couka i *hoç* topanxhat 27 v. 5 (Bahtjiar odloži puške, pištolje). — Mete Buçi, mor magar, Rëshqan¹) t' hoçëm nëpër pazar 27 v. 19 (Meto Buçi, magarče, za ular smo te vukli po pazaru). — Nana e baba ja *hoç* zahmetin, Qetër kush ja pa lezetin 107 v. 18 (Majka i otac potegli su trud — misli se prilikom gajenja kćeri, drugi se njome osladio). U Vuč.: *hoq*: Une jakom *hoq* mastrafin, Ja sam mu dao trošak, ja sam potegao trošak.

kaç: *Kaç* të vorfën nuk jemi 49 v. 1 (Toliko siromašni nismo). U Vuč.: *kaq* ovoliko, *qekaq* eto ovoliko, toliko, tovoliko.

kriç: Kapidani rejn kamb *kriç* 44 v. 8 (Kapetan sedi prekrštenih nogu). U Vuč.: *kryq* krst; *krysa* krstina, gomila od 13 snopova strmnoga žita ili kukuruza naslaganih na naročiti način²).

¹) Arbanaški *zhag* vući po zemlji npr. vući drva.

²) Po kazivanju moga zemljaka Kadri Halimi u Gilanu Arbanasi krstinu zovu *krygza*.

krushq: Ju, mor *krushq*, ç i po shkoni 105 v. 4 (Vi, more sva-tovi, što idete). — Mori nouse, dil në shkallë, Se vijn *krushqit* me të marë 106 v. 4 (Mori snašo, izađi na ste-penice, jer dolaze svatovi da te uzmu). — I duel para *krushqës*: Falemi, mor *krushq* bujarë, Ju ngjattjeta, o agallarë! 67 v. 19 (Izađite u susret svatovima: „Klanjam se, more plemeniti svatovi, Neka bi vam bilo na mnogo godina, o agalari!). U Vuč. *krushq*.

kuç: Mej r m' a m' *kuçi* ket xhamadan 23 v. 7 (Dobro mi ocrveni ovaj džamadan). U Vuč.: *kuq* si gjak crven kao krv.

mbeç: Mori Tounë, e zeza Tounë, Jallah u thavsh, *mbeç* sa nji lum 49 v. 20 (More Dunave, crni Dunave, dao bog da presušiš, te da ostaneš kao jedna rečica).

miç: Çon e i thrret *miçt* e vet, Thejri *miçt* e disa zotnij 54 v. 8 (Posla i pozva svoje prijatelje, Pozva prijatelje i nekoliko gospode). — Moj e rejtmeja me fiç, A ke marifet për *miç*? 105 v. 22 (O, ti na smokvama othranjena, znaš li što o prijateljima?). — *Miçtë* vijnë ene shkojnë 106 v. 1 (Pri-jatelj dolaze i odlaze)). — Ngrehu, nan' se vjen *miçseja*¹⁾ 17 v. 17 (Ustani, majko, jer dolaze prijatelji). — Të vijn të piçen *miçseja* e Sulës 92 v. 23 (Neka dođu, neka se sastanu prijatelji Suljini). — Ku po shkoni, more lakoriçë? — Ke Shabani ç i s' ka *miç* 18 v. 7 (Kamo idete, more golaçi? — Šabanu koji prijatelja nema).

paç: Na *paç* në çafë, mor Selman 20 v. 23 (Na vratu nas imao, more Selmane!). — Oun Ganejs i *paç* thanë 60 v. 3 (Ganiji ja bejah rekao). U Vuč. se Arbanasi radnici pozdravljaju: Puna mbar! a na taj se pozdrav odgovara: Mbar *paq*, koish shindosh! Srećna radnja! — sreću imao, da si živ i zdrav!

piçen: Të vijn, të *piçen* *miçseja* e Sulës 92 v. 23 (Neka dođu, neka se sastanu Suljini prijatelji). U Vuč.: U *poça* me to, Sastadoh se, susretoh se s njim.

¹⁾ Arbanaški u debarskom govoru *miç*, *miçseja*, u kos.-met. *mik* pri-jatelj, *miq*, *miqt*. Zbirnu im. *miqseja* u kos.-met. arbanaškom govoru ja nisam nikad čuo.

përpiçem: Të t' *përpiçemi* n' Kolosjan 87 v. 7 (Da se sastanemo u Kolosjanu). — Ç' ai Kourt Hoti e ç' ai Kourt Deda, U *përpoçën* si di kulshedra 15 v. 20 (Onaj Kurt Hoti i onaj Kurt Deda susretoše se kao dve aždaje). U Vuč.: Nesra proma do t' e *perpiçemi*, zoti dhasht kysmet! (Sutra naveče sastaćemo se, ako bog hoće.

Ovaku zamenu *q* sa *ç* nalazimo i u dijalektu arbanaškom koji se govori čak u Mirditi. U napred pomenutoj III knj. arbanaških narodnih pesama *Visaret e kombit*, na str. 189 v. 14 u jednoj tužbalici čitamo: Asaj breshte n' shtice të verbta... Vllau i parë, *çeni* penue. Ili, opet tamo v. 23: *Paç e* e gzofsh, ti more vëllá. Ili, na str. 190 v. 8: Me dy rrava me mollzë t' façes.

shiçir: *Shiçir* bona, dola n' selamet 49 v. 10 (Izrazih zahvalnost, izadoh na selamet). U Vuč. arb. kaže se: *shyqyr*, a Srbin upotrebljava oblik *šućur*. Arap. *şükr* zadovoljstvo koje se izrazi na učinjeno dobro, zahvalnost.

shoçe: Të të la me xhishën pjakë, Ene shoçe motrën kunatë 65 v. 18 (Ostaviću te sa staricom svekrvom i sa drugaricom sesticom zaovom). U Vuč.: *shoq* drugar, muž, *shoçe* drugarica, supruga; *shoqja* eme moja žena; Markun e kom *shoq* Marko mi je drug, muž; *Shoqi* em moj muž.

shoqja: Emanet, moj e *shoqja* kralit 66 v. 19 (Amanet, tebi, kraljeva supruga).

teqe: Pejt Bajramin ku t' i bojim *teqet* 25 v. 14 (Pitaj Bajrama, gde da mu napravimo tekiju?).

Pri svem tom u debarskom govoru sudeći po ovoj zbirci pesama, dosta se često čuju reči sa *q* koje nije prešlo u *ç*:

Fiqri: *Fiqri* pasha çiti ilamin: Të m' a zejni çast Baftjarin 26 v. 21 (Fikri paša donese naređenje: da mi uhvatite onog Bahtijara). Ono *çast* očevidno je štamparska pogreška mesto *qat* ili *çat*.

musteqet: Ki Llan Lezi i dredh *musteqet* 25 v. 13 (Taj Lan Ljezi suče brkove). — Mor Destan, *musteqe* verdh¹⁾ 50 v. 11 (More Destane, žutih brkova).

1) U kos.-met. arban. govoru prid. *verdh* znači zelen, a ovde jamačno je ova reč upotrebljena u značenju žut, plav.

qafir: Bini, gjem, *qafirite* 52 v. 4 (Udrite, deco, na nevernika). — Me e kërdisun qel *qafirin* 55 v. 7 (Da polomi çelava nevernika).

qaj: *Qaj*, moj nane, *qaj!* 39 v. 21 (Plaçi, mori majko, plaçi!). — Mos më *qaj*, e zeza nanë, Se Dibrës mbare s' i kom lanë 41 v. 14 (Ne oplakuj mene, crna majko, jër nisam Debar osramotio). — Vijn në Shkodër me *qa* derd 52 v. 19 (Dolaze u Skadar da se tuže, žale). U Vuč.: *me ka* plakati; *mos ka* ne plaçi. Kari *po ka*, pidhi po keshë. Tako pevaju razuzdani dečaci po Vučitrnu.

qenka: *Qenka* shpou nji qosh duqani 63 v. 8 (Bejaše provaljen jedan čošak od dućana).

qerë: Më dīsa pashallārë *qerë* 56 v. 14 (Sa nekoliko drugih paša).

qese: Treçint *qese* i kom harxhu 57 v. 12 (Tri stotine sam kesa potrošio).

qetër: Atej duel nji sher *qetër* 22 v. 2 (Tamo se pojavi jedna druga beda). — Njëni mboushka, *qetri* shtejka 43 v. 16 (Jedan je punio drugi pucao). — Nana gjalin rejti e ruj, Sot ja falë *qetër* kuj 107 v. 7 (Majka čedo gajti, čuva, Danas ga poklanja drugome). — Nana e baba ja hoç zahmetin, *Qetër* kush ja pa lezetin 107 v. 18 (Majka i otac se mučili. Drugi se njome koristio). U Vuč. mesto *qetër* obično se upotrebljava ta reč u obliku *tjetër*: *tjetër* kuš, *tjetër* kund, drugi, drugi neko, drugde.

qirk: T' i presi *qirk* e t' i pres shallvarë 24 v. 12 (Da mu krojira čurak i da mu krojira šalvare). Tur. *kürk* haljina postavljen sa unutrašnje strane krznom radi toplote ili radi ukrasa. U Vuč. Arb. *qyrk*, a Srbi *čurak*.

shiqir: Bajshin *shiqir* či erdh Dibra 29 v. 6 (Zahvaljivali su bogu što je došao Debar). Vid. *shiqir* na str. 279.

shoqja: Emanet, moj e *shoqja* kralit 66 v. 19 (Amanet ti, kraljeva suprigo). Vid. *shoçe* na str. 279.

teqe: Pejti Bajramin: ku t' i bojmi *teqet*? 25 v. 14 (Pitaj Bajrama: gde da mu napravimo tekiju?).

31. ç m. *tsh*:

mbeç: Mori Tounë, e zeza Tounë, Jallah u thafsh, *mbeç* sa një lum 49 v. 20 (More Dunave, crni Dunave, Da bog da

presahnuo, Ostao kao jedna rečica!). U Vuč.: *mbetsh*: *Mbetshit* mir! Tu mir *mbetsh*! Zdravo ostali! Zdravo ostao! Pozdravljaju se Arbanasi na rastanku.

thanç: Në më *thançin* Kourt i sakt, S' e la babën xhak për xhak 15 v. 17 (Ako mi kažu sakati Kurt (?), Jer ostavi svoga oca u krvi). — U Vuč.: *me thon* reči, *thonshin* ako kažu, govorahu.

xheç: *Xheç* rahmet, mor Zenel Vata 17 v. 1 (Pokoj ti duši, more Zenel Vato). — *Xheç* rahmet, mor Rahman aga 26 v. 10 (Pokoj ti duši, more Rahman aga). — Si s' u *xheç* nji fjalë as kartë 49 v. 6 (Kako se ne nađe ni jedne reči, niti pismo). U Vuč.: *me gjet* naći: *gjetete* čuda! čudo te snašlo!; *Në gjetsh* doni kerr. Ako nađeš koja kola.

32. f m. h:

bafçe: Si trëndafilët nëpër *bafçe* 111 v. 9 (Kao ruže po bašti). U Vuč. *bashçe*, a Srbi kažu: *bâšča*, *bâjča*.

baft: More lule, çish paske *baft*! 106 v. 19 (More cveće, kako si bila srećna). Pers. *baht* sreća, sudbina; *bedbaht* zla sreća.

Baftjar: *Baftjar* Cuka s' zejhet xhallë 27 v. 2 (Bahtijar Cuka ne hvata se živ). Isto tako, opet tamo, u vrsti 5, 10 i 22. Pers. *bahtiyar* srećan, batlija. U Vuč.: *Batir* i *Bahtiyar* muš. islamsko ime i odgovaralo bi po značenju našem imenu Srećko: *Batir* Rokaç.

ref: N' at Bahoutë po *ref* bureja 20 v. 9 (U tom Bahutu trubi truba). U Vuč.: *me re(h)* biti, tući: po t' *re(h)*i hoću da te bijem.

Miftar: Emanet, mor *Miftâr* 34 v. 17 (Amanet ti, more Mihtar). Arap. *muhtar*, izabran, odabran. U Vuč.: muš. muslim. ime Mihtar.

33. gj m. dj:

gjal: Selman Kacani, nji *gjal* serbes 20 v. 3 (Selman Kacan, jedno smelo momče). — Kam lanë djalin pa pagou, Më mbet *gjali* pa pagou 21 v. 16 (Ostavio sam neosvećena sina, Ostade mi dete bez osvete). — Bajram Ceku nji *gjal* fidan 25 v. 9 (Bajram Ceku, jedno stasito momče). — Shkroun nji kartë e i a çon *gjalit* 31 v. 10 (Napisa jedno

pismo pa ga posla sinu). — Ki Zejneli nji *gjal* i ri 37 v. 3 (Ovaj Zejnel je jedan mladi detić). — Ugur olla, Cen, bre *gjalë* 37 v. 23 (Srećan put, Cen, bre mladiću!). — Na u vra nji *gjal* dovleti, *Gjal* dovleti e *gjal* veziri 42 v. 6 (Pogibe nam jedno carsko momče, carsko momče i vezirov sin). — Nē mē vdektē *gjali* mb' oudhē 48 v. 13 (Ako mi usput umre dete, sin). — Rejf Sinani nji trejm dajl, Trejm dajl, *gjal* i fort ka qanē 70 v. 7 (Rejf Sinan, jedan hrabar daija, hrabar daija, momče jako je bilo). — *Gjal* tē bukur e boni nana 72 v. 3 (Lepo je dete rodila majka). — Po jem *gjal* prej Gjakove 72 v. 19 (Nego sam momče iz Đakovice). — Cili, prej *gjemsh* mē ka mbet? Cili *gjalë* mē ka mbet? 93 v. 18 (Koji mi je od sinova ostao?. Koji mi je sin ostao?) — Përmbi vor tē *gjalit* ri 95 v. 4 (Na grobu mladoga momka). — S' ke pa *gjalë* prej Okshētouni 96 v. 4 (Nisi video momka iz Okštuna). — Tej, mor *gjalë*, mor kinxh i njomē, Tej, mor *gjalë*, kinxh i butē,¹⁾ Na shkoj vera tu t' u lutē 101 v. 9, 16 (Ti, more momče, jagnje mlado, Ti momče, jagnje pitomo, Prođe nam leto moleći te). — *Gjalin* t' onē e gēnjente 102 v. 3 (Našeg djetića varaše). — *Gjalin* t' onē ja kishin shamē 104 v. 9 (Naše momče mu beše psovala). — Nuk shahet *gjali* i jonē 104 v. 11 (Naše se momče ne psuje). — Nana *gjalin* rejt e ruj 107 v. 5 (Majka sina podizala i čuvala). — More bashn' e coucēsē, More bashn'²⁾ e *gjalitē* 108 v. 8 (More, perjanico, među devojkama, more, vođo, među n omcima). — Prejte, *gjalo*, mollēnē 108 v. 15 (Hvataj, momče, jabuku). — Tej, mor *gjalë*, tē bojmx rixhá 109 v. 10 (Tebi se, more momče, molimo). — Cili prej *gjemsh* mē ka mbet? Cili *gjalë* mē ka mbet? 93 v. 18 (Ko mi je od dece ostao?). — Cili *gjal* tē t' vjen me mu? 58 v. 2 (Koje momče će poći sa mnom?). U Vuč.: *djal*, *djelt* dete, deca, ni *djal* i ri.

gjem: Dilni, *gjem*, shiloni atin! 57 v. 22 (Izađite, sinovi, osedajte ata). — Gajret, bre *gjem*, t' i bojmx prejtē 20 v. 16

¹⁾ Arb. *but* znači mek, pitom, suprotno od *egër* divlji tvrd.

²⁾ Šta znači *bashn*, ja upravo ne znam, niti sam je mogao naći u rečnicima kojima raspolazem, prema tome tumačenje koje sam ovde dao, dato je po smislu da je po postanku od turc. *baş* glava.

(Zapnite, bre momci, da im udesimo busiju). — *Gjemt* e Dibrës nuk jan pula 25 v. 19 (Debarska momčad nisu ko-koši). — Largoni, *gjem*, se po na vret 27 v. 8 (Izmaknite se, deco, jer će nas ubiti) — *Gjem* të mejr kishte Gjakova 29 v. 2 (Dobru je momčad imala Đakovica). — Jallah, *gjem*, kush osht vramë? 39 v. 19 (Bože, deco, ko li je ubijen?). — Këta *gjem* Koleca s' jonë 43 v. 17 (Ova momčad nisu iz Koleca). — Mblidhi *gjemt* se t' jan derdhë 50 v. 12 (Skupi decu, jer su ti se raštrkala). — Bini, *gjem*, dushmanitë Për gajret t' imanitë, Bini, *gjem*, qafiritë Për ugur të dinitë 52 v. 2 (Udrite, momci, na dušmanina, na pomoć veri, Udrite, deco, na nevernike u slavu vere). — Nuk jon *gjem* ç'i dun me vdekë 61 v. 20 (Nisu momci koji hoće da mru). — Pesë *gjem* mbrapa kom lanë 64 v. 18 (Pet sinova sam ostavio za sobom). — *Gjemt* e shehit tu luftou 77 v. 20 (Sinovi šeika biju boj). — Isto na str. 78 v. 6. — Diçint *gjem* Bulçizakë 78 v. 8 (Dve stotina dece iz Bulčize). — O 'Kondesh', ç' i bone *gjemtë*? 79 v. 6 (O Kondešu, šta si učinio sa decom?). — S' i ke njoftun *gjemt* e Dibrës 90 v. 11 (Nisi pozna(va)o momčad debarsku?). — *Gjemt* e Dibrës e zoçt e malit 90 v. 12 (Debarska momčadija i gorski ptići). U Vuč. *djal* dete, *djem* deca, *djel* deca, ma da i Strmili ima i ovako: Nana *djalin* e do vetë 107 v. 11 (Majka sama voli svoje dete).

gjathtë: Po e ama më pat thanë, Ka nji shenj moŋ-n'-llane, N' krah të gjathtë ka nji nishan 68 v. 10 (Nego mati mi je njegova kazala: Ima jedan beleg na..., Na desnom pleću, ima jedan beleg). U Vuč.: *djatht* desni, desno.

gjeg (*gjek*): Tej t' u gjektë tremënejja! 58 v. 18 (Ti, spržilo te junaštvo!). — Dojshin Dibrën me e *gjegun*. Me e *gjegë* e me bo shpuzë¹⁾ 82 v. 19 (Hteli su da zapale Debar, Da ga zapale i da načine puhor). — Breznë me tene, e *gjektë* zarmi! 108 v. 19 (Pojas sa pucima, oganj ga sagoreo!). — Jelekun me gajtan ari, a s' m' a vesh, t' a gjektë zarmi! 112 v. 12 (Jelek sa gajtanima od zlata, zar nećeš da mi obučeš,

¹⁾ Po Kosovu i Metohiji *hî*, *hini* pepeo na ognjištu; *pluhun*, *pluhni* pepeo na zemlji, prah, prašina; *shpuzë* puhor ili, kako ga po Kosovu Srbi zovu, paulj.

oganj ti ga sagoreo!). U Vuč.: *me djeg* goreti, zapaliti; na kan *djeg* zapalili su nas; *u dogj* izgore; *djegun* izgoreo, nagoreo; zjarmi e *djekte!* oganj ga sagoreo!

34. *gj m. g:*

ndigjove: A s' e *ndigjove*, moj e zeza naně? 30 v. 4 (Zar nisi čula, crna majko?). U Vuč.: a po *ngo* ko? čuješ li, ovamo?; s' e kom *ndigju* nisam čuo; *ndigom* ti mue slušaj ti mene.

gjobou: Nikoll Rrita paske çou: „Mor Kolec, mē ke *gjobou*“ 43 v. 10 (Nikola Rita beše poručio: „More Kolecu, globio si me“). Međutim, ima primera i ovakvih: Janě do Gjuras mbas *magarit* 36 v. 18 (To su neki iz Đura goneći magarad). A ja sam slušao od Arbanasa iz Kačaničke Klisure i skopskog Dervena da potonju podvučenu reč izgovaraju *magjar*. Kao što u drugom slučaju biva sa imen. *zog*: S' joně *Zogjajt* si Topojani 80 v. 12 (Nisu Zogaji kao Topojanci).

35. *j m. h:*

Meja: Haxhi *Mejės* duer buti 23 v. 13 (U hadži Meha mekanih ruku). Biće svakako hipokor. od Mehmed. U Vuč. ovaku hipokor. nisam čuo. To je, kao što je poznato, varijanta bosanskog specijaliteta *Meho*.

36. *j m. l:*

fjakě: Tri martina *fjakě* nē *fjakě* 61 v. 2 (Tri martine plamen u plamen, dim u dim). — Se ç' u doxhën n' tejm e n' *fjakě* 78 v. 9 (Jer izgoreše u dimu i plamenu). U Vuč. *flakě*, *flaka*.

fjas: Për të keç kush të mos *fjasi* 55 v. 9 (Za tebe niko zlo neka ne govori). — Kë të *fjas*, mor hutaç 73 v. 23 (Šta da kažem, more lopužol). — Le të *fjasin*, le të thonë 104 v. 10 (Neka govore, neka kažu). — Oun me të mâ s' du të *fjas* 113 v. 5 (Ja s tobom neću više da govorim). U Vuč.: na s' po *flasim*, mi ne govorimo; *fol* shkurt. Tako kaže Arnautin dučandžiji kad pita poslednju cenu za predmet koji ga interesuje.

fjori: O, moj unaza, reth *fjori* 110 v. 19 (O, moj prstene, zlatom optočeni). — Të t' vendon sahat fjorini 106 v. 22 (Staviće ti zlatan sat).

fjuturë: Nan' e nouses *fjuturë* 105 v. 14 (Majko, hitre (?) neveste). U Vuč.: *fluturim* leteći; po *fluturon* leti.

pjagou: Dervish Elmazi osht *pjagu* 77 v. 22 (Derviš Elmaz je ranjen). — Se shum *pjagë* më kan bā 96 v. 21 (Jer mnoge su mi rane načinili). — Për reth Drinit tu luftou, Ximca mbet e ximca *pjagou* 75 v. 7 (Duž Drima boreći se, Pola izgibe a pola je ranjeno). U Vuč.: *plagu* ranjen, *plagë* rana.

pjak: Has Ballanca, nji bourë *pjak* 30 v. 1 (Has Balanca, jedan hrabar starac). — Të të la me xhishën *pjakë* 65 v. 18 (Ostaviću te sa starom svekrvom). — Xhishja *pjakë* m' ishte qorue 64 v. 15 (Stara baka beše oslepela). — Fazli Malja e *pjaku* i Krajkës 75 v. 23 (Fazli Malja i starac iz Krajke). — Aziz Neli, nji *pjak* i ri 81 v. 10 (Aziz Nelja, jedan mladi starac). — Të t' i çoj, mor, larg e larg, Mos i shofi i ri e *pjak* 115 v. 1 (Hoću, more, da ih nosim daleko, daleko, da ih ne vidi star i mlad). — T' a ka lanë *pjak* pa katound 121 v. 23 (Ostavio ti je starce bez sela). U Vuč.: *plak* starac, *plaka* starica.

pjas: Po t'a dinja se m' zen në besë, Do t' a *pjasnja* kapakn' e kresë 40 v. 20 (Da sam znao da ćeš me uhvatiti na besu, Razbio bih ti lubanju). — Or Halil, ... mer fëmën e *pjasi* nën komshl. Vije pasha me nji urdi 71 v. 11 (O Halile, ... uzmi porodicu, pa strpaj je u komšiluk. Dolazi paša sa jednom ordijom). — Gjemt e Dibrës e zoçt e malit, Çi t' a *pjasin* kapakn' e ballit 90 v. 13 (Momčad debarska i gorski ptići, Koji će ti razbiti lubanju). — Tej mor gjål, me mintan hase, Të gjith shokët na i *pjase* 111 v. 10 (Ti, more, momče sa mintanom od šifona, učinio si da nam svi drugovi popucaju, misli od zavisti). — *Qeraxhi*, të *pjastë* pela, ... *Qeraxhi*, të *pjastë* moushka! 114 v. 12, 16 (Kiri-džijo, pukla ti kobila, ... Kiridžijo, crkla ti mazga). U Vuč.: *me plas* pući; kad se neko nakašlje; dučandžije mu u šali reknu: *plaq!* pukao!

pjot: Ja mbousha brezat *pjot* me xhak 30 v. 2 (Napunih mu pojas pun krvi). U Vuč.: k'nata *plot* me uj, krčag pun vode.

pjesht: More *pjesht*, more belā 114 v. 3 (More buho, more napasti!). U Vuč.: *plesht*, *pleshta* buha, buhe.

pjumb: Jonë *pjumba* lidhë me tela 23 v. 12 (Kuršumi su vezani žicom). — Di *pjumbat* në shtat t' i dhashë 72 v. 12 (Dva ti kuršuma sasuh u telo). — Më ka rá nji *pjumb* në ball 78 v. 4 (Udarilo me jedno olovo u čelo). — Ku të rá pjumbi i difegut? 94 v. 10 (Gde te je udarilo olovo iz puške?). — M' i shej *pjumbat* ku m' kan rá 96 v. 20 (Da vidiš kuršume gde su me udarili). U Vuč.: *plumb*, *plumbi* olovo, kuršum. Međutim, sudeći po primerima koje sam u ovoj zbirci arbanaških narodnih pesama našao, u debarskom se govoru svako *l* ne zamenjuje sa *j*. Pored navedenih primera imamo i ovakvih: Po *luftoj* un Shaban' i ngratë 18 v. 15 (Borim se ja, nesrečni Šaban). — Dervejšhët po *falenë* 52 v. 8 (Derviši se klanjaju).

37. *j m. r*:

moj: A s' e ndigjove, *moj* e zeza nanë? 30 v. 4 (Zar nisi čula, mori crna majko?). — Qaj, *moj* nane, qaj! 39 v. 21 (Plači, mori majko, plači!). — O, *moj* Fatejme 110 v. 15 (O, mori Fatimo). — O, *moj* unaza, reth fjori 110 v. 19 (O, prstene, zlatom otpočeni). Reč *moj* svakako postala je od *more*, *mori*.

38. *k m. q*:

ke: Marko Boci del në frengej: *Ke* po vijn' tre miqt e mej 19 v. 10 (Marko Boci izlazi puškarnici na kuli: Evo dolaze tri moja prijatelja). Ako sam dobro razumeo navedeni primer, na Kosovu bi glasilo: *Qe* po vin tre miqt e mi.

39. *l m. ll*:

Salija: Thot *Salija*: „Oun jam i parë“ 58 v. 3 (Kaže Salija: „Ja sam prvi“). — Osht mblëdhun tabori i tanë, Me luftou me *Salih* Asllanë 30 v. 5 (Sakupio se ceo bataljon, da se bije sa Salihom Arslanom). U Vuč. ovo ime kod Arbanasa glasi *Salli*, *Sallija*. Isto tako mesto *luftou* po Kosovu i Metohiji kaže se: *lliftu*.

Limjan: T' i bojñ prejt n' çaf' të *Limjanit* 20 v. 17 (Da mu postavimo busiju na ždrelo Limljanskom).

40. *mbr m. m(b)r*:

mbrenda: Me irish në llogore *mbrenda* Na paska himun Aziz' Dema! 26 v. 8 (U logor unutra beše prodro Aziz Dema!).

Na Kosovu bi bilo: Ne llogore *mrenda*; prej jashta spolja; prej *mrenda* iznutra.

41. *msh m. fsh*:

mshefin: Ket Bajramin ku t' a çojnë, Ku t' u *mshefin*, ku t' a çojnë? — Ke Ago begu t' a sphëtojnë 37 v. 8 (Ovog Bajrama kud ga pošlju, Gde da ga sakriju, Kud da ga pošlju? Kod Ago bega da ga spasu). U Vuč.: *me fshe* sakriti.

42. *msh m. jsh*:

komshi: Mer fëmën e pjasi nën *komshì* 71 v. 12 (Uzmi čeljad, pa pukni po komšiluku). — Prej *komshijet* nuk dal e xhallë 71 v. 16 (Od komšija neću živ izići). U Vuč.: *kojshija*, Muratin *kojshi* e kom, Murat mi je komšija.

43. *ng m. ong*:

ngran: I vraftë buka çì m' kan' *ngran*, I vraftë besa çì m' kan' dhan' 19 v. 11 (Ubio ih hleb koji su mi jeli, Ubila ih zadata vera koju su mi dali). Na Kosovu bi rekli: I vraftë buka çì m' kan' *ongr*.

44. *n m. nj*:

Shkina: Komandan, or bir' i Shkinës 90 v. 10 (Komadante, srpski sine). — *Shkinat* e Shkoupit vijnë tu qá 71 v. 2 (Srpkinje iz Skoplja dolaze plačuci). Po Kosovu i Metohiji reklo bi se: *Shkinja*, *Shkinjat* vijn ty e qá, Srpkinja, Srpkinje dolaze plačuci, ali *shkinisht* srpski.

45. *nj m. n*:

njeni: Njëni mboushka, qetri shtejka 43 v. 16 (Jedan je punio, drugi je palio). — *Nji* takëm çì ishin me houta, Ata ikshin posi couca 28 v. 18 (Jedni što bejahu s puškama (?), oni su bežali baš kao devojčice). U Vuč.: *njoni*, *njona* jedan, jedna; *njo* jedan. No: *ni* takëm jedna grupa, vrsta.

njizet: *Njizet* vjet e nandë muj 107 v. 4 (Dvadeset godina i devet meseci). U Vuč.: *nizet* dvadeset.

46. *p m. b*:

Pajazit: Ç' ka po thotë kî *Pajaziti*? 21 v. 11 (Sta kaže ovaj Bajazit). Tur. *Bajazid*.

47. *q m. k:*

qa: Vijn në Shkodër me *qa* derd 52 v. 19 (Dolaze u Skadar da se jadaju). Kao ovo kod Arbanasa što se kaže „plakati“ dert, tako i u Vuč. naš narod kaže: Otišli u Prlštiju da se plaču, tj. da se tuže, žale. — Sait Daci po *qan* me lot 34 v. 13 (Salt Daci plače, suze roneći).

qan: Xhili... kishte *qēnē* trejm pa hile 21 v. 20 (Dzilji... bio je junak bez mane). — Trejm dajl, gjal i fort ka *qanē*? 70 v. 7 (Bio je hrabar daija, momak snažan). U Vuč.: ka *kon* ili o *kon*. — S' t' i ep Ceni armēt i xhallē, S' t' i ap (sad tako!) armēt tue *qenē* xhallē 38 v. 4 (Ne predaje Cena oružje, Ne predaje dok je živ). U Vuč.: S' t' jap silahin ty okon gjall Neće ti predati oružje, dok je živ.

qenke: Pjergullē, mori Pjergullē, Me roush *qenke* derdhunē 111 v. 2 (Pirgulo, mori Pirgulo, Groždem je bila obasuta). U Vuč. bi bilo *koka*.

qeshē: Më paç në çafē, mori thejkē, Çi më dole me gjith kanejcē; Të mos dilshe me gjith kanejcē, Bilikbashin *qeshē* tue mbejtē 27 v. 13 (Na vratu da me nosiš, more nožu! Da ne beše izašao zajedno sa kanijom, Hoćah buljugbašu da ubijem). U Vuč. *kesh*, *kesh*.

qoft: T' a kom falē, mos t' *qoft* kismet! 28 v. 10 (Poklonio sam ti, ne pristalo ti!). U Vuč.: *kof*t kismet! Ako bog da!. — Tej, martinē, më *qofsh* bekouē! 96 v. 9 (Ti, martinko, da si mi blagoslovena!). — Mos këndo, *qofsh* i mallkouēm! 109 v. 21 (Ne pevaj, proklet bio!). — N' kala të Kuçit *qoft* e shkretē 56 v. 8 (U kučkom gradu, pust mu ostao!). — Prizrenjanēt, *qofshin* me mbare! 72 v. 10 (Prizrencima svetao obraz!). U Vuč. *Kofsh* Turk! Ako si Turčin! Mos t' *kofsha* fal! da ti nije hvala! rekne često Arbanas u prepirci svome sagovorniku. Mesto *kofsh* + shindosh, u razgovoru se čuje samo: *kofshindosh*! živ bio! da si živ! — Te *qofsha* falē, moj zilife zezē 111 v. 20 (Čast ti, mori ti crnih zulufa.).

qerata: Or Çerkes, or *qerata*! 84 v. 4 (O Čerkezu, o nevaljalče!). Tur. *kerata* od grčkog ὁ κεράτης koja znači rogati đavo. U tur. pored običnog značenja koje ta reč ima u grčkom, znači još i: propalica, podvodadžija, ali i kašika za obu-

venje cipela. Katkad se kaže i detetu od mila kao kod nas nevaljalče, bez uvredljivog značenja.

48. *q m. tj*:

qerë: Me disa pashallärë *qerë* 56 v. 14 (Sa nekoliko drugih paša).

qetër: Atej duel një sher *qetër* 22 v. 2 (Onamo pojavi se jedna druga beda). — Njëni mboushka *qetri* shtejka 43 v. 16 (Jedan je punio, drugi je pucao). — Sot ja fali *qetër* kuj 107 v. 7 (Danas je pokloni drugome). — Për hizmet të *qetër* kuj 107 v. 17 (Drugome da služi). — Nana e baba ja hoç zahmetin, *Qetër* kush ja pa lezetin 107 v. 18 (Majka i otac trudili se; A drugi se sladilo). U Vuč.: *Tjetër, tjetri* drugi, *tjetra* drugi, druge, druga; *tjera* drugi; *tjetër kush* drugi, neko drugi.

49. *r m. rr*:

Kao što smo u napred navedenoj belešci H. Strmila videli, u ovom arbanaškom dijalektu nema tvrdog *rr*, nego se svugde upotrebljava *r*, međutim, u pesmama koje je on u ovoj zbirci objavio mi, istina ređe, nalazimo i *rr*: Po kërcasin për një herë 15 v. 10 (Pucaju od jednom), ali: *Rrej*, Has beg, mos u trem 16 v. 17 (Sedi, Has beže, ne boj se). — *Merri* pashës kamb' e dorë 24 v. 23 (Uzmi paši nogu i ruku, misli se da poljubi). — Kamenejça, *rruga*, *rruga*, Vjen Maliqi me tri tuga 51 v. 4 (Kamenica, ulica, ulica, Ide Malić sa tri tuga). — Di kuburet *rras* në xhi 37 v. 4 (Dve kubure tisnu u nedra). — Dervejsh pasha na e *mberrini* 53 v. 11 (Stiže nam Derviš paša). I tako, da ne ređamo druge primere, na ovaj način je skupljač ovakvim primerima demantovao svoje tvrđenje da u arbanaškom debarskom govoru nema *rr*, ili su navedeni i drugi primeri štampani tako nečijom pogreškom.

50. *r. m.* —:

U nekim primerima kao što je glagol *me kërcen* u debarskom govoru, *r* ispada u arbanaškom kosovsko-metohiskom govoru. U debarskom govoru: Ç' atje poshtë një coucë *kërcente* 102 v. 2 (Onamo dole igraše jedna cura). Međutim u Vuč. se kaže: *kcente* igraše, po *kcen* skakuće; mos e *kce*

ne skači. Naš glagol u kosovsko-metohiskom *ëckat* koji znači skakutati, skakukati na jednoj nozi, svakako biće postao metatezom od ove arbanaške reči *kcen*.

51. — m. r:

Asllanë: Me luftou me Salih *Asllanë* 30 v. 6 (Da vodi borbu sa Arslanom). U Vuč. među Arb. m. ime *Asllan*, svakako mesto *Arsllan*.

52. *shk* m. ç:

shkroun: *Shkroun* nji kartë e i a çon gjalit 31 v. 20 (Piše jedno pismo i pošlje ga sinu). Po Kosovu i Metohiji *me çkrüe* pisati, *Çkruja* ni lletër Napiši mu jedno pismo; *Qashtë* okon *çkrum* Tako je bilo pisano, tako je sudbina. Isp. u kos.-met-srpskom jeziku *čpijôn* mesto *špijun*.

53. *shpët* m. *psht*:

shpëtojnë: Ket Bajramin ku t' a çojnë, Ku t' u mshefin, ku t' a çojnë? — Ke Ago begu t' a *shpëtojnë* 37 v. 9 (Ovog Bajrama kuda da ga pošlju, Gde da ga sakriju? — Kod Ago bega da ga spasu). U Vuč.: *me pshtë* spasti: *pshtoj*, iku spase se, pobeže.

54. *thk* m. *kth*:

thkej: N' Dibër kan ardh en qerë pashallarë, Po ajo i ka *thkejë* si magarë 76 v. 20 (U Debar su došli i druge paše, Ali ih je vratio kao magarce). — Ikni, gjem, se u *thkej* mbreti 87 v. 19 (Bežite, deco, jer se vratio car). Međutim, zbog toga što se u tekstu ovih narodnih pesama mogu naći i obratni primeri, mi ne možemo znati da li u tim slučajevima imamo posla sa drugim varijantama ili su to možda pogreške štamparske ili kakve drugojačije. U svakom slučaju mi u ovoj zbirci nalazimo i ovakve primere: *Ktheva* krejët prej oborit 124 v. 18 (Okretoh glavu ka dvorištu, a možda i od dvorišta). Arbanasi u Gilanskom srezu na pitanje: Ku po *shkoni*? odgovaraju: Prej *shpije* kamo, kuda idete? ka kući, mada *prej* obično znači od: u Vuč. na pitanje: Ka je? odakle si? odgovara se: *prej* Prekaze, iz Prekaza.

55. *x m. gj:*

ximca: *Ximca* mbet e *ximca* pjagou 75 v. 9 (Polovica ostade, pogibe, a polovica je ranjena). U Vuč. *gjys*, *gjysëm* pola, polovina: dy ok e *gjys* dve i po oke: për *gjys(m)* na pola, po pola; *gjysëm* oponga, nekad su tako nazivali golju, golaća.

56. *xh m. gj:*

dixhet: U *dixhet* nouri natë për natë 65 v. 7 (Gori im nur božiji svake noći). — Në Gjuriçë *dixhet* barouti 85 v. 14 (U Djurici gori barut). — Do të *dixhëmi* si çirl 112 v. 18 (Sagorećemo kao sveća). — Di çint gjem Bulçizakë, Se ç' u *doxhën* n' tejn e n' fjakë 78 v. 8 (Dve stotine momčadi iz Bulčize što sagoreše u dimu i plamenu). U Vuč.: *me djeg* goreti, izgoreti; u *dogj* në zjarm izgore na vatri; këta ili qeta dru s' po *digjen* ova drva neće da gore.

kinxh: Tej, mor gjalë, mor *kinxh* i njomë¹⁾ 101 v. 7 (Ti, more momče, more jagnje mlado). — Tej, mor gjalë, *kinxh* i butë²⁾ 101 v. 13 (Ti, more momče, jagnje meko).

mënxhes: Selman Kacani, një glaj serbes, Na i raka prës³⁾ n' at *mënxhes*⁴⁾, Na i raka pré n' at *mënxhes* 20 v. 3 (Selman Kacani, jedno momče slobodno, Udaraše u pljačku toga jutra, Udaraše nam u pljačku toga jutra).

nxheshë: Tue pasë *nxheshë*⁵⁾ një kalë me armë 27 v. 4 (Nato-varivši jednoga konja sa oružjem). — Aliju i vogël *nxheshi* shpatën 24 v. 3 (Mali Alija isuka sablju).

xha: Për Imer agën a dish *xha*? 68 v. 6 (O Imer agi znaš li štogod?). — *Xho* për mejk nuk paskan lan' 19 v. 14 (Ništa za prijatelja ne behu ostavili). — T' shof barin tu kullot' xhanë 97 v. 7 (Da ja gledam pastira gde napasa stoku). U Vuč.: *gjo*: *Gjo* n' dorë ska U ruci nema ništa. Isto tako tamo se i stoka zove *gjo*, *gjoja*: Po kullot *gjojën*.

¹⁾ Arb.: i *njomë* mlad, mazan, zelen, svež.

²⁾ Arb.: *but* mek, ovde verovutno upotrebljeno kao pitom.

³⁾ Arbanaški *pre* plen, pljačka.

⁴⁾ Arb.: *mënxhes* jutro.

⁵⁾ Arb.: *nxheshë*, u kos.-met *ngjesh* trljati, gnječiti.

Napasa stoku; Eka bo *gjo*, a dom. Napravila stoka štetu; Mos e llshoni *gjôn* në për ara, në dom Ne puštajte stoku po njivama, u štetu.

xhaj: Mej'r se të *xhaj*, moj nousja e ré 68 v. 2 (Dobro te našao, mori mlada nevesto). U Vuč. *me gjet* nači: Mir s' je ardh! — Mir t' gjeta! Dobro došao! — Dobro te našao! — S' po *gjindet* Ne nalazi se. Un' po ti *gjoj* Ja ću ti nači.

xhak: S' e la babën *xhak* për *xhak* 15 v. 18 (Ne ostavlja oca — krv za krv). — M' a hangrët *xhakun* për një darkë 27 v. 18 (Pojedeše mi moju krv za jednu večeru, tj. moje potraživanje za krv). — Ja mbousha brezat pjot me *xhak* 30 v. 2 (Napunih mu pojas pun krvi). — Pa *xhak* malet me mos i lshou 53 v. 1 (Bez krvi planine da ne napustimo). — Çi të mar *xhak* mû në ballë! 56 v. 18 (Ta uzeću ti krv usred čelal). — Mora *xhakun* e begut t' em 59 v. 17 (Uzeh krv bega mog, tj. osvetih bega svog). — Arnautët *xhak* nuk lanë 60 v. 6 (Arnauti ne ostavljaju krv, tj. ne praštaju). — Mour *xhakun* e Ganejs 60 v. 11 (Uze Ganijinu krv, tj. osveti je). — Këmejšha e begut kullon *xhak* 61 v. 3 (Iz begove košulje cedila se krv). — Ke oura e shehit u bo shoum *xhak* 89 v. 6 (Kod šehovog mosta proli se mnogo krvi). — Në karakoll u derdhka *xhaki* 91 v. 11 (U policičkoj postaji proliveno je mnogo krvi). — Ja mer *xhakun* baba vet 93 v. 22 (Krv će mu naplatiti njegov otac). — Në Dervend po derdhet *xhaku* 96 v. 2 (U Dervenu se lije krv). — Se s' len *xhaku* me t' i pá 97 v. 1 (Jer krv ne da da ti ih vidim, misli na rane). U Vuč.: *gjak*: kuq si *gjak* crven kao krv; *bojgjak* boje kao krv.

xhallë: S' bij në dorë pa m' u shqimë zani, S' i ap armët për së *xhalli* 31 v. 10 (Ne predajem se, dok mi se glas čuje; Ne predajem oružje dok sam živ). — N' dorë Seidit s' i bijë *xhallë* 34 v. 20 (U Sejdine ruke živ se ne predajem). — S' t' i ep Ceni armët i *xhallë*, S' t' i ap armët tue qenë *xhallë* 38 v. 4 (Neće ti Cena živ predati oružje, Neće ti predati oružje, dok je živ). — Prej komshijet nuk dal e *xhallë* 71 v. 16 (Od komšija neću živa ostati). — Ke im atë t' më çoni *xhallë* 78 v. 3 (Mome ocu da me pošljete

živa). — Të kujtojn hasmit se Sula osht xhallë 92 v. 19 (Da neprijatelji misle da je Sulja živ). U Vuč.: gjall: Qysh osht Sula? — Soll gjall Kako je Sulja? — Samo živ tj. jedva u životu.

xhamë: Dada e zonja po bojn' medet: Ç' është kjo *xhamë* e adalet? 16 v. 13 (Dadilja i gospođa vajakaju se među sobom: „Kakva je ovo graja i galama“?).

xhanë: Bomë, të lutem, një vor të *xhanë* 97 v. 5 (Načini mi, molim te, jedan širok grob). — Sevdallit me fustan të *xhanë* 112 v. 1 (Sevdali je sa širokim fustanima). U Vuč.: *gjon*: *gjon* e gat širok i dug.

xhasht: Mboushi patllakun me *xhasht* fishekë 41 v. 10 (Napuni revolver sa 6 metaka). U Vuč.: *gjasht* šest, *gjashtmedhet* šesnaest, *gjashtdhet* šezdeset, *gjashtqin* i *djashtqind* šestotina.

xhel: Mos këndoje as *xhel* as pulë 82 v. 20 (Da ne peva ni petao ni kokoška). — Këndoj *xheli* kikiriku 83 v. 7 (Zapeva petao: „kikiriku“!). U Vuč. Arbanasi nemaju ove reči, mesto nje upotrebljavaju *këndus* i *knus* pevac.

xhëmoj: Krejsi poushka, *xhëmoj* toka 87 v. 8 (Puče puška, zatrese se zemlja). U Vuč.: *gjimoi*, Toka po gjimon Zemlja se trese.

xhet: Si s' u *xhet* një mejk për mou? 21 v. 14 (Kako se ne nade jedan prijatelj za mene?). — Shtat takëme e *xhet* asqerin 28 v. 17 (Sedam odreda vojske nade). — Ai Bilali po bon: „medet për ata shokë se ç' më *xhet*“ 34 v. 22 (Onaj Biljal se vajka: „avaj, što me snađe, za one drugove“!). — Hajredin pashën e *xhet* belaja 75 v. 15 (Hajredin pašu snašla beda). — E *xhet* belaja ç'i e ka *xhetë* 75 v. 16 (Snađe ga beda, kao što ga je snašla). — Në Doll mëhallë *xheta* një nanë 29 v. 19 (U Dol mahali nađoh jednu majku). — Se oun e *xheta* fatn' e parë 68 v. 21 (Jer ja nađoh prvu sreću). — Met Musaji *xhetë* rahmet! 93 v. 20 (Bog da te prosti, more Met Musaja). — *Xheç* rahmet, mor Zenel Vata! 17 v. 1 (Bog da te prosti, more Zenel Vato). — *Xheç* rahmet, mor Rahman aga! 26 v. 10 (Bog da te prosti, more Rahman aga!). — Si s' u *xheç*¹) një fjalë as kartë,

¹ Arb.: me *xhexh* odjekivati, odgovarati, ali teško da će reč biti iz ove grupe.

Prej ata spahejt e ngratë! 49 v. 6 (Kako ne stiže ni reč, ni pismo od tih jadnih spahija). — ¹Erđh një Shqipe, çare m' *xhet* 49 v. 9 (Dođe jedan Arbanas(?), nađe mi spas). U Vuč.: *me gjet* naći; Tye kapërcye nëpër vorave, e *gjet* belaja Prolazeći kroz groblje, snađe ga beda; Si m' ka *gjet* mue, kurkond m' dynja s' ka *gjet* Kako je snašlo mene, nikoga na svetu nije snašlo; *Gjetete* čuda! Čudo te snašlo!

xhi: E kom njoft e e kom pamë, *Xhi* më *xhi* jemi vramë 27 v. 11 (Poznao sam ga, video sam ga, Prsa u prsa smo se udarili). — Me Bilalin *xhl* në *xhl* 34 v. 8 (Sa Biljalom prsa u prsa). — Ki Zeneli, një gjal i rë, Di kuburet rras në *xhi*, *Xhi* më *xhi* e çark në çark, Ja fejtë Zirës njer në bark 37 v. 3 (Ovaj Zenel, jedno mlado momče, Dve kubure tisnu u nedra, Prsa u prsa i oroz u oroz. Gurnu je Ziru do trbuha). — Nana e Roustos me duer në *xhi* 72 v. 7 (Majka Rustina s rukama na prsima). U Vuč.: *gji* nedra, prsa: Dy molla e ka shti ne *gji* Dve jabuke stavila u nedra.

xhilpanë: Mori nouse, vetull *xhilpanë* 108 v. 2 (Mori snaho sa obrvama kao igla). U Vuč. *gijlpon* i *gylpona*: Tu na po kepin me *gijlpon* Kod nas šiju iglom.

x'indet: Hanxharit t' em s' i *xhindet* ilaçi 39 v. 12 (Mome handžaru nema leka). U Vuč.: *gjindet*: S' po *gjindet* te na Kod nas se ne nalazi.

xhisha: Nousja e rë thotj: „Me kë t' m' lash mou“?—Të të la me *xhishën* pjakë 65 v. 17 (Mlada snaša kaže: „S kim ćeš me ostaviti? — Ostaviću te sa starom bakom). — *Xhishja* pjakë m' ishte qorue 66 v. 15 (Stara baka mi oslepela). — Imer aga... *xhishen* pjak' n' çeshm e xhet, Falemi, moj *xhishja* pjakë 67 v. 13 (Imer aga... nađe staru baku na česmi, Poklanjam se, mori stara bako). U Vuč.: *gjysh*, *gjyshi* ded, *gjysha* baba; *babgjysh* pradede: u Gilanskom srezu od ove reči ima i ovakvih složenica: *stërgjysh* prapradeda, *katërgjysh* praprapradeda.

xhith: Me *xhith* zemër ju fal allahit 68 v. 17 (Od sveg srca se zahvali bogu). U Vuč.: *gjith* sav, sva, sve: *Gjith* ç' ka e

ka pas, ja murën Sve što je imao, uzeše mu; *gjithkush* svaki, *gjithcka* svašta.

xho: v. *xha*.

xhum: Prejt t' a ve nanën n' xhumë 110 v. 2 (Pričekaj da uspavam majku). — Këndona, bilbil, këndona, Në na zantë xhumi, mçona 110 v. 4 (Pevaj nam, slavuju, pevaj, Ako nas uhvati san, probudi nas). Možda je od ove arb. reči naša *džumitl* koja nije zabeležena u Rj. J. akademije. U Vuč.: *gjum*: M' ka hyp ni far *gjum* i rond Napao me (uzjahao me) nekakav težak san.

zoxht: Bon kuvend me *zoxht* e malit 31 v. 19 (Razgovara se sa gorskim pticama). U Vuč.: *zogjt* ptice kao zbirna imenica. Pored: Se jam Gjuras, nji *zog* mali 31 v. 12 (Jer sam iz Đura, jedan gorski ptić). Isp. Ke Zogolli na than se ranë 73 v. 18 (Rekoše nam da padoše kod Zogola). Od tur. *Zog ogli* Zogović. Ali isto tako i: S' jonë *Zogajt* si Topojani 80 v. 12 (Nisu Zogovci kao Topojani). Ima i drugih primera u kojima *gj* ne prelazi u *xh*, ako to nisu kakve pogreške: Po jem gjal prej *Gjakove* 72 v. 18 (Nego sam momče iz Đakovice). — *Gjem* të mejr kishte Gjakova 29 v. 2 (Dobru momčad imala je Đakovica). — Më paç në çafë, mori thejkë, Çi më dole me *gjith* kanejcë! Të mos dilshe me *gjith* kanejcë, Bilikbashin qeshë tue mbejtë 27 v. 13 (Na vratu da me imaš, more nožu, što mi se izvuče zajedno sa kanijom! Da se nisi izvukao zajedno sa kanijom, Buljukbašu sam hteo ubiti). — *Gjith* pazari po shikojnë 37 v. 7 (Ceo pazar gleda, posmatra). — Kahremani i *gjith* dinjasë 55 v. 11 (Junak celog sveta).

57. z m. *zh*:

ztrip: Kour t' a *ztripni* prej në at, Lë t' mos boje shoum inat 105 v. 8 (Kad je skinete s konja, Nemoj da se mnogo inati). U Vuč.: *zhdryp*: Njoni hyp, tjetri *zhdryp* Jedan se popne, drugi se skine.

58. zv m. *xhv*:

zveshi: Ki Haliti *zveshi* thejkën 39 v. 20 (Ovaj Halit isuka nož). U Vuč.: me *xhvesh* svući, skinuti, svući se: Hiç mos u *xhveshë* Nemoj se skidati.

RÉSUMÉ

PARTICULARITÉS PHONÉTIQUES DU DIALECTE ALBANAIS DE LA VILLE DE DÉBAR ET DE SES ENVIRONS

L'auteur a divisé cet article en trois parties. Au début de la première partie il expose le sujet qu'il a l'intention de traiter, à savoir:

Dans le XIVe volume du recueil des chants nationaux, publié en 1944 par le Ministère albanais de l'Instruction Publique à Tirana, sous le titre „*Visaret e Kombit*“, volume XIV, ont été mis au jour deux petits recueils: *Fyelli i Dibrës*, ce qui signifierait *La flûte de Debar*, chants recueillis et préparés pour l'impression par Haki Stërmilli et „*Lahuta e butë e Dukagjinit*“, c'est à dire *Les tendres guzzlas des Dukagjine*, poèmes composés par Gjergj Pllumbit, recueillis et préparés pour l'impression par Ndoc Vasis.

On sait que les collecteurs des chants populaires en Albanie ne les publient pas d'ordinaire, au point de vue phonétique, tels que les chanteurs nationaux les ont prononcés, mais le plus souvent en langage de l'Albanie centrale qui est le langage officiel. A ce point de vue le recueil de chants nationaux cité ci-dessus de Haki Stërmilli fait en quelque sorte exception. Ce recueil comprend au total 94 chants nationaux, dont 63 chants héroïques, 22 chants d'hyménée et 9 madrigaux. D'après sa déclaration, Stërmilli les a exceptionnellement publiés tels qu'il les a entendu réciter dans le langage albanais, parlé dans la ville de Debar et ses environs, mais quelles régions ils englobent, le collecteur, malheureusement, ne nous le dit pas et il ne nous reste, pour le moment, jusqu'à plus ample étude dudit dialecte, qu'à présenter des hypothèses.

Sur la base de ce recueil de chants nationaux de Haki Stërmilli, l'auteur de l'article a pu établir toute une série de particularités phonétiques du dialecte de Debar et de ses environs. Il a relevé dans les chants du recueil toutes les particularités phonétiques de ce dialecte qui le différencient des parlers albanais du Nord et de l'Ouest, du groupe ghëgue des dialectes albanais et du dialecte central, qui est le dialecte littéraire. Il a appuyé chacune de ces dérogations d'autant d'exemples qu'il en a trouvés dans le recueil de Stërmilli, en reliant ces particularités, toutes les fois que son matériel linguistique lui en fournissait l'occasion, à celles du parler de Kossovo et de Metohiya.

Pour plus de clarté il a divisé ces exemples en deux groupes: celui du changement des voyelles et celui du changement des consonnes:

I Changement des voyelles

1)	<i>a</i>	au lieu de	<i>ja: zarmi</i>	au lieu de	<i>z'armi</i>
2)	<i>a</i>	" "	<i>o: bajshin</i>	" "	<i>bojshin</i>
3)	<i>e</i>	" "	<i>a: ke dera</i>	" "	<i>ka ou tu dera</i>
4)	<i>e</i>	" "	<i>i: qeraxhi</i>	" "	<i>qiraxhi</i>
5)	<i>e</i>	" "	<i>je, ije: ke</i>	" "	<i>kije, kje</i>
6)	<i>e</i>	" "	<i>o: me ke?</i>	" "	<i>me ko?</i>
7)	<i>e, i</i>	" "	<i>y: bellikbash</i>	" "	"
			<i>et billikbash</i>		<i>tylygbash</i>
8)	<i>ej</i>	" "	<i>i: dhej</i>	" "	<i>dhi</i>
9)	<i>ej</i>	" "	<i>y: ja fejt</i>	" "	<i>ja fyti</i>
			<i>krejë</i>		<i>kryje</i>
10)	<i>aj</i>	" "	<i>y: saj</i>	" "	<i>syt</i>
			<i>taj</i>		<i>ty</i>
11)	<i>en</i>	" "	<i>edh: en ka nji cigar</i>	" "	<i>edhe ka nji</i>
					<i>cigare</i>
12)	<i>ene</i>	" "	<i>edhe: ene shoçe</i>	" "	<i>edhe shoçe</i>
			<i>motrën</i>		<i>motrën</i>
13)	<i>e</i>	" "	<i>a: mehall</i>	" "	<i>mahall</i>
14)	<i>ë</i>	" "	<i>e: nanë</i>	" "	<i>nane</i>
15)	<i>ë</i>	" "	<i>i: çëndro,</i>	" "	<i>qindro,</i>
			<i>vëkati</i>	" "	<i>vikati</i>
16)	<i>ë</i>	" "	<i>u: kërkuh</i>	" "	<i>kurkush</i>

17)	<i>i</i>	au lieu de	<i>ō: qimejri</i>	au lieu de	<i>qimiri</i> selon la prononcia- tion turque: <i>kōmūr</i>), <i>bilik</i> , au lieu de <i>tō:ūk</i> selon la prononcia- tion turque
18)	<i>i</i>	au lieu de	<i>y: ai</i>	au lieu de	<i>ay, qajy</i>
19)	<i>o</i>	" "	<i>e: qonka</i>	" "	<i>qenka</i>
20)	<i>oll</i>	" "	<i>lla: pollambē</i>	" "	<i>pllom</i>
21)	<i>oll</i>	" "	<i>llu: polloumb</i>	" "	<i>pllumb</i>
22)	<i>o</i>	" "	<i>u: ogur</i>	" "	<i>ugur</i>
23)	<i>o</i>	" "	<i>y: qosh</i>	" "	<i>qyshe</i>
24)	<i>ou</i>	" "	<i>u: aroushē</i>	" "	<i>aruṣha</i>
25)	<i>u</i>	" "	<i>i: lufton</i>	" "	<i>lifton</i>
26)	<i>u</i>	" "	<i>o: mēdukesh</i>	" "	<i>mēdokesh</i>
27)	<i>u</i>	" "	<i>y: tu punou</i>	" "	<i>ty e punue</i>
28)	<i>y</i>	" "	<i>ō: qyprija</i>	" "	<i>qiprija</i> selon la prononcia- tion turque <i>kōprū</i> <i>hyzmet</i> " " " en turq. <i>hizmet</i>

III Changement des consonnes

Dans la troisième partie de l'article sont classées les particularités qui se rapportent aux consonnes existant dans le parler albanais de Debar, comparées à celles du parler albanais de Kossovo et de Metohija.

29)	<i>ç</i>	" "	<i>gj: zoçt</i>	" "	<i>zogit</i>
30)	<i>ç</i>	" "	<i>q: biliçe</i>	" "	<i>bylyqe</i> , en turque <i>bōlūk</i>
31)	<i>ç</i>	" "	<i>tsh: mbeç</i>	" "	<i>mbetsh</i>
32)	<i>f</i>	" "	<i>h: bafçe</i>	" "	<i>bashçe</i>
33)	<i>gj</i>	" "	<i>dj: gjal</i>	" "	<i>djal</i>
34)	<i>gj</i>	" "	<i>g: ndigjove</i> <i>magjar</i>	" "	<i>ndigove</i> <i>magar</i>
35)	<i>j</i>	" "	<i>h: Meja</i>	" "	<i>Meha</i>
36)	<i>j</i>	" "	<i>l: fjakē</i> <i>fjas</i> <i>Limjan</i>	" "	<i>flake</i> <i>flas</i> <i>Limlan</i>
37)	<i>j</i>	" "	<i>r: moj</i>	" "	<i>mor</i>

38)	<i>k</i>	"	"	"	<i>q: ke</i>	"	"	"	<i>qe</i>
39)	<i>l</i>	"	"	"	<i>ll: Salija</i>	"	"	"	<i>Sallija</i>
40)	<i>mbr</i>	"	"	"	<i>mr: mbrenda</i>	"	"	"	<i>mrenda</i>
41)	<i>msh</i>	au lieu de			<i>jsh: komshi</i>	au lieu de			<i>kojshi</i>
42)	<i>msh</i>	"	"	"	<i>fsh: mshefin</i>	"	"	"	<i>fshefin</i>
43)	<i>ng</i>	"	"	"	<i>ong: ngran</i>	"	"	"	<i>ongr</i>
44)	<i>n</i>	"	"	"	<i>nj: Shkina</i>	"	"	"	<i>Shkinja</i>
45)	<i>nj</i>	"	"	"	<i>n: nji</i>	"	"	"	<i>ni</i>
					<i>nji çint</i>	"	"	"	<i>ni qind</i>
					<i>nji dit</i>	"	"	"	<i>ni' dit</i>
46)	<i>p</i>	"	"	"	<i>b: Bajazit</i>	"	"	"	<i>Bajazit</i>
47)	<i>q</i>	"	"	"	<i>k: qeshë</i>	"	"	"	<i>kesha</i>
					<i>qofsh</i>	"	"	"	<i>kofsh</i>
					<i>qenë</i>	"	"	"	<i>kon</i>
48)	<i>q</i>	"	"	"	<i>tj: qerë</i>	"	"	"	<i>tjetër</i>
					<i>qetërkush</i>	"	"	"	<i>tjetërkush</i>
49)	<i>r</i>	"	"	"	<i>rr: rrej</i>	"	"	"	<i>ri</i>
50)	<i>r</i>	"	"	"	—: <i>kërcen</i> dial	Kosovo-Metohija	<i>kcen</i>	et	
51)					<i>Asllan</i>	au lieu de			<i>Arsllan</i>
52)	<i>shk</i>	"	"	"	<i>ç: shkroun</i>	"	"	"	<i>me çkrue</i>
53)	<i>shpët</i>	"	"	"	<i>psht: t'a shpëtojnë</i>	"	"	"	<i>u pshtoj, pshtu</i>
54)	<i>thk</i>	"	"	"	<i>kht: i ka thkejë</i>	"	"	"	<i>kthen, kthenu</i>
55)	<i>x</i>	"	"	"	<i>gj: ximca</i>	"	"	"	<i>gjys,</i>
									<i>gjysm</i>
56)	<i>xh</i>	"	"	"	<i>gj: kinxh</i>	"	"	"	<i>kingj</i>
57)	<i>zd</i>	"	"	"	<i>zhd: zdrip</i>	"	"	"	<i>zhdrip</i>
58)	<i>zv</i>	"	"	"	<i>xhv: zveshi</i>	"	"	"	<i>xhveshi</i>

P O G O V O R

Kad je ovaj rad bio znatno odmakao sa štampanjem, došla mi je do ruku 3 sv. Instituta albanskog Kraljevske italijanske akademije pod naslovom: *Le terre albanesi redente*, I, Kossovo, Roma, 1942 g., u kojoj je objavljena zamašna rasprava Karla Taljavinija: *Le parlate albanesi di tipo Ghego orientale (Dardania e Macedonia nord.-occidentale)*, str. 1—82. Kako se vidi, on je ustvari dao jednu obimnu studiju o govorima Arbanasa St. Srbije i jugoslovenske Mačedonije.

Iako se iz te njegove rasprave ne vidi da je ma šta znao o dijalektu Arbanasa Debra i njegove okoline, čije sam glasovne osobine ja ovde izložio, ipak žalim što mi ta njegova studija nije ranije bila dostupna, jer da sam je ranije poznao, ovaj bi moj rad samo dobio u vrednosti, a naše poznavanje govora južnoslovenskih Arbanasa bilo bi produbljenije i određenije.

1 juna 1950 god.
u Beogradu.

